

KUBBEALTI

AKADEMİ

MECMÛASI

Sâmiha AYVERDİ
Kemal Yurdakul AREN
Beynun AKYAVAŞ
Pakize AYTAÇ
İnci A. BİROL
Lâle DEMİRTÜRK
Nâzik ERİK
Belkıs GÜRSOY
Ken'an GÜRSOY
Muhiddin SERİN
Nermin SUNER
Güner TOPUZ
A. Yağmur TUNALI
Ayşe Göktürk TUNCEROĞLU
Sâdık Kemal TURAL
Abdülhamit TÜFEKÇİOĞLU
Zeynep ULUANT

YIL: 26

OCAK 1997

SAYI: 1

ISSN 1301-157X

KUBBEALTI
AKADEMİ
MECMÛASI

YIL: 26 OCAK 1997 SAYI: 1

KUBBEALTI AKADEMİ MECMÛASI

– Üç ayda bir çıkar.–

**Kubbealtı Akademisi
Kültür ve San'at Vakfı
Kubbealtı İktisâdî İşletmesi a.
Sâhibi**

Sinan ULUANT

Yazı İşleri Müdürü
İlhan AYVERDİ

Yayın Danışmanları:
*Prof. Dr. Mustafa Fayda
Prof. Dr. Mustafa Tahralı
Prof. Dr. Kâzım Yetiş
Dr. İbrahim Aydın Yüksel*

Haberleşme Adresi
*Peykhâne Sok. Nu. 3
34400 Çemberlitaş-İstanbul
Tel: (0 212) 516 23 56
Fax: (0 212) 517 14 60*

Posta Çeki Nu.
337056

Yurtiçi Abone
*Yıllık: 1.000.000.- TL.
Öğretmen ve Öğrencilere
Yıllık: 750.000.- TL.*

Kurum Abonesi
Yıllık: 1.600.000.- TL. (KDV dâhil)

Yurtdışı Abone
(Posta ücreti dâhil)
30 DM
25 \$

*Mecmûamızdaki yazılar
kaynak gösterilerek iktibas
edilebilir.*

Temsilcilerimiz

Türkiye Diyanet Vakfı
*Ankara Yayınevi
Necatibey Cad. Ankara İş Hanı
Nu. 8/32-33 Sıhhiye
ANKARA*

Ecdâd Kitapevi
*Mithat Paşa Cad. 46/8
Lades Han Alt Kat
Yenişehir - ANKARA*

Bilge Kitapevi
*Atatürk Cad. Osmanlı İş Hanı
Nu. 105
BURSA*

Akademi Kitapevi
159. Sok. 6/A Bornova-İZMİR

Furkan Kitapevi
*İstiklâl Cad. Letâfet Sok.
Nu. 52 Başoğlu İş Merkezi
SAMSUN*

Basıldığı Yer:
*Özal Matbaası
Tel: (0 212) 520 60 58
Cağaloğlu-İstanbul*

İÇİNDEKİLER

Fâtih Sultan Mehmed'den Sonra	Sâmiha AYVERDİ	5
Bestenigâr Güfte (Şiir)	A. Yağmur TUNALI	7
Yûnus ve Mevlânâ'da Hoşgörü	Yrd. Doç. Dr. Pâkize AYTAÇ	8
Şûrânın Unuttukları	Nâzik ERİK	17
Üsküp, Ohri, Kalkandelen'den Selâm	Zeynep ULUANT	23
Yahyâ Kemâl ve Hatay Mes'elesi	Nermin SUNER	29
Sâmiha Ayverdi'nin "Mektuplardan Gelen Ses" Eserinde Kimlik ve Eğitim	Doç. Dr. Lâle DEMİRTÜRK	33
Son Osmanlı Zâkirbaşlarından Selâhaddin Gürer Beyefendi	Doç. Dr. Muhiddin SERİN	36
Bir Hayat Hikâyesi	Prof. Dr. Beynun AKYAVAŞ	43
Mehmed b. Tâceddin ve Hüsn-i Hat Risâlesi	Abdülhamit TÜFEKÇİOĞLU	46
Türk Kültürünün Hizmetinde 25 Yıl	Prof. Dr. Sâdık Kemâl TURAL Prof. Dr. Ken'an GURSOY Yrd. Doç. Dr. Belkıs GURSOY Yrd. Doç. Dr. İnci A. BİROL Y. Müh. Güner TOPUZ	50
Meydanlar	Ayşe Göktürk TUNCEROĞLU	70
Gördüklerim-Duyduklarım-Okuduklarım	Kemal Y. AREN	73

Kubbealtı Akademi Mecmûası, 4.10.1976 da Millî Eğitim Bakanlığı tarafından alınan karar mûcibince 8.11.1976 târihli Tebliğler Dergisi'nde, 660-10290 sayı ve 11664 genelge numarasıyla tavsiye edilmiştir.

FÂTİH SULTAN MEHMED'DEN SONRA

Sâmiha AYVERDİ

İkinci Sultan Bâyezid'i, elbette babası İkinci Sultan Fâtih Mehmed ölçüsünde kudretinin şuûruna varmış askerî, siyâsî, ilmî ve içtimâî çevreleri aşmış bir dâhî hükümdar olarak görmemiz kâbil değildir.

Ancak şehzâdeliğini geçirdiği Amasya'da, san'at dünyâsında hem kendisi hem de çevresi yol almış ve san'atkârlardan himâye ve alâkasını esirgememiştir. Öyle ki zamânın meşhur hattatlarından Şeyh Hamdullah, devrinin müstesnâlarından olarak hat dünyâsında adını ebedîleştirmiş, Sultan Bâyezid de şehzâdeliği zamânında ondan ders almıştır.

Ne çâre ki İkinci Sultan Bâyezid, Bizans'ın Türklerin eline geçmesi ile, Batı'nın askerî ve ilmî uyanışına, gereken alâkayı göstermemiştir. Hele, Stefan Zweig'in bir eserinde yazdığı gibi, Ayasofya kilisesinin tepesindeki haçın düşerken yaptığı gürültü ile gözleri açılır olan Batı'nın askerî olduğu kadar, bir bakıma teknik sayılacak çalışmaları, onun hükümdarlık ufku içinde pek yer almadığı gibi, onun devrinde medrese, babası zamânındaki ilerlemeyi gösterememiş ve ilmî araştırmayı gerektiren tıp, kimyâ, astronomi gibi ilimlere, eskisi gibi ehemmiyet verilmemiştir.

Bu aksaklıklara rağmen, İkinci Sultan Bâyezid'in memleketin dâhilî nizâmı ve adâlet yolunda boş durduğu, hele kılıcını kınına soktuğu aslâ söylenemez. Öyle ki zamânında, ordu ve donanma daha da güçlenmiş, Buğdan ve Akkirman'ın alınmasıyla Karadeniz bir Türk gölü hâline gelmiştir.

Gene bu devirde Macaristan üstüne yapılan Morova seferi sonunda Belgrad yakınlarına kadar bütün kaleler tâmir edilmiş, Belgrad üçüncü

defâ kuşatılmış, Akdeniz üstünlüğü muhâfaza edilmiştir. Meşhur Kemâl Reis, Batı Akdeniz'i iki defa dolaşarak İspanya müslümanlarına yardım etmiş, bu arada zulüm gören Yahûdiler İstanbul'a getirilip yerleştirilmiştir.

Kemâl ve Burak Reislerin Sapienza'da 200 parçalık Venedik donanmasını perîşan etmesiyle Osmanlı târihinde ilk büyük açık deniz muhârebesi kazanılmış, II. Sultan Bâyezid'in bizzat kumanda ettiği ordu Modon'a girerek Koron, Navarin, İnebahtı alınıp Venedikliler sulhe zorlanmış, meşhur akıncı Balı Bey, Varşova'ya kadar girip Polonyalılar sulhe mecbur edilmiştir.

Sâdece Batı'da mı? Doğu'da da fitne ve fesat mihrakları hâline getirilmek istenen Anadolu'da Şahkulu kuvvetleri bastırılmıştır.

Bugün önünden geçtiğimiz Galatasaray Lisesi, İkinci Bâyezid zamanında, pâdişâhın yaptırmış olduğu bir askerî kışla idi. Öyle ki burada silâhşörlük, cündîlik, kemankeşlik dersleri de öğretiliyordu. Ama Pâdişah bir yandan da buraya mûsikî meşkhânesi ilâve etmiş ve böylece de insanoğlunun en fazla muhtaç bulunduğu rûhî ve derûnî terbiyeye imkânlar hazırlamaktan da geri kalmamıştır.

Yukarıda da belirttiğimiz gibi İspanya Yahûdilerinin feryatlarına kulaklarını tıkamamış olan pâdişah, onları engizisyon vahşetinden kurtarak kendi ülkesine getirip refahlı ve huzurlu bir istikbâl hazırlamıştır.

Sâde bununla mı kalınmıştır? Türkler, daha sonraki asırlarda da dili de dîni de ayrı nice darda kalmışlara yardım elini uzatmaktan geri kalmamıştır. İşte İsveç Kralı Demirbaş Charles'ı İstanbul saraylarında ağırlandanlar da gene Türkler değiller miydi?

Ya Macar Prensi Rakoçi'ye Tekirdağ'ında maiyeti ile berâber bir mahalle tahsis edenler de gene Osmanlılar olmamış mıdır?

Bu da ne dikkate değer bir keyfiyettir ki Venediklilerin Uzak Şark'ta tecâvüzlerine karşı Kânûnî Sultan Süleyman'ın Endonezya'ya bir tabur asker göndermiş olmasının da gene şâhâne bir kudret ve insânî bir yardımdan kaynaklandığı inkâra sığar mı?

Sonra Türk hâkimiyetinin kabûlünün Macarlar için lüzumlu olduğu-nu söyleyen Tökeli İmre, Orta Macar Kralı olduğu hâlde, bu düşüncesinden dolayı vatandaşlarının hışmına uğrayarak memleketini terk etmek

zorunda kalıp Osmanlılara ilticâ ettiği zaman maiyeti ile berâber İzmit yakınında bir çiftlikte yaşamasını temin edenler gene Osmanlılar olmuştur mıdır?

1966 senesinde Marsilya'dan Paris'e giden trenin kompartmanlarında birbirleri ile gevezelik ederek konuşan Fransız kadınlarının, benim Türk olduğumu öğrenince yüzüme istihkârî bakmalarına karşılık susmuş olmamı hâlâ hazmedememekteyim. Zîrâ İspanya kralı büyük Charles Quint'e karşı Fransa kralı I. François'nın ricâsı üzerine Kânûnî Sultan Süleyman'ın onu kollayıp kurtarmış olmasını acaba neden söylememiş bulunuyordum?

BESTENİGÂR GÜFTE

*Seyretmedeyim âlemi derdimde seninle,
Dünyâ taşırum gizlice virdimde seninle.
Rûhumda büyür zevki gönül verdiğim ânın,
Hayran gezerim, sevdiğim, ömrümde seninle.*

A. Yağmur TUNALI

YÛNUS VE MEVLÂNÂ'DA HOŞGÖRÜ

Yrd. Doç. Dr. Pâkize AYTAÇ

Yûnus'da Hoşgörü

Yûnus Emre ve Mevlânâ'daki hoşgörü prensibinin ele alındığı bu yazı; kütleleştirilen zevksiz, âhenksiz, mâzısız insan ve toplumların hızla çoğalan vâsıtalar mahşerinde asıl ve gerçek gâyeyi kaybetmiş olmasının hüznü içerisinde, senelerdir kendi gölgesine hançer çekmeyi meziyet olarak gören insanımızın, sükûn ve nizâma olan hasretini dile getirmeye çalışacaktır.

Millî yapımızda fevkalâde önemli bir yer tutan, "insan sevgisi-hoşgörü" gibi hasletlerin hayâtımızdaki yerini belirlemek için, nezih ideallerin rûhun rûha bağlılığı düşüncesinin sosyal dayanışmayı kuvvetlendiren dünyâ görüşünün, başkalarına karşı merhamet ve şefkat gibi insânî ve yüce vasıfların kaynağı üzerinde durmak gerekir.

Bu noktada biraz derinleşince Türk insanının bana göre muhteşem bir anlayışla; bu dünyâyı öteki dünyânın tarlası olarak gören felsefesi, bütün haşmetiyle karşımıza çıkar ve birdenbire "ölüm" ve "öte dünyâ" kavramlarının yaşanan hayâtı mânâlandırıldığını farkederiz: O hâlde, hayâtı en iyi değerlendirmenin yolu "ölümü" en iyi şekilde kavramaktan geçer fikrine ulaşmamız, işin sonu değil başlangıcıdır.

İnsan hayâtının bu bitiş noktasının, insanı sevmek, ona hoşgörüyle bakmak arasındaki ilgi nedir?

İnsanlık düşünce târihinde ölümün bir duyuş ve düşünüş konusu olarak ele alındığını biliyoruz.

Sırlarla dolu mistik bir problem hâline getirilen ölüm hâdisesini, Batı dünyâsı biteviye bir metafizik spekülasyonlar zinciri olarak ele alırken, Türk-İslâm dünyâsı; bir başlayış, hız alış, bütün enerjiyi tüketiş ve O'na dönüş şeklinde algılar.

İçle dışın âhengini yıkan, şûuru sun'î olarak bin parçaya bölen Batı düşün-

cesinde, değişmez âkıbet ölümü, açısı bir hayli geniş ve derin, psikolojik bir görüşle ele alan filozof Schoppenhauer bile fâcia olarak değerlendirirken, bizde var olmanın şuûrünü tatmış, hayâtı bir seri incelikler ve derinliklerle yaşamış, her iki dünyânın sırtını sindire sindire duymuş ve tatmış ve nihâyet eserini en güzel biçimde tamamlamış, muhtevâsını doldurmuş insanın ölümü "âşkın mâşûkuna kavuşması, nûrun nûra"⁽¹⁾ vaslı olarak değerlendirişi arasındaki fark düşündürücü boyutlardadır.

Mevlânâ "Batmayı gördün, ya doğmayı seyret. Sana batmak görünür, ama, o doğmaktır."⁽²⁾ diyerek vasıflandırdığı ölümü, bir başka dünyâya yeniden doğmak olarak değerlendirir. Geçici hayattan sonsuz bir hayâta dönüş veya göç ediş hükmü, insan rûhunu titretecek ihtişamda değil mi?

Gönül dünyâmızda filizlenen, serpilip gelişen, toplum şuûrunda birleşip yükselen iki önemli vâkıa doğum ve ölüm. İlki nasıl bir bağışsa öteki de öyle. Ölüm de bir merhale, onunda ulaşacağı hedefler var.

Ölmek hayâtı tâzelemektir, diyerek gönülleri kamaştıran eşsiz bir dünyâ görüşünü;

Bir imâret göster bana, kim sonu vîrân olmaya.

Kazana gör sen ol maltı, kim senden geri kalmaya.

anlayışı ile ifâde eden Yûnus sanki gizli bir mesajla, ölümde Hakk'ın feyz ve nûrunu aşk mertebesinde talep etmiş, gücünü Allah ve insan sevgisinden almış kişi için hayat vardır, aksi hâlde ölüm yeniden diriliş olabilir mi? demek istemektedir.

Hayâtın câzibesini Allah ve insan sevgisinde bulmuş Yûnus Emre;

Hey yârenler, bu dünyânın,

Sonu vîrân olur bir gün.

Buna mağrur olanların,

İşi pişman olur bir gün.

mısrâlarında, varlığın bütün cüzlerini Allah sevgisine bağlarken, dolaylı olarak dünyâda her şeyin geçici olduğunu çarpıcı bir şekilde dile getirir.

Yalan dünyâ, yalan dünyâ,

Yalan dünyâ, değil misin?

Muhammed'i bir top beze,

Saran dünyâ değil misin?

derken de, hayâtın esâsı üzerinde düşünmeye dâvette bulunur.

"Mûtû kable en temûtû"⁽³⁾ Ölmeden önce ölüntüz", "Eğer ebedî diri kalmak istiyorsanız, ölüme her an hazırlıklı olun!" emr-i ilâhîsini iyi kavramış kişiler ve toplumlar sevgiye, hoşgörüye, almadan vermeye kucak açmışlardır. Bugün sevgisiz, hoşgörüsüz bir toplum olmuş isek, sebebini bu anlayıştan uzaklaşmış ol-

(1) Mevlânâ, Dîvân-ı Kebir, Çev., A.Gölpınarlı, İstanbul, 1959, c.III, s.169.

(2) Prof. Dr. Abdülbâki Gölpınarlı, Mevlânâ Celâleddin, İstanbul, 1985, s.132.

(3) Seyyid Burhâneddin Muhakkik-Tirmizî. Maârif. Çev. A.Gölpınarlı TİB. Kültür Yay. s.145 (Bu hadis Yûnus'ta; "Al gider benden benliği, doldur içime senliği, Bu dünyâda öldür beni, varıp anda ölmeyeyim." şeklinde ifâde edilmiştir.

makta aramak gerekir.

O anlayış ki; kuvvetini "irâde terbiyesi" ve "rûhî disiplin" gibi son derece önemli iki unsurdan alıyor, asırlar süren târîhî gücünü ve şerefli mâzîsini bu temeller üzerinde yükseltiyor; hayâta ve insana şuurla bakışı, kudsiyet ve ihtişamı mânevîleştiren sîmâsıyla nesiller boyu belirli kıymetler şûtruna sâhip, Türk rûhuna nüfûz etmeyi başarmış insanlar yetiştirmeye muvaffak oluyordu.

"Nefs-i Vâhîde"⁽⁴⁾ ve "Ümmet-i Vâhîde"⁽⁵⁾ fikriyle pâdişahından en sâde vatandaşına kadar "ilâhî irâdenin" teyîdine bütün ömrünü vakfetmiş bir fikir ve mefkûre ordusu, milletinin hayat ve bekâsını tehîde yeltenen her güce bu dinamiklerle karşı koyabiliyordu.

Mânevî derinlikte dünyadaki hiçbir millete nasip olmayan özellikler taşıyan Türk insanının bugünkü atâleti şaşırtıcı değil mi?

Günümüzün moda kavramları, "kimlik problemi", "kimlik boşluğu", "kimlik çatışması" târif edilirken; belirli kimlik duygusuna sâhip olamamaktan kaynaklanan değerlerden ve amaçlardan yoksun olma ve hangi değerleri ve amaçları benimsemek gerektiğini bilmeme durumu; kişinin "ben kimim" sorusuna cevap verecek esaslardan mahrûm bulunması veya birçok kimlik modeli arasında şaşkın ve çâresiz, seçim yapamamaktan kaynaklanan birbirine zıt unsurların sebep olduğu iç dünyasındaki çatallaşmalar, denilmektedir.

Çözüm? Kültürel, târîhî ve sosyal boyutları olan bir seri davranış modelinin hayâta geçirilmesi. Ancak bu faaliyeti kim, hangi teşkilât, nasıl yapacak?

Bir toplumun nasıl olması gerektiği, o toplumun terbiyevî geleneklerini iyi bilen, doğru ve tutarlı, millî pedagojinin belirlediği millî kimliğin portresini çizerken eli titremeyen dürüst ve samîmî; derin ve köklü bir mâzîden tevârus ettiği bütün değerleri yaşayan, hisseden şahsiyetler mârifetiyle tesbit edilir.

Millî irâdenin asırlar süren gücünü takdir etmek ve sürdürebilmek zihnî kapasitesi ve hassâsiyetleri olan kişilerle mümkün olabilir.

Politikanın hasis ve ceberut hesaplarını aşamayan, ilâhî sorumluluk şûtrunu kafasına ve kalbine nakş edemeyen yetkililerle bu azîm mes'elelerin çözümlü bulunamaz.

Hayat ve insanımızı ikiye bölmeden, rûhu ve maddeyi birbirinden ayırmadan; ekonomide, hukuk ve ahlâkta, san'atın bütün dallarında, felsefe ve ilimde bizim olan yaratıcı gücü bulmak ve onu zenginleştirmek zor değildir.

Türk fikir hayâtında bu zemin vardır, yapılacak tek şey, söz konusu değerleri pratikte uygulanır hâle getirmektir. Mevlânâ'nın;

*Bir can var canında o canı ara
Beden dağındaki mücevheri ara*

*Ey yürüyüp giden dost, bütün gücünle ara
Ama aradığını kendi içinde ara*

sözüne, ihtârına, Gaybî Baba'nın;

(4)En-Nisa 1-A'raf, 189.

(5)El-Bakara, 213-Yunus. 19.

*Hakk'a giden doğru yol
Senden gider sana ol,*

*Sa'y et seni sende bul,
Kendine gel kendine*

teklîfini ekleyerek, insan cevherindeki esâsı, özü yakalamak gerekir. Bu değerlerden birkaçı üzerinde durarak haklılığımızı belgelemek isteriz.

Halk ruh ve vicdânının vatanı Anadolu birçok defa feth edilmiştir, ilk olarak kendisine "Ebu'l-Feth" denilen Alpaslan'ın Anadolu'da Türklük ve İslâmiyet gibi iki büyük câzibe merkezini birleştirerek bu beldeyi maddeten fethediş hikâyesi...

Yıllar sonra Türk ufuklarında şiir tahtının en büyük pîri, meyvesi çile olan bir yolda hilkatten haşre dek sürecek ilâhî sesin mânâ iklimlerini haykırarak gürül gürül akmakta ve Anadolu bu sefer de mânâ planında yeni baştan feth edilmektedir.

Bütün varlığını Allah ve onun aşkına adayan, yüreklerimizin mızrâbını titreterek, bütün mevcûdâtı maddesinden tecrit edip, mâverâyâ kanat açtıran Yûnus Emre; "Her gün yeniden doğarız bizden kim usanası" ifâdesiyle dirilişi sağlıyordu. Mevlânâ; "Dünyâ her an yenileniyor ve biz bekâ içindeki bu yenilenmeden habersiziz." düşüncesiyle insanoğlunu bir farklı âleme çağırıyordu.

Ve bir başka ses, Atatürk; "Kültür her gün yeni baştan feth edilmedikçe tükenen bir malzemedir" diyordu.

İnsanı "âlemlerin özü", toplumu "Allâh'ın vedîası" insanlararası münâsebetlerde insancılığı değil, insâniyeti esas alan böylesine ufku geniş bir düşünce dünyâsını görmezden gelip Batı'nın kendine has özelliklerinden oluşan ve madde kokan dünyâ görüşünü dâvet niye?

Goethe'nin büyük bir mahâretle milletini bir merkezde birleştirici rolünü kaleme alan aydınımız, bir büyük mağma tabakası olan Yûnus'u *topluma taşımak* konusunda neden sessiz, anlaşılmaz.

İnsan sevgisi ve hoşgörü denince gençliğimizin aklına gelen ilk kavram "hümanizm".

Kânûnî gibi bir dev pâdişah... savaş çadırında direğini karıncalar sarar. Adamları karıncaları öldürmeye kalkınca, engel olur ve Şeyhülislâmı Ebussuud Hazretleri'ne sorar;

— *Direği sarınca karınca,
Zararı var mı, Karıncayı kırınca?*

Ebussuud Efendi'nin cevabı;

— *Yârın huzûr-ı Hakk'a varınca
Sultan Süleyman'dan hakkını alır karınca...*

Sevgi sebilinde gönül susuzluğumuzu giderebilecek bunun gibi yüzlerce örnek bulmak mümkün. Keskin bir temyiz kabiliyetine sâhip, târih boyunca kazandığımız kıymetlerle kaynayıp coşmuş insanlık mâcerâmızı ince bir mantıkla bir pâdişah böyle örerken, bir gönül adamı da; "Benim bir karıncaya dahi ulu nazarım vardır." özdeyişi ile ileri seviyede bir dünyâ görüşü sergilemektedir.

*Ben gelmedim dâvâ için
Benim işim sevgi için*

*Dostun evi gönüllerdür
Gönüller yapmaya geldim.*

diyerek, sevgisinin kaynağına "Yaratan"ı koyan Yûnus, "Yaratılmışı severiz, Yaratandan ötürü" lâfzındaki ince hassâsiyeti şiirin niteliğine göre seçilmiş kelimelerle, sözü tartarak öyle büyük bir mahâretle dile getirir ki, ruhlar kamaşır.

Sevgi, dostluk, merhamet, şefkat, güven gibi insanlararası ilişkileri birleştirici duygularla saran Yûnus eskilerin "nesâyih-i meşhûre"⁽⁶⁾ dediği "bir çeşmeden akan su acı tatlı olmaya" mısırânda, zihinleri iki ayrı parçaya ayırmakla şahsiyet bunalımına çanak tutuşa âdetâ isyan eder gibidir.

6 asırı aşkın bir zamandır; "kamu âlem birdir bize" anlayışını, fazîlet, adâlet, hürriyet ufuklarından binlerce kez doğuran bu yüce ruh;

*Sen sana ne sanırsan ayruğa da onu san,
Dört kitabın mânâsı budur eğer var ise.*

mısırâlarında, maddesiyle mânâsıyla bütün mertebeleriyle tam ve küllî zuhûru *insanda* gören anlayışıyla batmayan *güneş gibi ısıtıcıdır*.

"İnsana sığabilene âlem, âleme sığamayana insan" düşüncesinde, insana bahşedilen bu değere Batının ulaşabilmesi mümkün müdür? "Yetmiş iki millete bir göz ile bakmayan" mısırândaki mânâ derinliğini kavrayabilmek için Türk milletinin kültür değerlerini, sosyal mes'elelerinin boyutlarını, hayâtî problemlerin sebeplerini sosyo-kültürel, sosyo-psikolojik analizlerini ayrıntılı olarak bilmek zorundayız. Aksi takdirde kültür ve şahsiyet arasında kuvvetli bir sentez kuramayız.

Makrokosmos'un özeti olan insan, Allâh'ın (c.c.) bütün isimlerini ve o isimlerin müsemmalarını bünyesinde barındırdığı an kâmil insan lûtfuna mazhar olabilir. Emrine verilmiş varlık ve eşyânın hâkimi olarak, yüce varlığın hayat, ilim, irâde, kudret, duyma, görme, kelâm sıfatlarını gönlünde taşıdığı andan itibâren sorumludur. Neye karşı?

*Bir kez gönül kırdın ise, bu kıldığın namaz değil
Yetmişiki millet daht elin yüzün yumaz değil.*

çılgılığının sebebi uhdesindeki sorumluluktan kaynaklanmaktadır.

*Ak sakallı bir hoca, bilmez ki hâlî nice
Emek virmesin hacca, bir gönül yıkar ise.*

beytinde; insan gönlünü Hakk'ın aynası mertebesinde görüşten kaynaklanan düşünce, mânâ derinliğiyle zihinleri zorlamaktadır.

Allah ve âlem, zâhir ve bâtın arasında berzahta olan insana;

*Bir kez gönül yaptın ise, er eteğin tuttun ise,
Bir kez hayır ettin ise, birine bin az değil.*

(6) Güzel söz.

veyâ;

Şol kahr ile kazananlar güle güle yidürenler

veyâhut;

Düriş kazan, yi yidiür bir gönül ele getir

derken, toplayıp bıraktıkların değil, alıp götürdüklerin seni kurtaracaktır, bir elin kerem ve cömertlikte olurken, öteki elin zulümünden, hırstan, cimrilikten sakınsın emr-i ihtârını şiirle ifâde ediyor gibidir.

*Tehî görme kimseyi, hiç kimsene boş değil,
Eksüklük ile nazar erenlere hoş değil.*

mısrâlarında, insana bahşettiği değer; "cümle yaratılmış kula, insan dahi sultan imiş" anlayışı mânâsı kadar, âhenk ve selâseti ile de çarpıcı.

Evrensel olanı bu boyutlarda yakalamayı başaran Yûnus;

*Hakk'ı gerçek sevenlere,
Cümle âlem kardeş gelir.*

derken, insanı ilim açısından zülcenâheyn, din açısından da, sakaleyn (yani içi ve dışı aynı) prensibine taşır.

Anadolu semâlarında çığlık çığlık yankılanan bu seste, eserde müessiri görmekten kaynaklanan bir espri vardır. Onun için hiç kimseyi hor görmemek gerektiğini, her insanın gönlünde Allâh'ın gölgesi mevcuttur fikrinden hareketle; insanlık derecesini, mertebesini muhâfaza konusunda hakîkî mânâda ârif-i billâh olmak hasebiyle; "merdivenden iterler kim yüksekte bakar ise" mısraında, efendilik hırsıyla kulluktan mahrum kalışın ıztırâbını tablolastırır.

*Bakgil kendi dirliğine,
Kimse aybın gözetmegil.*

Halk arasında hâlâ kullanılan "gözünle gördüğünü eteğinle ört" sözüyle çakışan ifâdedeki anlamı kavrayanlar, insan sevgisinin doruklarına ulaşabilenlerdir.

Bu seviye, çileden çileye koşan Yûnus'ta ebedî birliğe bütün rûhuyla, bütün benliğiyle secde edişin sırrını bulmakla gerçekleşir ve onu şeref burcunun tahtına oturtur.

İnsanı varlık ağacının meyvesi sayan bir yüce dînin insandan beklediği davranış modelini belirlediği şu beyitler ne kadar mânîdârdır.

*Nefesinden müşk ile amber tüte,
Budağından il-ü şar yemişlene.*

veyâ;

*Yaprağı dertli için derman ola,
Gölgesinde çok kademler işlene.*

Kudret veyâ tahakküm yerine; sevgi, şefkat, merhamet ve hizmeti koyarak bütün insanlığı kucaklayan Yûnus Emre;

*Gönül Çalab'ın tahtı,
Çalab gönüle baktı.*

*İki cihan bedbahtı,
Kim gönül yıkar ise.*

derken, aynı kaynaktan su içen her susamış gönüle yol gösterir.

İki âlem arasında eşikte bekleyen insanoğlu sevinçte de mâtemde de birbirine öylesine muhtaç ki;

*Gelin tanış olalım,
İyi kolay kılalım,*

*Sevelim, sevilelim,
Dünyâ kimseye kalmaz.*

satırlarını okuyunca kaybettiğimiz insan, îman, asâlet, zevk ve tefekkürün faturasını çok ağır ödediğimizi, insanı insana nasıl kapadığımızı düşündürüyor, dehşete kapılıyor.

"İnsan vücûdu denen memleket, insan barınağıdır" diyen İbn-i Arabî; "Katu taş ve mermer bile olsan gönül sâhibine erişersen, cevher olursun" diyen Mevlânâ ve;

*Kim bize taş atar ise, güller nisar olsun ona.
Vurmaklığa kasededenin, düşem öpem ayağını.*

diyen Yûnus Emre, insânî ölçülerde varılabilecek en muhteşem final noktası oluyor.

*Bir hastaya vardın ise,
Bir için su verdin ise,*

*Yarın anda karşı gele,
Hak şarabın içmiş gibi.*

Gökteki güneş doğunca kâinat, nasıl nûra gark olursa, bu satırların sâhibi de rûhumuzu, zihnimizi, gönlümüzü öylesine derin nurlara boğuyor ki;

"Kâbe yapmaktır, âdem yapmak" mısraında; İslâmî rûh ikliminin insanı cevher, kâinâtı araz (yâni madde) kılışının esrârını hissediyor, ürperiyorsunuz. Meyve nasıl ağacın sebebi ise, ağaç nasıl meyve içinse, insan da kâinat için öyle.

"Hamdım piştım, yandım" ifâdesinde Yûnus'u, onun eriş sancısını, var oluş çilesini yaşamadan, bu nihâf noktayı kavramadan insan telâkkîsini anlayabilmek çok zor. İmânı gönlün en ince noktalarına yayan, rûha sindiren, benlik duvarlarını yerle bir eden insanlar bilirler ki, Yaradan eserini insanla seyreder, insan Hakk'ın gönlü ve aynasıdır. Hakk'ı insanda görmek gibi ileri seviyede insanlık anlayışı taşıyan Türk dünyâsının Batının teoride kalan ve üstelik anladığımızdan çok farklı boyutları olan hümanizme kavram olarak bile ihtiyâcı yoktur.

*Görmez misin sen artı, her çiçekten bal eyler.
Sinek ile pervânenin yuvasına bal olmaya.
Dil kında kılıç gibidir, çekilince böyle keskin olur.*

Sevgi ve hoşgörüde ulaşılmayan irtifâlar kaydeden düşünce ufukumuzu görmezden gelen ruhları sıtmaya tutulmuş bir yığın insan, Türk ikliminde ki bütün kıymetleri birer nefret objesi olarak gördüler ve fâsılasız gelenek, îman, inanç, mezhep, laiklik gibi konuları kaşıyarak kanattılar. Unuttukları şey budur:

*Dağ nice yüksek olsa, yol onun üstünden aşar.
Yolsuzlara Yûnus Emre'm yol gösterir, hoş eyler.*

Mevlânâ'da Hoşgörü

İnsan sevgisi ve hoşgörü burcunun bir diğer yıldızı da Mevlânâ'dır. İnsanları bir tek varlığın ateşinde eritmek isteyen Mevlânâ, toplumları parçalayan, ruhları zincirleyen, gönülleri esir eden sevgisiz ruhlara seslenerek, sevgiyi şöyle târif eder: "Acıyı tatlıya, toprağı altına, bulanıklığı saflığa, ağrıyı şifâya, hapishâneyi bahçeye, hastalığı nîmete, kahrı rahmete çevirir. Demiri yumuşatan, taşı eriten, ölüyü diriltten ve ona hayat üfleyen ve köleyi efendi eden de sevgidir."

Bu sevgi, insanı havalarda uçuran kanattır. Onunla denizden göklere, toprak altından Süreyyâ yıldızına yükselmek mümkündür.

Bu sevgi, "sâbit dağlara sirâyet etse sevinçten sallanıp rakseder."

Alıp verdiği her nefeste sevgi ve aşk olan Mevlânâ'nın aşk ve sevgi dergâhında her türlü insana yer vardır. Onun toleransının sınırı yoktur. "Ne olursan ol gel" çağrısında, hoşgörü kadar, "Tevhîd'in sırrı, Kur'ân'ın nûru ve İslâm rûhunun şûuru vardır."⁽⁷⁾

Mevlânâ'nın kâmil bir yol gösterici olarak mânevî vazîfesi, yaratılışın gâyesi yönünde, insanların hidâyetine ve ebedî saadetine vesfle olmaktır.

İşte bu ilâhî gâyenin omuzlarına yüklediği sorumluluğun şûuruyla: "Biz pergel gibiyiz. Bir ayağımız şerîatte, sağlamca durur, öteki ayağımız yetmişiki milleti dolaşır." diyen Mevlânâ; "Ey dost. Sevgiyle, eşiz dostuz seninle, her nereye ayak basarsan yeryüzü kesiliriz sana."⁽⁸⁾ düşüncesiyle de bütün insanlığı kapsayan müthiş bir fikir sergiler.

Yûnus gibi, ızdırap ve çile potasında pişen Mevlânâ'ya göre insan; "Kelâmullâh-ı nâtık"tır. Yâni Allâh'ın dile geldiği, ses ve söz olarak tecellî ettiği bir varlıktır. O hâlde insanı sevmek Allâh'ı sevmektir.

Sevgi ateşinde damla damla eriyen Mevlânâ'nın insanların gönül dünyasına siniş güç ve kudretini çok güzel bir şekilde belgeleyen sözlerinden birkaç örnek verelim:

Mevlânâ kızı Melike Hâtun ile câriyesi arasındaki tartışmaya şahit olur ve kızına:

(7) A. Selâhaddin Hidâyetoğlu, Mevlâna Celâleddin Rûmî, Konya, 1989, s.25.

(8) M.B. Beytur, Mesnevi Gözüyle Mevlâna, s.103.

— Onu neden incitiyorsun. Acabâ o hanım, sen câriye olsaydın ne yapardın? Dünyâda Allah'tan başka kimsenin kölesi yoktur. Onlar bizim kardeşlerimizdir.⁽⁹⁾

"Benim tekkem âlem, medresem dünyâdır" diyen Mevlâna, bir semâ meclisinde sarhoş bir hristiyanın yalpalayarak kendisine çarpması sonucunda, onu engellemeye kalkanlara;

— Dokunmayın. Şarabı o içmiş, sarhoşluğu sizler yapıyorsunuz. der, onun hristiyan papazlarla destanlaşmış dostluklar kurduğunu "Târih Boyunca Bektâşilik" adlı eserinde Husluck geniş bir şekilde açıklar, belgeler.

Mevlânâ'daki insan ve sevgi motiflerini takdir eden sâdece Husluck değil. Katolik ve fanatik bir milliyetçi olan Fr. yazarı Maurice Barres "Une Enquête aux Pays du Levant 1921" adlı eserinde şöyle der:⁽¹⁰⁾

"Bana göre şevk, neşe ve ışık dünyâsının habercileri olarak saydığım şâirlerin, bu ilâhî insanların hiç birisinin hayâtı, Celâleddin'inki ile mukâyese olunamaz. Onun ritmine uyarak semâ ve tegannî eyleyen tarikatını gördükten sonra, bir Dante, bir Shakespeare, bir Goethe, bir Hugo'da eksik kalmış bir taraf bulunduğunun farkına vardım."

Irene Melikoff da; "Avrupa'da hümanizma başlarken, Doğu'da İslâm dünyâsında dört başı mâmur bir hümanizma, kemâl mertebesine çok daha önceki yüzyıllarda ulaşmıştı."⁽¹¹⁾ der.

Gevşeyen hâfızamızı Yûnus'la Mevlânâ'yla ve nice gönül erleriyle güçlendirmek, yeniden dirilişi her ruhta görmek en büyük emelimiz olmalıdır. Sözü Yûnus'un anlamlı mısralarıyla bitirelim:

*Her kim bana agyarsa Hak Tanrı yar olsun ana
Her kancaru varurısa bâğ u bahar olsun ana*

*Bana agu sunan kişi şehdî şeker olsun aş
Gelsün kolay cümle işi eli irer olsun ana*

*Önümc kuyı kazanı Hak tahtın agdursun anı
Ardumca taşlar atana güller nisar olsun ana*

*Acı dirliğüm isteyen tatlu dirilsin dünyade
Kim ölümüm isterise bin yıl ömür virsün ana*

*Her kim diler ben har olam düşmen elinde zar olam
Dostları şad u düşmanı dost u agyar olsun ana*

*Miskin Yûnus(un) dünyade güldüğünü işitmeyin
Agladugum isteyene gözüm bınar olsun ana*

(9) Ahmed Eflâkî, Âriflerin Menkıbeleri. Çev. Tahsin Yazıcı, İstanbul, 1964, c.I (3/344).

(10) Feyzi Halıcı, Mevlâna, Konya, 1983, s.67.

(11) a.g.e., s.64.

ŞÛRÂNIN UNUTTUKLARI

Nâzik ERİK

Bizim insanımız şüphe yok devletini ve milletini sever! Millî bekâsı için canını vermeğe hazırdır. Vermıştır de..

Çocuklarımız geleceğimizin temînâtı, istikbâlimizin emniyeti, millî bekâmımızın timsâlidirler. Bunu herkes bilir. Bilhassa onlarla ilgili mes'elelerin mes'ulleri hep gayret içinde, hizmet gayreti içindedirler. Bu yüzden Millî Eğitim Bakanlığı'nda görev alan yetkili ilk iş olarak gençliği yetiştirebilmek için bütün mes'elelere çâre aramağa yönelir ve bir millî eğitim şûrâsı toplar. Yalnız nedir ki kendi evine, komşusunun evine, kapısının önüne bile baksa rahatça görebileceği problemleri kendi gözü ile göreceği yerde güvendiği, seçtiği selâhiyetli uzmanların gözlüğüne tevdi eder. Her ne hikmetse onlar hikâyedeki gibi: Hani orta çağda bir handa bir râhip hey'eti ilmî ve ciddî bir toplantı yapıyormuş. Konuları mühim. Yaşlılar koca koca kitapları devirip cevap ararken genç bir papaz "Müsâade buyurulursa aradığımız konu aşağıda, avluda. Bakıp geleyim!" demiş. Genç papazı hemen aforoz etmişler.

Hâşâ, hâşâ... Temsilde hatâ olmaz mı? Olur! Bu hikâyeyi nakletmemi de hatâdır. Büyük hatâdır. Ben sâdece bu muhterem uzmanların gidip gördükleri ülkelerde öğrendiklerini tatbik için dünyâ kadar gayret, emek, para sarfetmelerini merak ederim! Neden etraflarına bakmazlar acabâ? Bir güncük, bir haftacık sokakta yürüseler, çocukların toplu olarak oynadıkları yerde üç gün birer saat otursalar ve bir okula bir müfettiş bir yetkili değil yeni tâyin edilmiş bir öğretmen gibi gidip gelseler neler, neler, neler görürlerdi... O yabancı diyarlarda taktıkları gözlüklerle değil aydınlanmış zihinleri ve kendi gözleri ile neler, neler, neler görürlerdi. Bırakın görmeyi evvelâ şu kendilerinden evvel emek verilmiş, yapılmış şûrâların

hazırlanmış raporlarını görseler bir de çevrelerine baksalar, kimbilir, belki daha çok kazançları olurdu.

Sene içinde millî eğitimden bir şûrâ haberi çıktı! Basılı hazırlık raporları dağıtıldı. Anlaşıldı yeni bir yetkili ya da bir ekip yeni görüp geldikleri, öğrendikleri diyelim ne ise onu empoze edecekler. Bunu bile bile şehir çapında okullardan seçimler yapıldı. Aklı başında, sınıfta problemleri gören, mes'elelere âşinâ yetkililer toplandılar. Münâkaşalar, müzâkereler ettiler. Raporlar hazırladılar ve seçilen raportörler bu raporları bölgenin bu gâyeyle hazırladığı toplantıya götürdüler. Tekrar müzâkereler ettiler, münâkaşalar ettiler. Yeniden raporlar hazırlandı. Ve şûrâ, toplantısına belki yıllardır teftiş için olsa bile sınıfın kapısını açmamış Millî Eğitim Müdürlerini dâvet etti. Aylarca didişen, uğraşan, raporlara emek veren raportörü, sınıftaki asıl mes'eleye âşinâ olan öğretmeni çağırmayı unuttu.

Her millet kendi insanını, insanının evsâfını tâyin etmiştir. Çocuğunu o hedefe yönelterek terbiye eder. Amerika'nın çocuktan istediği saygıdır, kendine saygı. "Bir Amerika'lı çocuk, kendine saygı duymayı bilmeli, öğrenmelidir!" der. Bir Fransız için gâye mes'ûliyet ve itâattır. "Bir Fransız çocuğu itâat etmeyi ve mes'ûliyet duymayı bilmelidir" der. Onun için 2 yaş 4 aylık çocuk anaokuluna gelince ona paltosunu asacağı askı ve oturacağı iskemle gösterilir: "Paltonu sen, kendin bu askıya asacaksın, bu iskemleye oturacaksın!" denir. Öğretilen oyunlar, anlatılan hikâyeler, yaptırılan işler-resimler bu gâyeye mâtuftur.

Muhterem Prof. Dr. Ayhan Songar Beyefendi çocukta kelimenin 2 yaşında şuurlandığına işâret buyururlar! Mefhumlar 3 yaşından itibâren kökleşmeye başlar. Edep, hayâ -hele hayâ!-, haysiyet, merhamet, şefkat duyguları, acuna hissi eğer o çağda başlamamışsa, siz eksikliği eğer farkettiyseniz belki 7-12 yaş arasında, uğraşarak telâfi edebilir, tâmir edebilirsiniz. Yoksa aklı, bilgisi, görgüsü, mevkii ne olursa olsun, nereye kadar tekâmül ederse etsin bu duyguların derinliğine ulaşamayacaktır.

Çocukta şahsiyet ve karakter de 0-6 yaş arasında teşekkül eder. En mühimi mes'ûliyet duygusu ve de iş sevgisidir. Çocuk bu yaşlarda mutlakâ (iş görmeyi), (başladığı işi bitirmeyi), (başladığı işi başarmayı) öğrenmelidir. Çocuğu zahmetten, gayretten korumak onun kendine güvenini baltalamak, teşebbüs kabiliyetini, cesâretini, kendine güvenini yok etmektir. 7 yaşına gelmiş çocuğun ağzına lokma tutmak, ayakkabısını bağlamak onu kollamak, şefkat göstermek değil gelişmesini engellemek-

tir. Çocuk mütecesssistir. Çevresindeki eşyâyı, karşılaştığı her yeni şeyi sorar. Bilhassa pedagoglar din duygusunun 3 yaşında başlamış olduğunda ısrarlıdır. Ona muknî ve akılcı cevaplar verecek yerde "Sen sus, sen anlamazsın, yeter gayrı sorduğun!" cevapları zihnen ve rûhen gelişmeyi baltalamaktan başka bir şey değildir.

"Türk insanı kimdir? Vasıfları nelerdir?" demeyi sanırım bundan evvelki şûrâlar da bilmemişlerdir. Bu şûrâ da unuttu. Onun için bu özellikleri hem âilede, hem de anaokullarında nasıl vereceğini, nasıl verebileceğini de hatırlamadı sanırım. Çocuğu mecbûrî iki okul öncesi iki yıl okula bağlamak isterken bu yolda şuurlu ve mes'ûliyetli hazırlığı da henüz ele almış değil!

Şûrâ temel öğretimi 8 yıla çıkarmış! 7-15 yaşlar arasındaki çocuklar aynı binâda aynı çatı altında yaşayacaklar. Temel eğitime dönüştürülen eski orta okullarda not ve teftiş sistemi ilk okul sistemine dönüştürüldü. Yâni çocuklar artık (2) notla rahatça sınıf geçiyorlar! Kültüre bak! Kültüre...! İstenen bilgi seviyesine bak! 2 puan! Bilgi çağına hazırlık bu... Ve çocuklarda ne çalışma var -nasıl olsa sınıfta kalma yok! Nasıl olsa geçecek- ne de disiplin! Akı başında, idealist, otoriter, tecrübeli -en azından 15-16 yıllık hocalar keşke seslerini duyurabilse- keşke 20 yılda emekli olmağa can atan öğretmenlere neden ayrıldıklarının, sınıftan ayrıldıklarının sebebini bir soran olsa. Gâlibâ durum âcil tedbir almaya kadar gidiyor.

Genç, akı başında bir temel öğretim okulu müdürü "Görmüyorlar mı?" diye yakındı. "7-12 yaş ile 12-14 yaş grubu arasındaki psikolojik farklaşmayı görmüyorlar mı?" Çocuk bir imtihan geçirme, mezun olma, seviye yükselmesi zevkini yaşar ve gurûruna ererdi. Kendini daha bir büyümüş hissedirdi, mes'ûliyet duygusunu tanırdı. Şimdi bu yok ki! Çocuk, çocuk kalıyor, diyor, okul müdürü! Binânın içinde, dışında berâber olduğu ikinci dönemden birinci dönemden kendini farklı bulmuyor. Çünkü bu büyümek, iş görmek, mes'ûliyet sâhibi olmaktan daha kolay! Sorumsuz, hedefsiz, tembel ilk öğretim-temel öğretim talebesi kalmak çocuğa daha kolay gelse gerek! Millî Eğitim Şûrâsı sanırım bunları dikkate almayı, hesap etmeyi de unuttu.

Japonya'da âileler çocuklarını karda çıplak dışarı çıkarır, spor yaptırır zahmet ve eziyete alışmasını isterlermiş. Japon çocuğu sağlam, eziyete, zahmete dayanıklı olurmuş. İlkokulları da çok zormuş. Öğrenmesini, öğrenmek için ciddi çalışmasını tercih ederlermiş. Birinci Dünya Har-

bi'ndeki meşhur Fransız Başvekili Klemenko çok bilgili imiş "Her halde çok okuyorsunuz!" demişler, "Hayır, demiş, ilk okulda öğrendiklerimi hiç unutmadım!" Her halde Japonlar da bunu, ilk ve iyi öğrenilenlerin unutulmadığını düşünüyor olmalılar.

Zengin Yahûdiler çocuklarını dostlarının mağazasına, dükkânına çıkarak verirlermiş. O mağazanın sâhibi de çırağına hiç müsâmağa göstermez, ilk gününden "Al bakalım şu süpürgeyi eline. Süpür mağazayı!" dermiş. Zengin Yahûdi tüccarın nazlı oğlu olmazmış. Çay getirir, yük taşır, esnafılığı öğrenir ve tüccarlığın yolunu tutunca babasının elini alırmiş.

Ahî ocaklarını, loncaları ben bilmem. Yalnız çocukluğumda 7-8 yaşındaki erkek çocuklar hep çırağıydılar! Tabî yazdan yaza! Mecbûrî tahsil var ya, mektebe gitmeğe mecburlar.. Ama yaz gelince soluğu ustalarının yanında alırlardı. Babaları 7-8 yaşına girince elinden tutar, sokaklarda köpek taşlamasın diye doğru tanıdığı, hatırını sayan bir esnafa götürür, elini öptürür, "Usta sana teslim!" derdi. Çoğu zaman haftalıkları da babanın gizlice teslim ettiği paradan ödenirdi. Ustanın çırağa ihtiyâcı da olmazdı belki. O yaştaki çocuk ne iş yapabiliirdi ki? Ama çırak erkenden ustaya gider, dükkânı süpürür, ustanın abdest suyunu döker, gelen giden misâfire kahve çay söyler, çırak olurdu! Yâni itâat etmeyi, büyüğe saygı göstermeyi öğrenirdi. Ertesi sene yeni çırak gelince o bir derece terfî eder, usta iş yaparken yanında bulunur, ucunu tutar, işi tanırdı. Hem "öğreten hocanın, zenehet öğreten ustanın hakkı ödenmez!" derlerdi. Çocukluğumuzda sabahın sekizinde biz mektebe giderdik. Çıraqlar, ellerinde ekmek-katık çıkınları, bizden erken davranırlardı. Akşamları eve dönerken çalıştıkları işyerlerinden yavaş yavaş, teker teker ayrıldıklarını, çeşmelerde ellerini yüzlerini yıkadıklarını görürdük! Ne çok çeşme vardı. Hemen her köşe başında! Ve gündüzleri sokaklarda aylak çocuk, aylak genç görülmezdi.

Millî Eğitim Şûrâsı'nın kararına göre mecbûrî öğretim 8 yıl olacakmış! Yedi artı sekiz eder onbeş! Sanırım bu, psikolojide puberte denen yaşda delikanlılığın gözleendiği yıllardır. Eğer orta öğretime yâni liseye geçemiyeycekse bu yaşa gelmiş çocuk nasıl çırak olur ki? Hangi san'atta olursa olsun iş becerisini nasıl edinir? Çırak psikolojisini nasıl kabul eder? Edinir? Ustaya itâati bilmez ise san'atı ne zaman nasıl öğrenir? Zâten üç sene sonra asker olacaktır. Askerden gelince ne yapar? Ancak işsizler ordusunun neferi, ya da vasıfsız işçi. Çıraklık okulları da kalkacakmış! Fiiliyatta bu yeni okulların sanâye ve iş gücüne ne kadar, nasıl bir katkıda bulunduğu yâhut bulunamadığı tesbit ve hesap edilmiştir mu-

hakkak.

Şimdi ülkenin bütün çocukları mecbûrî öğretime tâbi tutulacak! "Ben okula gidiyorum!" deyip kafa tutacak olan 7-15 yaş arasındaki bu milyonlarca çocuğun âileye getireceği ekonomik yük bir tarafa nasıl eğitileceği, nasıl yetiştirileceği düşünülmüştür muhakkak. Üretken insan, faziletli, ahlâklı vatandaş olmasını sağlayacak kurumlar, tesisler hazırlanıncaya kadar bunların ne olacağı unutuldu mu ki?

Gençliğimizde okuduğumuz meşhur İtalyan romancısı Annie Vivanti'nin bir eseri vardı. Hem de iki cilt! Büyük bir şiir istîdâdı ile doğan küçük kız günün büyük şâiri olur! Cildin biri onun hikâyesi. Şöhretin zirvesinde iken âşık olur, evlenir ve çocuğu doğunca kalem ve kâğıt artık yerini "bebek"le değiştirir. Bebek ise ses istîdâdı ile gelmiştir dünyâya ve sonunda günün büyük virtüözüdür. Ne var ki kader ağlarını örecektir, evlenecek ve dünyâya gelen yeni bebek genç virtüözün virtüözlüğünün sonu olacaktır. Yazarın romanı hangi gâyeyle yazdığını, esere neden "Yırtıcılar" dediğini düşünmek gerekir. Biribiri ile mücevher yarışına giren hatunlar arasında "İşte benim mücevherlerim!" diyerek hükümdarlık makamındaki iki oğlunu gösteren eski Romalı kadın, "Beşiği sallayan el dünyâya hükmeder!" diyebilen Endülüslü Hatun'dan, çocuklarını yırtıcılar olarak kabul eden zihniyete düşmek oldukça acıdır. Materyalist felsefenin elinde insanlığını gülen-konuşan hayvanlığa değişen dünyâda en büyük kayıp âile müessesesidir. Doğuda olsun batıda olsun onun yediği darbe, geçici dünyâ zevklerine kendini kaptırıp "Benim de canım var, ben de insanım!" dediği günden îtibâren kadın-erkek, ana-baba olma zevk ve mes'ûliyetini kaybetmesidir. Ana çocuğun mühendisidir, derler, çocuk ananın aynası! Dünyâ gençliğine bakarak bu sözün doğruluğunu tasdik etmemeye imkân yoktur.

Değişen dünyâmızda asırların mayalayıp getirdiği eğitim prensipleri de perişan oldu! Eğitim olmadan öğretim olamaz. Bu şüphe götürmez bir hakîkattir. Ebedî ve ezeli kıymetlere, hakîkatlere dayanan eğitim prensipleri bütün dünyâda yeniden gözden geçirilmekte, insanlık âlemi kaybettiği insânî değerlere kavuşma hasretiyle kıvranmakta, yol aramaktadır.

Ülkemiz dünyânın dışında değil! Bizim de eriyenler yanında toplumu ayağa kaldıracak, dik tutacak kendi kaynaklarımızdan doğmuş, çağın icaplarına cevap verecek eğitim prensiplerine, dünyâ görüşüne, insan anlayışına ihtiyâcımız var. Hayır, prensipleri yaşıyacak, yaşatacak, milleti

ayakta tutacak, ilerletecek, Türk insanını insanlarımıza hatırlatacak, yeniden yağuracak gayrete ihtiyâcımız var! Sosyologlarımız, pedagoglarımız, bilgili-akıllı din adamlarımız bu gayretin merciini, mes'ûlünü bulsalar, görseler, onları harekete geçirseler her hâlde öğretim çok çok daha kolay, çok çok daha verimli olurdu.

Millî Eğitim Şûrâmız işte bunu unutmamalıydı.

KUBBEALTI NEŞRİYÂTI

1996 SENESİNDE BASILAN KİTAPLARINI TAKDİM EDER

Sâmiha Ayverdi	: Ah Tuna Vah Tuna, İst. 1996.
Külliyyâtı	Mâbedde Bir Gece, İst. 1996.
	Kölelikten Efendiliğe (İng.), İst. 1996.
	Kölelikten Efendiliğe (Arapça), İst. 1996.
K. E. Kürkçüoğlu	: Osman Şems Efendi Dîvânı'ndan Seçmeler,
(Hazırlayan: Prof.Dr. M. Tahralı), İst. 1996.
Prof.Dr. Mehmet Demirci	: Türkistan Notları, İst. 1996.
Hazırlayan:	
Doç.Dr. Muhiddin Serin	: Şevki Efendi'nin Sülüs ve Nesih
Meşk Murakkai, İst. 1996.
	: Kazasker Mustafa İzzet Efendi'nin
Sülüs ve Nesih Meşk Murakkai, İst. 1996.
Prof.Dr. A.Yüksel Özemre	: Üsküdar'da Bir Attar Dükkânı, İst. 1996.
Dr. Yılmaz Soyver	: Türk Sosyolojisinin Başlangıcında
Bedî Nûrî, İst. 1996.
Ders Kitapları	
Nihat Sâmi Banarlı	: Türkçe'nin Sırları, İst. 1996, 14. baskı.
Aren / Yüksel / Bilecik	: Hazırlık Türkçe, İst. 1996, 6. baskı.
Prof.Dr. Mehmet Karpuzcu	: Çevre Kirlenmesi ve Kontrolü, İst. 1996, 5. baskı
Prof.Dr. Kâzım Yetiş	: Yeni Türk Edebiyâtı
(Osmanlıca Seçme Metinler), İst. 1996.
Türk Mûsikîsi Klâsikleri	
Abdülkâdir Töre-	: İlâhiler-9. Cilt, İst. 1996.
(Hazırlayan: Y. Mimar Yusuf Ömürlü)

ÜSKÜP, OHRİ, KALKANDELEN'DEN SELÂM

Zeynep ULUANT

Bu yazının yazılmasına vesîle olanlar, 1996 yılının Ağustos ayında yaptığımız Makedonya seyâhatinde bizleri lâyük olmadığımız bir güzel hâletle karşılayan evlâd-ı fâtihandır. Kalkandelen'de Behîcüddin Şehâbî, Ohri'de Maksut, Fâruk, Eyüp ve Bekir Beyler ile onların şahsında, isimlerini sayamadığımız Osmanlı'nın bütün serhat muhâfızlarına selâm olsun..

Osmanlı İmparatorluğu'nun gerileme dönemine girmesiyle birlikte başlayan dağılma devresi bir acı sayfayı da berâberinde getirdi. Parçalanan imparatorluk bünyesinde barınan müslümanlar, hristiyan zulmünden kaçıp kurtulmak için çil yavrusu gibi dağılmaya başlamışlardı. Hele hele 1911 Balkan Harbinden sonra tamâmiyle elden çıkan güzelim Rumeli toprakları büsbütün mü öksüz kalacaktı? Hayır! Osmanlı, Türklüğünü İslâm potasında erittiği ve de îlâ-yı kelimetullah üzerec yola çıktığı için güzel ve doğruydı.

Zîra o, sancağını dikip uc beylerini yolladığı topraklara, İslâm'ın emirleri dâhilinde hükmetmeyi şîâr edinmişti. Üzerinde güneş batmayan Büyük Britanya İmparatorluğu'nun Hindistanı çayı ve ipeği, Afrika'yı mâden yatakları için işgal edip, kara derili insanını köpek yerine koyan zihniyeti, bu yücelikten elbette nasîbini almış olamazdı.

Osmanlı Anadolu'dan müslüman Türk insanını kâfile hâlinde Rumeli topraklarına akıtmakla kalmadı. Aynı zamanda, sâdece bogomilleri değil bir çok hristiyanî kavmi işte bu engin İslâmî birikiminin görünmez kemendiyle müslümanlık çemberinin içine aldı. Bir başka deyişle sayıları az gibi gözükse de, hâl-i hâzırda Rumeli topraklarında yaşayan müslümanlar bu dîne zorla değil gönül rızâsıyla girdikleri için vasıfca üstündürler. Çünkü birkaç yüzyıl önce, Hak dîniyle şereflenen cedlerine, şimdilerde bir nevî sınır muhâfızlığı yapmaktadırlar.

İşte, senelerdir gönlümüzde taşıyıp da bir türlü gerçekleştiremediğimiz Makedonya gezisini bu duygu ve düşüncelerle 17 Ağustos sabahı başlatırken heyecanlıydık. Ecdâdımızın yüzyıllar önce İslâm dünyâsına hediye ederek daha son-

ra nice ıztıraplarla elinden çıkarmak zorunda kaldığı bu güzel toprakları dünyâ gözüyle görebilecektik. Geçmek zorunda olduğumuz sınırlardan birincisi Bulgaristandî ve hemen hiç bir güçlükle kar  laşmadan yolumuza devam ettik. G  zerg  hımız   zerindeki **Samakov** kasabasını görünce önümüzde uzanan uzun ve meşakkatli yola rağmen durmadan edemedik. Zîra, Osmanlıdan kalma h  rika bir     me ve artık kültür faaliyetlerinde kullanılan bir câmi, âdetâ yolumuzu ke-siyordu. Güzelim     menin musluklarından akan buz gibi ve de leziz suyla sanki yürek yan  ğımızı gideriyor gibiydik. Rehberimiz Aydın Yüksel boynunda fotoğraf makinesi ile bir yandan görüntüleri tesbit etmeğe, bir yandan da kit  beleri ve mezar taşlarındaki yazıları s  kme  e u  ra  şyordu. Lâkin vakit az, yolumuz uzun-du. Altı   ileyi ta  şayan otob  s  m  z   bu yüzden fazla bekletmeyerek Makedonya sınırına doğru yolumuza devam ettik.

Sınır gerçekten beklediğimizden de kötü durumdaydı. Konvoy hâlinde bek-leyen araçlara bir de Makedon yetkililerin vurdumduymazlığı eklenince durum âdetâ Victor Hugo'nun Sefiller'ine dönmüştü. O karma  şanın içinden k  rd    m olmadan çıkıp Üsküp'deki otelimize kendimizi attığımızda ise saat sabaha kar  şı be  ti.

Yolculuğumuz belki biraz g    başlamıştı fakat ecd  dımızın bu toprakların fethi sırasında çektiği meşakkat ve sıkıntıların, gösterdikleri fer  gatın yanında bizimkilerin l  f   bile olmazdı. Zâten hep 'birlikte   hri dolaşmağa çıktığımızda bütün yorgunlu  umuz bir anda silinivermi  ti. Zîra Üsküp geniş ve ferah avlulu zarif min  reli c  mileri ve ta  ıd  ı Osmanlı hüviyetiyle bizleri âdetâ sarıp sarma-lamı  tı.   s   Bey c  miinin bahçesindeki 560 yaşında olduğu riv  yet edilen   ınar ne muhteşemdi? Dili olsa kimbilir neler anlatır hangi bilinmeyenleri ortaya d  -kerdi. Vardar nehrinin iki yakasını birbirine ba  layan F  t  h köprüsünü seyreder-ken, s  hilde oturup çoluk   ocuk hep bir ağızdan Vardar Ovasını söylerken ne kadar mes'uttuk.

Ertesi gün otelimizde bizi ziyâret eden Makedonya Me   hat Birliğinde g  -revli Beh  c  ddin      b  , l  yık olmadığımız bir konukseverlikle Üsküp'de kaldı-  ımız     gün boyunca   hri l  yıkıyla görüp tanıyabilmemiz için bütün imk  nlarını seferber etti. İlk gün, görevli olduğu Me   hat'ta başta müslüman ce-maat başkanı olmak üzere birçok kimseyle tanışma fırsatı yakaladık. Me   hat'ın yayın organı olan Hil  l dergisini incelerken ise gözüme çarpan   u mıs  r  lar bana pek tesir etti:

*Saraybosna ey sen başımızdan   alınan
Osmanlı sarı  ındaki son m   evhersin
Çocuklarımız büyüyünce şunu söyleyeceğiz
Bir albümde fotoğrafını sakladığımız ama*

Hırsızın mücevherleri çalmasına göz yumduğumuzu..

Evet, bu hazin mısraları okuduktan sonra orada yaşayan müslüman cemaatle ilgili anlatılanlar şu merkezdeydi. 45 yıllık komünist dönemde Osmanlı eserlerinin çoğu ellerinden alınmıştı. Altı yıllık demokraside de beklenen değişiklik görülmemişti. İştîp'de Hüsâmeddin Paşa câmiî devlet tarafından ellerinden alınıp kilise yapılmıştı. Üstelik bu mekânda gayri resmi olarak namaz kılmak isteyen İştîp müftülüğüne, değil ibâdet, kameraya çekme izni dahî verilmemiş. Makedonya'da hâli hâzırda 500 câmi bulunmaktaydı ve her câminin imam ve görevlileri Osmanlıdan kalma sistemle yetiştiriliyorlardı. Komünist dönemde elden çıkan eserlerin geri alınması için ise uğraşılıyor, bilhassa bu konuda Türkiye'den daha fazla destek bekleniyordu.

Meşfihattan çıkarak hemen yakında yer alan Türk Demokratik Partisi binâsına gittik. Başkan Erdoğan Saraç ve berâberindekiler bizi pek sıcak karşıladılar. Onların da dertleri vardı ve ortak sayılırdı. İkram edilen meyveleri yerken sohbetten de geri kalınıyordu. Anlatılanlara göre Radoviç'te bir câmiden sâdece minâre kalmıştı. Üsküp'te de 1963 zelzelesinden sonra harâbe hâline gelen Dükkançık câmiî yıkılmak istenmiş fakat direnmeler sâyesinde bu gerçekleşmediği gibi ihyâ çalışmaları da başlamıştı. Bu tarz durumlarda hükûmetin bahânesi hazır: "Câmi için müsâit değil" tezi ortaya atılıyordu.

Bu iki müessesedeki misâfirliğimiz sona ermiş sıra civardaki târihî eserleri gezmeğe gelmişti. Şiddetle tâmire ihtiyâcı olan Mustafa Paşa câmiini gezerken anlatılan anekdot pek hoştu. Samsun'da öğrenim görüp gelen Arnavut çocuğunun Türkiye'de öğrendiği Türkçe kelimeleri memleketinde de zikretmesi üzerine yaşlı bir Arnavut'un ağlaması ve Osmanlı dönemine duyduğu tahassürü dile getirmesi gerçekten dokunaklıydı. Hem sohbet hem gezme güzel oluyordu. Köse-kadı Câmiî çayhâne yapılmak istenirken son anda kurtarılmış eserlerimizdendi. Üsküp fâtihi Meddah Baba türbesi ise döküntü bir Makedon evinin arka bahçesine sıkışıp kalmış zavallı bir durumdaydı. Alaca İshak câmiini gezerken ise eğilmiş minâresi dikkatimizi çekti. Eser bundan dolayı tâmir ediliyordu. Akşam karanlığı çökerken piramit şeklindeki kubbesiyle farklılık arzeden Yahyâ Paşa câmiine girdik. Avlu her zaman olduğu gibi müslüman doluydu. Namazdan sonra câmi imamının temiz bir ses ve son derece rahat bir İstanbul şîve ve tarzıyla okuduğu aşr-ı şerif hepimizin gönüllerini yıkamıştı.

Bütün mesâisini bizlere hasreden Behîcüdînn Bey'i ertesi gün azâd edip Üskübün dışına çıkarak Köprülü ve İştîp'i gezmek üzere yola koyulduk. Köprülü'de, Köprülü Fâzıl Ahmet Paşa Câmiî, iki sene önce yakılmış şimdi yeniden yapılıyordu. Aynı yerdeki Kumsal câmiî ise yok edilmişti. İkinci merhalemi olan ve Radoviç Halvetî tekkesinin bulunduğu İştîp'deki Hüsâmeddin Paşa

Câmiî'nin de çeşitli bahânelerle ibâdete açılması önleniyordu. Zincirle bağlanmış olan kapılarından görebildiğimiz kadarıyla içeride hristiyan âyinlerinden kalma eşyâ vardı. Öğrendiğimize göre bunlar müslümanlardan kurtuluş gününü kutladıkları bir âyinin kalıntılarıydı. Rehberimiz Aydın Yüksel bu târihî eserin ölçülerini arşivine katmak istiyordu. Allâh'ın bize bir lûtfu olarak çocuklarımızdan birinin kapı zincirini aralaması rehberimizin bu yöndeki arzusunun gerçekleşmesini sağladı. Son sür'at bu eseri de gezerek çevredeki hristiyanların sempatiden yoksun nazarlarından kaçarcasına oradan uzaklaştık. İştîp'deki Kadınana Câmiini gezerken ise Behîcüdînn Bey'in tavsiyesiyle tanıştığımız Doğu Makedonya Türk dîni müşâviri Nûri Bey'den dinlediklerimiz pek iç açıcı şeyler değildi. Kendisi Osmanlı'dan sonra buraları beklemeyi ve azınlık olarak yaşamayı içine sindirememiş olacak ki bunun verdiği küskünlükle biraz suçlayıcı konuşmuştu. O anda misâfir pozisyonunda olmamız ve iyi niyetine inandığımızdan dolayıcı cevap hakkımızı kullanmayarak susmayı tercih ettik.

Seyâhatimizin ilk etabının son gününü Kalkandelen'e ayırmıştık. Kalkandelen son derece güzel tabiatı, çoğunluğu oluşturan müslüman ahâlisiyle tam bir Osmanlı şehriydi. Ortasından geçen nehir, manzarasına daha da güzellik katıyordu. En ünlü eserlerinden olan Alaca Câmiî takribî 1495 yıllarında yaptırılmıştı ve ismine uygun bir görüntüsü vardı. Dış ve iç duvarları âdetâ bir renk cümbüşüydü. Osmanlı mîmârîsinin değişik örneklerinden biri olan bu câmiden sonra Harâbâtî Baba Tekkesine doğru yola koyulduk. Burası şimdilerde bir turistik mekân olarak kullanılıyordu. Gâyet bakımlı ve hârîka güzel bir tabiatla çevrelenmiş bir mekândı. Bu güzelim yeri gezerken Üsküp'deki bakımsız ve de böcekli otel yerine burada kalmadığımıza pek hayıflandık. Akşam son durağımız kestane ağaçlarının kapladığı yollardan tırmanarak çıktığımız Popova Şapka adlı tepeydi. Papazın şapkası mânâsına gelen bu isim Behîcüdînn Bey'in dertli olduğu bir mes'eleyi açmasına sebep oldu. Burada yüksek öğrenimde azınlıklara tanınan % 10'luk kontenjan en büyük sıkıntılardan biriydi. Her sâhada olduğu gibi öğrenimde de müslümanlar üvey evlât muamelesi görüyorlardı. Allâh'ın cömert davrandığı bu güzel tepeden karanlığın çökmesi üzerine mecbûren inerken Behîcüdînn Bey ve sevimli âilesiyle istemeden de olsa vedâlaşıyorduk.

Artık seyahatimizin Ohri bölümü başlıyordu. Yollarda dura dura gezdiğimizden Ohri'ye vardığımızda saat geceyarısını geçmek üzereydi. Çoğumuz içi geçmiş bir hâlde uyuklarken kalacağımız otelin yolunu bulmak üzere duraklamıştık ki biraz ötede hayal meyal farkedilen bir arabadan "tâkib et" dendiğini duyduk. Ne olup bittiğini farkedmeden önümüzdeki arabanın rehberliğinde otelimize vardık ve o zaman anladık ki gecenin bu ilerlemiş saatinde şehir girişinde bizi bekleyenler Behîcüdînn Bey'in gelişimizden haberdâr ettiği Maksut ve

Fâruk Bey'lerdi.

Üsküp'deki ağırılanmaya bir de Ohri faslı eklenmişti. % 10'u müslüman olan, hârikulâde bir tabiata sâhip bu şehir aynı zamanda mânevî güzelliklerle mücehhez insanlara da mâlikdi. Maksut Bey yirmi kişiyi aşkın kâfilemizi kayın-pederi Bekir Bey'in Türklerin âdetâ karargâhı hâline gelen evine götürdüğünde bu güleryüzlü insanların aslında acı hâtıralarla yüklü olduklarını anlamakta gecikmemiştik. Duvarı resmi asılı olan Hacı Kâsım Câmii artık yoktu. Seneler evvel komünistler tarafından dinamitle havaya uçurulan bu câminin yerinde şimdilerde Ohri meydanında turistler geziyordu. Bağrıyanık Bekir Bey artık var olmayan bu eserin resmini asarak hem kendinin hem de torunlarının zihninden silinmemesini sağlıyordu. Gene orada tanıma şansına eriştiğimiz Eyüp Bey de dertliydi. Edep ve derin mâneviyatı her hâlden belli olan bu inanmış Rumeli Türkü de mes'elelerle yüklüydü. Türkiye'nin Ohri'deki târihî eserlere kayıtsızlığından yakınıyordu. Onun deyişiyse oradaki Türklerin vücutları burada, akılları Türkiye'deydi. Yerli hristiyanların Türklere karşı besledikleri saygı da dikkate değerdi ve bu tutum tamâmen Osmanlı'dan bu yana süregelen dürüst imajın neticesi idi.

Ziyâret ettiğimiz tekkeler -başta Halvetî tekkesi olmak üzere- gösteriyordu ki eksikleri de olsa dinî hayâtı belli bir ölçüde devam ettirilebilmekteydi. En azından ibâdet hürriyeti bahis mevzuuydu. Ohri'deki on câmiden hâlâ açık olan dokuzunun hayâtiyetini sağlayabilmek için müslüman azınlığa çok iş düşmekteydi. Emin Mahmut Câmii, Hacı Turgut Câmii, Kuloğlu Câmii, Haydarpaşa Câmii bunlardan sâdece birkaçıydı.. Ohri'nin komşusu diyebileceğimiz kadar yakın bir yerleşim merkezi de Usturga idi. Ohri gölünün bağlandığı nehir kenarına kurulmuş olan bu küçük şehrin % 50'si müslümandı. Mustafa Çelebi Câmii'ni gezdikten sonra ev sâhiplerimizin bizi ezen misâfirperverliği altında bir lokantaya götürüldük. Rumeli topraklarında yenebilecek en meşhur yemeği yâni köfte yiyecektik. Fakat iş bununla kalmıyordu. Ertesi gün ev sâhiplerimizin bizi götürdükleri yer Arnavutluk sınırına pek yakındı ve Ohri gölünün çıktığı yâni kaynadığı mahaldi. Dibiindeki bitkilerin rahatlıkla görülebildiği berrak bir su ve bu enfes suyu kucaklayan çeşit çeşit ağaç.. İşte Allâh'ın alabildiğince cömert davrandığı bir toprak parçası daha karşımızda duruyordu... Su kenarında kurulmuş lokantanın olduğu yerden gelen âhenkli müzik sesleri dikkatimizi çekmiş olacak ki o tarafa doğru seyirttik. Makedonya Halk Dansları gurubu yabancı bir dâvetli topluluğuna gösteri yapıyordu. Kıyâfetler hoş, müziğin ritmi ve havası âşinaydı. Hele bir tânesi vardı ki "Coştum yine dalgalanıyorum ben" in neredeyse aynıydı. Ama ne var ki dinlediğimiz havalar Maksut Bey'in üzerinde aynı tesfiri göstermemiş olacak ki yüzü asılmıştı. Meğerse okunan halk şarkılarının

sözleri Türklere karşı kin ve düşmanlık ifâdeleriyle dolu olduğu için kendisi bunlara tahammül edemiyormuş. Bu hakîkati öğrendikten sonra bizim de keyfimiz kaçmış, müziğin tatlı ritminden uzaklaşmıştık.

Seyahatimizin son günlerine yaklaşmıştık. Gördüğümüz sıcak ağırlanmadan dolayı mahcupduk fakat bu hoş insanlarla tanışmanın verdiği hazı da yaşıyorduk. Orada olduğumuz dört gün boyunca kâfilemizi bütün iş ve güçlerini bırakarak gezdirmek üzere seferber olmuşlardı. O akşam Ohri'deki son gecemizdi ve bizler bu saatleri sırtını câmiye yaslamış olan bir börekçide geçirmeğe karar vermiştik. Nefis Rumeli böreklerini yemiş ve ayranlarımızı içmiştik ki derinden gelen bir ezan sesi hepimizin dikkatini çekti. Sesin geldiği yöne doğru başımızı çevirince minârenin şerefesinde tatlı tatlı ezan okuyan müezzini gördük. Maalesef bu güzel manzarayı kendi memleketimizde dahi görebilmemiz pek mümkün değildi. Ne mutlu Ohrililere ki henüz hoparlör denilen teknoloji tuzağı, ezanın ulviyetini bozamamıştı.

Ertesi gün erkenden dönüş yolculuğuna çıktık. Bizi günlerdir kusursuz ağırlayan ev sâhiplerimiz selâmetlemeye gelmeği de ihmal etmemişlerdi. En güzel temennîlerle vedâlaştıktan sonra on gündür ayrı bulunduğumuz vatanımıza doğru yola koyulduk. Fakat yol üzerindeki ecdad yâdigârlarını görmeden geçmek olur muydu? Resne'deki Hacı Murat ve Hacı Ramazan câmilerini gezmemize Murtazâ isimli bir din görevlisi ve yolda rastladığımız Mehmet isimli bir Türk yardımcı oldu. Manastır'da ise pek az Türk kalmıştı. Buradaki Haydar Kadı Câmii kola deposu olarak kullanılırken Osmanlı'dan kalma saat kulesine de haç takılmıştı. Üstelik T.C. yardımlarının en bol olduğu 1990 senesinde..

Bulgaristan topraklarında daha önce rastlamadığımız güzellikte bir yer keşfetmiştik. Burası Eresnica nehri kıyılarını bağlayan Kadı Köprüsü'nün olduğu yerd. 1470 yılında yapılmış bir Osmanlı eseri olan bu köprünün kitâbesi de olduğu gibi duruyordu. Etrâfı hârikulade güzel bir tabiat cenneti idi. Bu güzelim yerden ayaklarımız geri geri giderek ayrıldık ve Kapıkule'ye doğru yola koyulduk. Vatan topraklarına ayak bastığımızda ise böylesine güzel insanları tanıma-mıza vesîle olan bir yolculuğu bize nasîb ettiği için Allah'a şükrediyorduk.

YAHYÂ KEMÂL VE HATAY MES'ELESİ

Nermin SUNER

Yahyâ Kemâl'in hâtıraları arasında Hatay Mes'elesi'nin çözümünün kendisine bırakıldığı ve bu mes'eleyi muvaffakiyetle başardığı yazılmıştır.

"1925 de Sûriye-Türkiye Hudud tahdîdi hey'etine mürahhas tâyin edildim. Fransızlarla olan bu müzâkerede PAYAS İstasyonun arkasında 6km. arâzi ile Kilis'den 13 ve HASSA'dan 18 Türk köyünün ana vatana ilhâkını temîne muvaffak oldum."(*)

Hatay mes'lesinin çözümü hakkında basında çıkan aşağıdaki yazıdan anlaşılacağı üzere Yahyâ Kemâl bu mes'le ile yakından ilgilenmiş ve karara bağlamıştır.

Yahyâ Kemâl müzesindeki evrak arasında bulunan kendisinin el yazısı ile yazılmış bir tebrik mektubundan bu işin formalitesinin Cenevre'de tamamlandığını ve kendisine telgrafla bildirildiğini öğreniyoruz.

"Yahyâ Kemâl Biyografisi"nin tamamlanmasında faydalı olur ümîdiyle bu vesîkaları yayınlamayı uygun buldum.

CENUB HUDÛDUMUZ

Vakit Gazetesi, 20 Kânûn-ı Sâni 1926

Harb-i Umûmî'den sonra Irak mandasını deruhte eden İngiltere ile aramızda bir Musul mes'elesi olduğu gibi Sûriye mandasını alan Fransa ile de yine aramızda bir hudud ihtilâfı vardır. Vâkıa Türkiye ile Fransa arasında mevcut olan hudud ihtilâfı Musul mes'elesi ile kıyas olunacak şekil ve mâhiyette değildir. Fakat ne olursa olsun Lozan Muahedesinin imzâsından beri hâlâ halledilemeyen bu mes'le iki memleketin müttekâbil münâsebâtında arzu edilen samîmiyyete bir mânî teşkil etmektedir. Bununla berâber istihbârâtımıza göre Türkiye ile Fransa arasında cenub hudûdu üzerinde mevcut olan ihtilaf kolayca halledilebilecek bir

(*) NOT: Nihat Sâmi Banarlı: Yahyâ Kemâl'in Hâtıraları, 1960 İst. Shf.58

safhaya dâhil olmuştur. Onun için hudud mes'elesini müzâkereye me'mur edilmiş olan YAHYÂ KEMÂL BEY'in son günlerde İstanbul'a gelmesi ve buradaki Fransız me'murîn-i siyâsiyyesi ile evvelce başlayıp da intâc edilemeyen müzâkerâtın yeniden açılacağı hakkında bâzı haberler intişar etmesi Fransızlar ile aramızdaki ihtilâfın artık sûret-i katıyyede bertaraf edilebileceğine dâir yeni ümidler vermiştir.

Cenub hudûdumuzdaki Türk-Fransız ihtilâfının şimdiye kadar halledilmemiş olmasının birinci sebebi, doğrudan doğruya, ihtilâfın Türkler ile Fransızlar arasında görülmemesinden neş'et ediyordu. Filhakıka, Lozan Muâhedesinin bir maddesine istinâden Fransız hükûmeti Türkiye-Sûriye hudûdu üzerinde bir komisyon ihdâs etmiş idi. Türk hükûmeti tarafından cenub hudûdu hakkında serdedilen metâlib ve müdde'iyat karşısında Fransız hükûmeti kendisi muhâtab olmak istemiyordu. Murahasalarımıza hudud üzerindeki komisyonu gösteriyordu.

Türk murahasaları ise mevzu'bahis komisyonun cenub hudûdu ihtilâfını hall için iktizâ eden selâhiyeti hâiz olmadığını görüyordu. Diğer cihetten Suriye'deki mahallî hükûmet de yine aynı mes'eleyi Türk hükûmeti ile müzâkere ve halledecek mevki'de bulunmuyordu. İşte sırf bundan dolayı Türk-Fransız ihtilâfı bir müzâkere keşmekeşi içinde devam edip gidiyordu.

Eğer Fransa Hükûmeti cenûb hudûdu mes'elesinde bu vaziyeti muhâfaza etmiş olsaydı, hiçbir vakit ihtilâfı tesviye etmek imkânı bulunamayacaktı. Bereket versin YAHYÂ KEMÂL BEY bundan evvel cereyan eden müzâkerât netîcesinde bu karışıklığa nihâyet verdi. Türk hükûmetinin ve Türk murahasasının Sûriye hudûdu mes'elesini selâhiyet-i katıyyeyi hâiz olmayan bu komisyon ile görülemeyeceğini bildirdi.

Bunun üzerine Fransa hükûmeti de sarîh bir vaziyet almak zarûretinde kaldı. Bu hükûmet Sûriye hudûduna âit olan ihtilâfı ya halletmek niyetinde olduğunu gösterecekti. Bu takdirde Türk hükûmeti karşısına doğrudan kendisi çıkacaktı, yâhud da Fransızlar tarafından hudûd ihtilâfının halledilmemesi matlûb ve mültezim olduğunu açıktan açığa îtiraf edecekti.

Fransız hükûmeti birinci şıkkı tercih etti. Cenub hudûduna âit olarak Türk hükûmeti tarafından serdedilen metâlibe bizzat cevap vereceğini va'd etti. Mes'elenin müzâkeresi selâhiyetini İstanbul'da bulunan Fransız sefâretine verdi. Bu şekilde evvelce bir müddet müzâkere bile cereyan etti. Bu müzâkerât netîcesinde münâzaunfîh olan mesâilden bir kısmı halledilebildi. Yalnız, KİLİS'in cenûbuna tesâdüf eden bir kısım arâzinin Türkiye'ye iâdesi esâsı üzerinden tashîh-i hudud mes'elesi kaldı. Fazla olarak Fransız seffri KİLİS'in cenûbunda 12 kilometre sâha dâhilindeki arâzinin tamâmen Türk tebasına âit ol-

duğu tezâhür ettiği sûrette Türkiye'ye iâde edilmesine prensip îtibâriyle muvâfakat etmiş idi. Fakat müzâkere bu noktadan ileriye geçememiş, araya MUSUL mes'elesi girmiş idi. Cenub hudûdu hakkındaki Türk Fransız müzâkerâtı tevakkufa dâim olmuş idi.

Bu defâ YAHYÂ KEMÂL BEY'in Ankara'dan avdet etmesi ve yine cenub hudûduna âit müzâkerelerin açılması için hazırlıklar başlaması gösteriyor ki, Türk hükûmeti cenub hudûdumuzun vaz'iyetine vuzuh ve sarâhat vermek fikrini tâkib etmektedir. Eğer Fransızlar da aynı fikirde ise mevzu' bahis ihtilâf belki bu defâ sûret-i kat'iyede intac edebilir. Çünkü KİLİS'in cenûbundaki 12 kilometrelik arâzinin Türklere âit olduğu şüphesizdir.

Bu hususta yapılacak her nevi tahkikâtın Türk nokta-i nazarı hilâfında bir netîce vermesi mümkün değildir. Binâenaleyh eğer hükûmetimiz Fransız murahhası tarafından evvelce vaad edilen 12 kilometrelik arâzi ile iktifâ ederse, tarafeyn arasında bir zemîn-i îtilâf bulunabilecek demektir.

Şimdiki hâlde YAHYÂ KEMÂL BEY'in Ankara'dan ne gibi bir ta'lîmât ile geldiği meçhuldür. Biz öyle zannediyoruz ki müzâkerât açıldığı zaman tarafeyn şöyle bir vaziyet alacaktır: YAHYÂ KEMÂL BEY -KİLİS'in cenûbunda münâzaunfîh olan arâzi hakkındaki Türk nokta-i nazarını ve bu husustaki tahkikât-ı resmiyyenin netîcesini Fransız murahhasına gösterecektir. Fransız murahhası bu delâile karşı kendi hükûmetinin nokta-i nazarını îzah edecektir.

Bu esaslı nokta üzerinde bir îtilâf hâsıl olursa ondan sonra bugüne kadar tarafeyn arasında îtilâf hâsıl olan noktaların tesbiti ile muayyen bir îtilâfnâmenin imzâsı kalacaktır ki bu da formalite mes'elesinden başka bir şey değildir.

MEHMED ÂSİM

Yahyâ Kemal'in yazdığı mektup müsveddesi:

(ARŞIVDEKİ EVRAK'DAN)

Hatay'ın varlığını tecellî ettiren karar CENEVRE'de verildiği gün göndermiş olduğunuz telgrafi aldım. Türk irâdesinin yeni bir sâhada, başka ufuk açarak tecellî ettirdiği bu karar münâsebetiyle kâbiliyet ve zekânının yüksek değerini ve güzide arkadaşlarınızın çok güzel sa'yini bir defâ hazla takdîr ettim. Türk kudretinin onsekiz seneden beri ne şaşmaz bir inkişâfla devâm eden ideal yolu üzerinde HATAY eseri bir merhaledir.

Bu merhale milletler arasında ve bilhassa alâkadar olan unsurlar tarafından anlaşılmış ve gittikçe daha ziyâde anlaşılacaktır. Millî siyâsetimizin meş'alesini CENEVRE'de daha yüksek tutan hükûmetimiz ve murahhas hey'etiniz tebriğe şâyândır. Sizin ve arkadaşlarınızın gözlerinden öperim.

Mektubda hitap ve imzâ yoktur.

SÂMİHA AYVERDİ'NİN "MEKTUPLARDAN GELEN SES" ESERİNDE KİMLİK VE EĞİTİM

Doç. Dr. E. Lâle DEMİRTÜRK

Çağdaş Türk okurunun gözüyle Sâmiha Ayverdi'nin kuşaktan kuşağa süren eğitimci rolünü anlamamak mümkün değildir. Gerek anılarıyla, gerekse edebî eser ve makâleleriyle bizi geçmişin derinliklerine çekerken, içinde yaşadığımız zamâna yeni anlamlarla yüklü bir bakış açısı kazandırır. Bu eserlerin özünde toplumuna ve herşeyin ötesinde de temsil ettiği tüm değerler sistemi ile **kendisine** sâhip çıkan bir aydın yatar. Sosyal çarpıklıkları sergilerken **kendisini** bırakıp başkası olmaya çabalayıp durmanın acı ve bir o kadar da gülünç boyutlarını inceler. Aile ile okulu içine alan eğitim sistemimizin temelinde yatan çarpıklık aslında bireyin kendisini tanımama süreci üzerinde temellendirildiğinden, Ayverdi bize insanın kendisini reddetmekten çok kabullenmesinin onu ne denli güçlü bir kişi yapacağını **öğretir**. Zeynep Uluant'ın da belirttiği gibi "batılı aydınlar da pekâla bilirler ki, ilerleme yolunda atılacak adımlar aslâ kendini inkârdan geçmemektedir. Tam tersine, problemleri olan toplum önce kendi bünyesini tanımalıdır ki uygun çözüm yolları üretebilsin... Asıl kurtulmamız gereken işte bu fikir yobazlığıdır." (1) Ayverdi'nin eserleri bir yandan bu "fikir yobazlığına" ayna tutarken, bir yandan da kendisini reddetmekle kimliğine kavuşacağım sanan tüm aydınlara anlamlı bir sesleniştir.

Sâmiha Ayverdi'nin **Mektuplardan Gelen Ses'i** (1985) torunları Sinan Uluant ile Gülşah Akçal'a 1970'lerle 1980'lerde yazdığı fikir yüklü eğitici yönü ağır basan mektupları içermektedir. Bu mektuplar Sinan Uluant ile Gülşah Akçal'ın şahıslarında tüm Türk gençliğine verilen

(1) Zeynep Uluant, "İki İnsan İki Dünya," **Kubbealtı Akademi Mecmûası** 3 (Temmuz 1996), s.66.

öğütlerle dolu olup, sâdece maddî ilim alanı ile sınırlı kalmayıp mânevî ilim boyutlarında da toplumu eğitmektedir. Kendisinin de belirttiği gibi tasavvuf felsefesinin temelinde de yer alan ve hepimizin öğrenmesi gereken erdem şudur: "Kendi ayıp ve noksanını bilmeyen kimsenin vakit ve zamânı noksandır."⁽²⁾ Bireyin eğitiminde en önemli nokta, insanın kendi kendisini tanıyıp, geliştirmesi ve kendisini gerçekleştirmesidir. Bu ise öncelikle âilenin verdiği terbiye ve eğitime bağlıdır. Nitekim bellibaşlı sosyal sorunlarımızdan olan çocuk eğitiminde âilenin görevini gereği gibi yerine getirememesi sonucunda gençler kötü dostlar edinerek bu öğrenme sürecini olumsuzla çevirmektedirler: "Zîra evlerinden esaslı bir terbiye, şefkat ve alâka görmüyorlar." (s. 21)

Sağlıklı bir âile ilişkisinin ve anne-baba/çocuklar arasında olması gereken derin iletişimin gereğini vurgulayan Ayverdi, bunun gençlerin kimliğini oluşturmadaki önemine değinir. 1970'lerin Türkiye'sinde anne-babalarla çocukları arasındaki hazin kopukluk toplumun içine yansıyan kuşaklararası bir diyalog kopukluğuna sebep olmaktadır: "Ne yazık ki bütün bu yakın târihin acıları, genç nesillere aksettirilmemiş ve eski günlerin ızdıraplarından ders almamış bulunuyoruz. Onun için de, suçlu olan gençlik değil, onlara, gerçekleri öğretip uyandırmayan biziz." (s. 48) Gerçekle târihin karanlığına gömülüp kalmış acı gerçeklerden gençlik için çıkarılacak dersler vardır. Görmediği 1877-78 Türk-Rus Savaşı'nın acılı deneyimini sanki görmüşçesine bilen Ayverdi için geçmiş her an belleğine bir nakış gibi örülmüştür: "Amma, ben bu muhârebeyi nasıl bilmem derim? Büyük annemin anlattıklarıyla görmüş kadar biliyorum. Dirâyetli ve hamiyetli bir kadın olan büyük annemin ağzından öylesine dinledim ki, tıpkı 1914 Cihan Harbi'nin aç, çıplak, yaralı diyar gariplerini tanıdığım kadar, onları da yakından tanıyorum." (s. 48)

Kendi âile hayâtından örnek verdiği farklı kuşakların birbirleriyle kenetlenmesinin simgesi, torunlarının eğitimine çağdaş bir pedagog gibi katkıda bulunan bu büyükannedir: "Biz torunlarına da yaşadığı târihi yaşattı. Bugünkü annelerin çocukları ise, mahalle aralarında kovboyculuk oynayarak, kızılderili zavallıları hissen katletmekle meşguller." (s. 48) Çocukların ve gençlerin yeterince sağlam temeller üzerine oturtulamamış çelişkili değerler sisteminin aldığı tehlikeli boyutlar, bir Üniversite profesörünün akıncıları hiç duymamış olmasına kadar gelir dayanır: "Belki de bu tipik Türk münevveri de çocukluğunda belinde tahta kılıç olarak kov-

(2) Sâmiha Ayverdi, *Mektuplardan Gelen Ses* (Ankara: Hülbe, 1985), s. 15. Bundan sonraki alıntılar aynı eserden olup, sayfa numaraları metin içinde verilecektir.

boyculuk oynamış ve Tommiks okuyarak, Yeni Dûnyâ'yı keşfeden mâcerâcılarının sahte kahramanlıklarını öğrenerek büyümüştür." (s. 49) Bu aydının tek yönlü yâni sâdece Batı'ya âit olan şeyleri öğrenerek yetişmesini, çocukluktan başlayarak başıboş değerlere kapılan ve Batı'nın verdiği bilgi kaynağını Türk kültürüne özgü bilgi kaynaklarıyla bütünleştirmeden yarım insan olarak yaşayan sözde aydın kimliğine bağlar. Bu kültürel kopukluğun temelinde ise âileden kopukluk yatar: "Örf ve âdetler; kitaplardan değil, insandan insana naklolur. Onun için âile mühimdir. Kreşte büyüyen çocukla, âilesinin kucağında büyüyen çocuk nasıl bir olur? Birincilerden, işte, o bilgisayar tutumlu, katı, duygusuz, idrâki tıkalı insanlar yetişir." (s. 102) Geçmişini ve kültürünü öğretmeyen bir âile, kültür aktarımı görevini yerine getirmedeğinden, birey-âile, halk-aydın, geçmiş-gelecek arasındaki uçurum büyümektedir. Aslında bu kopukluğun tehlikeleri konusunda bizi eğiten Sâmiha Ayverdi, bu "mektuplarıyla" Türk gençliğinin özlediği anlamdaki "annelik" görevini yerine getirmektedir. Mektuplardan yükselen bu ses, artık geride bıraktığı bizlerden ayrıldığı hâlde yine bizimle konuşmayı sürdüren ve sürdürürken de bizlere gerçek bir aydın olma konusunda uyarılarda bulunan bir sestir. Diğer bir deyişle, biz aydınların ancak maddî ve mânevî ölçülerin belirlediği bir bütünlük duygusu ile eğitilince aydın olmanın bilincine varabileceğimizi göstermektedir.

SON OSMANLI ZÂKİRBAŞILARINDAN SELÂHADDİN GÜRER BEYEFENDİ

Doç. Dr. Muhiddin SERİN

Mâziye mal olmuş, târihî bir müessese olan tekkeler, dînî hayâtın tecrübî ve daha derûnî yaşandığı bir terbiye ocağı idi. Hem de yüksek seviyede ilim ve san'at merkezi vasfına sâhipti. Her sınıf ve meslekten insanlar, âlim ve devlet adamları rütbelerini dergâh kapısında çıkarır, melâmet hırkasını giyer, feyzyâb olurlardı. Peygamber ahlâkını bir kâmil insanın söz, hal, fiil ve ahlâkında görerek tahsil ederlerdi. Saygıyı, edebi, nezâketi, şefkati, cömertliği, menfaatsizliği bu irfan ocağında görür, öğrenir hayâta tatbîke koyulurlar, gönül paslarını silerler, cemiyete faydalı bir er olarak hizmet kuşağını kuşanırlardı.

Güzel san'atlar bilhassa mûsikî, şiir bu ocaklarda rağbet görür, büyük şahsiyetler ve san'at şaheserleri bu müesseselerde çiçeklenir, san'at dünyâmıza hediye edilirlerdi.

Dergâhlarda yapılan ihyâ gecelerinde, tevhid meclislerinde, mukâbelelerde (âyin) mûsikî ve şiirin sihirli gücü hâkim olurdu. Zikir halkasında dervişler zâkirbaşının gönül yakan nağmeleriyle vecde gelir, âlem-i ceberûta sefere çıkar, aşk-ı hakîkî ile mütelezziz olurlardı.

Tevhidhânede (semâhâne, kutuphâne) cârî köklü örf ve âdetler vardı. Bu meydanda hiç bir lâubâlliliğe rastlanmaz, bütün faaliyetler kendi şaşmaz nizâmı içinde âhenkle yürürdü. Derin uhrevî bir sessizlik içinde baş kesmiş dervîşan, bir mübarek zâtın etrâfında can kulağı ile sohbet dinlerdi.

Sonra bir zâkir bülend âvaz ile salat ü selâm getirir, mukâbelenin başladığını dervîşanın tevhidhânede ahz-ı mevki etmesini işâret ederdi.

Dergâhda mukâbelenin idâresini zâkirbaşı yapardı. Zâkirbaşı, mûsikî bilgisi, dirâyeti, icrâkârlığı yanında hurde-i tarîki bilen mücaz

zâkirler arasından seçilirdi. Zâkirbaşı, dergâhda nücebâ, nükebâ ve hulefâ gibi dervîşânın umûmî disiplininden mes'ul idi.

Bu gelenek, dergâhlarda târih boyunca devam etmiş, zâkirbaşılar arasından büyük mûsıkîşinaslar yetişmişti. Bu altın silsilenin son halkası, son Osmanlı zâkirbaşılıklarından Selâhaddin Gürer Beyefendi idi. İstanbul'da Kâdirî, Rifâî, Halvetî ve Cerrâhî gibi dergâhlarda Selâhaddin Hoca hazır olmadan mukâbele yapılmazdı. Dâvet edildiği meclislere hasbî olarak şevkle, hizmete koşardı. Hiç bir menfaat gözetmeden ihlasla, mahviyet içinde ömrünün sonuna kadar bu vazîfesini aksatmadan yerine getirdi.

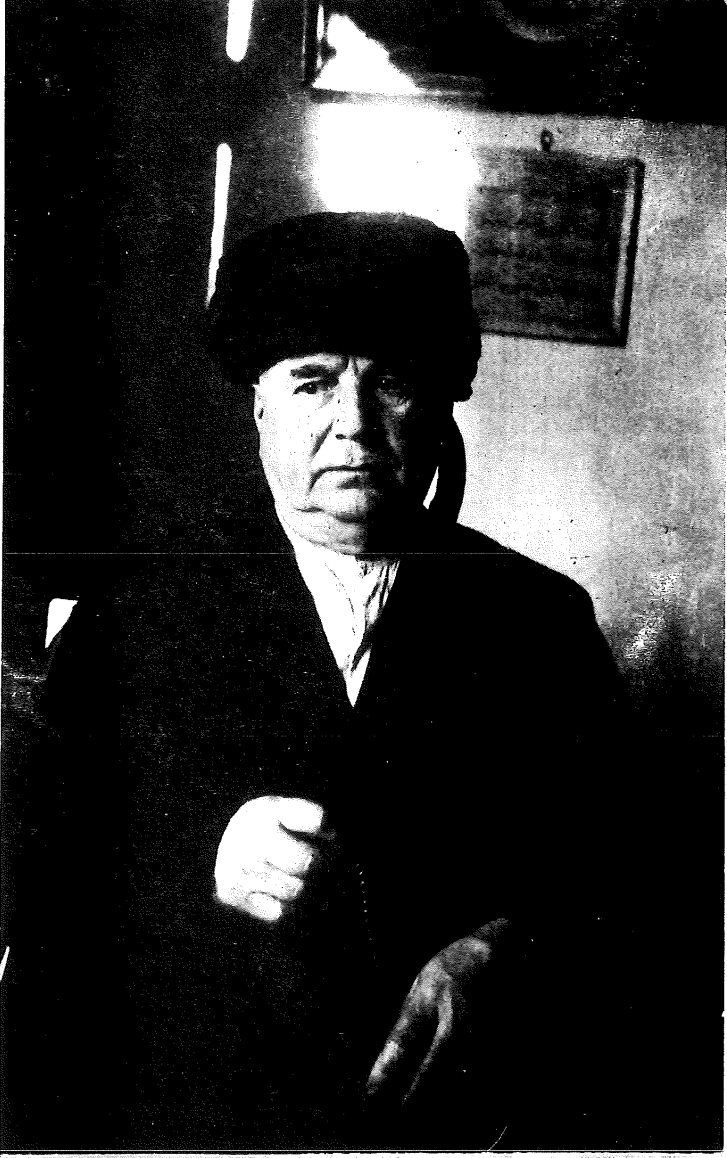
Bu târihî ve melek haslet şahsiyeti, 1965 senesinin Kasım ayında, Ekrem Hakkı bey'in evinde mûtat olarak yıllarca devam eden, çarşamba günleri Sâmiha Anne'nin Mesnevî derslerinde, ihyâ gecelerinde devrin Şeyh Râşit ve Şeyh İzzî Beyefendileri gibi meşâyihinin Halil Can, Ulvî Erguner ve Hopcu Şâkir gibi mûsıkîşinaslarının renklendirdiği bir san'at ve kültür muhîfînde tanıdım. Mûsıkî ve tasavvufa meclûb bir genç olarak bu ihyâ gecelerinden ayrı salı günleri Lâleli daha sonra Bakırköy'ündeki evine fâsılalı da olsa on yılı aşan bir süre devam ederek istiâb ve istîdâdım nisbetinde kendisinden istifâde etmeye çalıştım. Çok zengin olan muktesebâtını ve bildiklerini öğretecek insan arardı. Vazîfesini hakkıyla yerine getirmenin huzûru içinde, 2 Ocak 1978 târihinde dâr-ı bekâyâ rihlet etti.

Cenâzesi Merkez Efendi'de kılınan namazından sonra kendisini seven tarîkat mensublarının, âdetâ âsumânı dolduran salât, kelime-i tevhid ve ism-i celâl zikrinin lâhûtî ihtîşâmı içinde, Şeyh Râşit Efendi'nin insanları teshir eden ârifâne ve âşikâne duâsı ile Merkez Efendi kabristanına sırlandı.

Bir ara Şeyh Râşit Efendi ile yan yana geldik. Mahzundu. Bana hiç unutamadığım bir hakîkatı dile getirdi: "Evlâdım, yeri doldurulamayacak bir insanı kaybettik. İşte tekkeler asıl şimdi sır oldu." Bu sözün ne kadar isâbetli olduğunu geçen zaman içinde anladık ve gördük.

Bu âşık, sâdik ve gönülsüz insanı yeni nesillere tanıtmakla, vefâtının ondokuzuncu yılında, geç kalınmış bir vefâ borcunu îfâ etmek istedik.

Selâhaddin Gürer Beyefendi, 1896'da İstanbul'un Şehremînî semtinde doğdu. Babası Hasan Efendi, annesi Şâhinde Hanımefendi'dir. Küçük yaşta babasının ölümü üzerine dayıları Kâdiriyye'den Remlî Tekkesi

Zâkirbaşı Selâhaddin Gürer Beyefendi

Şeyhi ve Evkaf Mahkemesi mümeyyizlerinden, bestekâr, zâkirbaşı Hâfız Hüseyin Hâlis Efendi (ö. 1338/1919) ile devrinin en ünlü kıyâmî ve devrânî zâkirbaşı Şeyh Râşid Efendi (d. 1302/1884)'lerin yanında tekke muhîtinde büyüdü ve tahsîlini tamamladı.

Selâhaddin Gürer Beyefendi, mektep tahsîli esnâsında mûsikîye merâkî, kâbiliyeti ve sesinin güzelliği sebebiyle, dayıları Şeyh Hüseyin Hâlis Efendi ile bilhassa Zâkirbaşı Râşid Efendi'den ilâhî ve şuşul meş-ketti. Kıyam, devran ve kuud zikirlerinin bütün âdap, usûl ve incelikleri-ni öğrendi. Genç yaşında zâkirbaşılığa başladı. İstanbul'un bütün kıyâmî ve devrânî tekkelerinde zâkirbaşılık yaptı. Tekke de yapılan mukâbelenin evrad, münâcât, na't, duâ ve zikiri idâre gibi hususlarını lâyikeyle bilir, icrâ ederdi. Zâkirbaşılığı yanında Remlî ve Kılıçcı Baba Tekkelerinde iyi bir tasavvuf terbiyesi alarak Rifâî ve Kâdirî tarikatlarından hilâfet aldı.

Selâhaddin Gürer Beyefendi, askerî mektebin son sınıfında iken, 25 Eylül 1915'de I. Ordu muhârebe makinisti olarak, mülâzim-i sâni rütbe-siyle Çanakkale muhârebelerine katıldı. Harpten sonra 31 Ekim 1918'de mülâzim-i evvel rütbesiyle İstanbul Maslak Muhârebe deposunda görev aldı.

23 Eylül 1920-23 Ağustos 1923 târihleri arasında Kurtuluş Savaşına iştirak etti. Harpten sonra yüzbaşı rütbesiyle İstanbul 8. muhârebe tabu-runda telgraf makinisti olarak göreve başladı. 1928'de savaş esnâsında gösterdiği başarılı hizmetlerinden dolayı 12611 nolu kırmızı şeritli İstiklâl Madalyası ile ödüllendirildi.

Selâhaddin Beyefendi, bu arada Şehremini Kılıçcı Baba Rifâî Tek-kesi Şeyhi Ârif Hulûsî Efendi'nin kızı Ruhsar Hanımla 1337/1921'de ev-lendi. Şeyh Ârif Efendi'nin arzûsu üzerine âilesiyle berâber tekkeye yer-leşti. Bu evlilikten Müzehher, Sermet adında iki kızı ve Erdoğan adında bir oğlu dünyâya geldi.

Anadolu'nun çeşitli şehirlerindeki askerî birliklerde telgraf makinisti olarak görev yapan Selâhaddin Beyefendi, binbaşı rütbesiyle 1935-1938 târihleri arasında Erzurum'da, 1939'da Tokat'ta, 1940-1946 seneleri ara-sında Kırıkkale'de, 1946-1953 yılları arasında Ankara'da, 1953-1957 se-neleri arasında da Mudanya'da görev yaptı. 1957'de albaylığa terfî ederek tekrar İstanbul Maslak Muhâbere deposuna tâyin edildi. Burada altı ay hizmet ettikten sonra aynı yıl emekliye ayrıldı, 2 Ocak 1978'de İs-tanbul'da vefat etti ve Mevlânâkapı Çürüklük Kabristanına defnedildi.

Selâhaddin Gürer Beyefendi, askerî hizmetlerinin yanında tekke mûsikîsinin zâkirbaşı olarak son temsilcisi idi. Remlî Dergâhında teşek-

kül eden Sâdettin Arel (1880-1955) ve bacanağı Ali Rızâ Şengel (1880-1953) gibi ünlü mûsikîşınasların devam ettiği yüksek mûsikî mahfilinde yetişmiş, ilâhî, durak, şuşul gibi binlerce eseri hâfızasına almış tekke mûsikîsinin icrâsı, öğretilmesi ve neşri yoluyla canlı kalmasında ve yeni nesillere bozulmadan intikâlinde önemli bir rol almış şahsiyettir. Dînî mûsikî sâhasında pek çok talebe yetiştirmiş, bildiğini esirgemedi hizmet aşkıyla öğretmiştir. Mütevâzî, iddiâsız ve ihlaslı şahsiyetiyle, bilhassa zikrin âdap ve erkânına uygun disiplinli ve âhenkli bir şekilde seyrinde, evrâdın hatâsız okunması, kıyamda zikre başlamadan okunan hüzzam, segâh, rast veyâ nihâvent münâcâtın ve duâların okunmasında, zikre ağır ve âhenkli geçişte, kademeli bir şekilde hızlanan zikir esnâsında, büyük bir ustalık ve mûsikî bilgisi isteyen, makamdan makâma geçiş ve ritme göre ilâhîlerin seçilmesinde, arada kasîde ve durakların okunmasında, perde kaldırma ve indirmede gösterdiği dirâyeti, hâkimiyeti sayesinde zâkirbaşılık yapmak üzere İstanbul'daki Rifâî, Kâdirî, Sa'dî ve Cerrâhî tekkelerinde vefâtına kadar aranan ve sevilen bir zat olmuştur. Çok sayıda dînî eser besteleyen Selâhaddin Hoca, güfteleri Yûnus Emre'ye âit "Dolap niçin inilersin" segâh ve nevâ, "Şehitlerin serçeşmesi enbiyânın bağı başı" segâh, "Âlemler nûra gark oldu Muhammed doğduğu gece" segâh ilâhîleri ile güftesi Nûrettin Cerrâhiye âit "Dil beytini pâk iden" hüzzam ilâhîsi, güftekarı meçhul, "Kâne fî fevkal ukûl isnâ aşer" mısraî ile başlayan sûzinâk şuşulü tekkelerde çok okunan eserleri arasında yer almaktadır.

Selâhaddin Bey, hâfızasındaki binlerce dînî eseri banta kaydetmiş, bunların notaya alınarak, neşrini düşünmüş ise de ancak bir kısmını "**Türk Mütefekkir ve Mutasavvıfı Halk Şâiri Yûnus Emre-Bestelenmiş Şiirleri**" adlı eserinde çeşitli makamda 87 ilâhî toplamış ve bu 1961'de İstanbul'da kitap hâlinde yayınlamıştır.

Selâhaddin Beyefendi, Eyyûbî Ali Rızâ Şengel'in 1322/1906'da şahsî gayret ve çalışması neticesinde tesbit ettiği târihî dînî mûsikîmizin 600 eserini ihtivâ eden iki ciltlik ilâhi defterini muhâfaza ederek, kaybolmaktan kurtarmış, Kubbealtı Akademisi Kültür ve San'at Vakfı tarafından neşrine müsaade etmiş, bu defterlerin birinci cildi talebesi Y.Mîmar Yusuf Ömürlü tarafından neşre hazırlanmış, dört cilt hâlinde yayınlanmıştır (İstanbul 1979-1982). Defterin ikinci cildi Hüseyin Tolon'un vârislerindedir.

Ömrünün sonuna kadar dergâhlarda yaptığı zâkirbaşılık hizmetlerinin yanında mîrâciyehan Hopçu Şâkir Efendi ile berâber İstanbul'da

Hüdâî Efendi, M. Nasûhî Efendi, Aziz Mahmud Hüdâyî Hazretleri, Sünbül Efendi, Tophâne Kâdiri Câmîlerinde ve Bursa'da Mahkeme Câmî ile Nûmânîye Câmî'inde vakfiyelerine bağlı olarak her yıl mîrâciye okumuştur.

BİBLİYOGRAFYA:

- Zâkir Şükrî Efendi, Mecmûa-i Tekâyâ, (nşr. Mehmed Serhan Tayşî, Klaus Kreiser, Freiburg 1980 s. 13;
- Bandırmalizâde Ahmed Münîb, Mecmûa-ı Tekâyâ, İstanbul 1307, s. 8;
- Günay Kut, Turgut Kut, "İstanbul Tekkelerine Ait Bir Kaynak" *Turkische Miszellen* Robert Anhegger Armağanı, İstanbul 1987, s. 234;
- Atilla Çetin, Vakıflar Dergisi XIII, Ankara 1981, s. 587;
- Mustafa Özdamar, Derseâdet Dergâhları, İstanbul 1994, s. 120;
- Ömer Tuğrul İnancı, "Kâdirilik", *Dünden Bugüne İstanbul Ansiklopedisi*, c. IV, s. 378;
- Sâdettin Nüzhet Ergun, *Türk Mûsikîsi Antolojisi*, II s. 490, 660, 671;
- Ali Rızâ, Şengel, *Türk Mûsikîsi Klâsikleri*, I, (nşr. Y.Mîmar Yusuf Ömürlü), Yılmaz Öztuna, *Türk Mûsikîsi Ansiklopedisi*, İstanbul 1969, I, 246.
- MD. 7/18/95

Selâhaddin Gürer Beyefendi'nin İstiklâl Madalyası Vesikası

BİR HAYAT HİKÂYESİ

Prof. Dr. Beynun AKYAVAŞ

Seneler, seneler evvel küçücük bir kız olan Refia Hanım'ı bir sabah evinin bahçesinde oynarken Ermeniler kaçırılmışlar. Feryat figan ağlayan, kanlı gözyaşları döken çocuğu tam bir Ermeni olarak yetiştirmek üzere Marsilya'ya götürüp bir Ermeni manastırına kapatmışlar. Mazlum, müdâfaasız bir çocuk ama bu çocuk kendisini müdâfaa etmenin silâhını bulmuş: Türkçe!

Manastır usullerine uyan, Ermenice öğrenen, hristiyan olan ve tabîî adı bile değiştirilen Refia Hanım her gece yatağına yatıp yorganını başına çekince: **"Benim adım Refia. Ben Türküm ve müslümanım"** der, deniz kenarındaki evlerinin hayâlini kurar, annesini babasını düşünür, ağlaya ağlaya uykuya dalarmış. Her gece söylenen bu söz hiç değişmemiş, sâdece deniz kenarındaki evin, annesiyle babasının hayalleri büsbütün hayal olup uçmuşlar. Günler günleri, seneler seneleri kovalamış, Refia Hanım genç bir kız olmuş. Görünüşe göre bir Ermeni kızı; ama o yine her gece: **"Benim adım Refia. Ben Türküm ve müslümanım"** demeye devam ediyormuş. Günlerden bir gün manastıra mintaraffillâh Türk düşmanı olan ve bu yüzden su katılmamış bir Ermeni kızıyla evlenmek isteyen bir Ermeni genci çıka gelmiş. Allâh'ın işine bakın, bu genç Ermeni manastırda yaşayan o kadar Ermeni kızının arasından bula bula safkan Ermenidir diye Refia Hanım'ı bulmuş! Evlenmişler ve Paris'e yerleşmişler. Evin içinde Ermeniler, dışında Ermeniler, konu komşu herkes Ermeni. **"Ergu tavul mek zorna zırzırın gertas!"**... Refia Hanım, ölüm Allâh'ın emri, her gece yine içinden: **"Benim adım Refia. Ben Türküm ve müslümanım"** diyormuş. Topu topu yedi kelime! Bu arada Refia Hanım'la Ermeni kocasının üç çocukları olmuş. Çocuklar büyümüşler, koca-

man olmuşlar. Refia Hanım kocasının Paris'de bulunmadığı bir yılbaşı gecesi çocuklarını bir sofranın etrafında toplamış. Yemekler yenmiş, gü-lüp eğlenmişler. Nihâyet vakit saat gelmiş. Refia Hanım, şimdi beni iyi dinleyin dedikten sonra ağır ağır hayatının sırrını ifşa etmiş: "**Benim adım Refia. Ben Türküm ve müslümanım**"!... Gözleri fal taşı gibi açılan ve donup kalan çocuklarına deniz kenarındaki evlerini, anpesini babasını ve hayal meyal hatırlayabildiği herşeyi anlatmış. Hep berâber ağlamaya başlamışlar, sabahlara kadar ağlamışlar.

Birkaç sene önce çocukları artık yaşlanmış olan annelerini Türkiye'ye getirdiler ve Refia Hanım'ın âilesinin peşine düştüler. Araya araya, sora sora Gemlik'de yaşayan akrabalar bulundu!... Bulundu ama Refia Hanım'ın kalbine sığmayan acıları, dayanılmaz ıztırâbı ve hasreti dinmedi.

Bu garip hayat hikâyesi meşhur rejisör Elia Kazan'ın alâkasını çekmiş ve Elia Kazan senaryo hâline getirip film yapmak istemişti. Görüşmeler de başlamıştı. Sonra ne olduğunu bilmiyorum. Bildiğim, Refia Hanım'ı Türkçenin kurtarmış olmasıdır, Türkçe yedi kelimenin!...

Türkiye'nin yetiştirdiği en büyük şâirlerden biri ve bir Türkçe virtüozu olan Yavuz Bülent Bâkiler bir konuşmasında: "Herşeyinizi kaybedeceksiniz ama bir tek şeyi muhâfaza edebilirsiniz. Muhâfaza etmek istediğiniz o şey nedir? diye sorsalar, hiç tereddüt etmeden 'Türkçemdir' derim" demişti. Ne kadar haklı!... Dil vatandır, millettir, dindir, îmandır, târihtir, san'attır, kültüredür, bizi biz yapan herşeydir. O hâlde hepimizin Türkçenin üstüne titrememiz gerekmez mi? Boynumuzun borcu değil midir bu?

Dünyânın en eski dillerinden biri olan dilimizin bugünkü hâline bakıyorum: perişan! Kâh eğri kâh doğru telâffuz edebildiğimiz üç beş yüz kelimeyle merâmımızı anlatmaya çalışıyor, ancak üç beş yüz kelimeyi kullanabiliyoruz. Böyle bir dille rahat rahat düşünmek, rahat rahat ifâde etmek kolay değil elbette! Hele kalıcı, o nesilden bu nesile ulaşacak eserler yaratmak hiç kolay değil. Türkçeyi "öztürkçe" yapalım derken uydurma, çirkin, sakat "sözcüklerin" arasında boğulup kaldık. Dilin özü olur mu? Dilimizde yaşayan kelimelerin bizim olduğunu gösteren ölçüler, deliller vardır. Türk milleti kadınıyla erkeğiyle, çoluğuyla çocuğuyla o kelimeyi benimsemişse, bilip kullanıyorsa, kelime edebiyâta girmişse, şarkılarda türkülerde söyleniyorsa, atasözlerine, tâbirlere, bilmecelere, masallara, mânilere, hattâ argoya karışmışsa, menşei ister Arapça, ister Farsça, ister İtalyanca, Rumca, Çince olsun, o kelime Türkçedir. Kelimenin

Türkçe olması menşesinde değil, dilde yaşamasında, tabîî bir şekilde kullanılmasındadır. Menşe Arapça, Farsça ise unuttur, masa başında uydu-
rulmuş, hilkat garîbesi, nursuz pirsiz "sözcükleri" yerleştirmeye çalış.
Üstelik üç beş sene sonra o "sözcüğü" de beğenme, başka bir "sözcük"
uydur.

Hürriyet gibi uğrunda can verilen, gâzileri, şehitleri olan koca bir kelime devrimci tâifesinin "özgürlüğü" karşısında âdetâ unutuldu. Dinlemek, seyretmek, tâkip etmek, aramak, peşine düşmek, yolunda olmak gibi mefhumların hepsi "izlemek'in" içine girdi. **Hayat** ile **ömür** oldu "yaşam" veya "yaşantı"! Hayat memat mes'elesi, hayâta gözlerini yummak, hayat pahalılığı, hayat kaynağı, hayat arkadaşı, hayâta atılmak; ömrüne bereket, Allah ömürler versin, ömrü vefa etmemek, ömür törpüsü gibi tâbirlerimizi ne yapacağız? Sâhiden ne ömür adamlar bunlar!... **Hikâye** "öykü" imiş! Uzun hikâye, yılan hikâyesi, hikâye etmek ne olacak? **Cevap** demeyiniz, gerici olursunuz, ilerici olmak için "yanıt" deyiniz. Başüstüne ama hazır cevap, sudan cevap, cevap hakkı, cevâbı yapıştırmak nasıl söylenecek?

Hiçbir büyük dilin öz olmadığını ve olamayacağını bilerek Türkçenin gelişme, zenginleşme yollarını açık tutmak, dilin yaratıcı imkânlarından faydalanarak yeni, doğru, ahenkli kelimeler yaratmak ve bugünkü dünyânın, bugünkü hayâtın ihtiyaçlarını karşılamak lâzımdır.

Büyük şâirlerimiz, büyük ediplerimiz sâdece kâbiliyetleri ile mi büyük oldular acaba? Elbette hayır. Onları büyük yapan kâbiliyetlerinden evvel Türkçenin şuûruna, zevkine, keyfine varmış olmaları ve onu ustalıkla kullanmalarıdır.

MEHMED B. TÂCEDDİN ve HÜSN-İ HAT RİSÂLESİ HAKKINDA

Abdülhamit TÜFEKÇİOĞLU(*)

Hat san'atının ana kaynakları, hattatların hâl tercümelerini anlatan biyografik eserlerle, hattın usûlü, kâideleri ve târihinden bahseden kitap ve risâlelerden müteşekkildir.

Hat san'atının târihi, icrâ tekniği, kâideleri ve malzemelerinin konu edilip günümüze kadar ulaşmış risâlelerden biri de, aslında Mehmed b. Tâceddin (ö. 996/1588)'in tertib ettiği, ancak bazı müelliflerce İmam Mehmed Efendi (ö. 1052/1642)'ye âid olduğu belirtilen⁽¹⁾ "*Hüsn-i Hat Risâlesi*"dir.

Mehmed b. Tâceddin'in biyografisi hakkındaki bilgilere Müstakimzâde'nin *Tuhfe-i Hattâtîn*'inde, İran'lı Habîb'in *Hat ve Hattâtân*'ında ve Şevket Rado'nun *Türk Hattatları*'nda rastlamaktayız. Bu eserlere göre müellif, İstanbul'lu olup "Tâczâde" diye şöhet bulmuştur. Döneminin önemli hattatlarından sayılan Mehmed b. Tâceddin, sülüs ve nesih yazılarını Abdullah Kırîmî (ö. 999/1590)'den diğer yazı çeşitlerini ise babasından meşk etmiştir. Celf ve dîvânî yazılarında da mâhîr olan müellif, bu yazı türlerinin "ikinci kurucusu" sayılmaktadır. Devlet idârelerinde reîsü'l-küttâb ve nişancı ünvanlarıyla görev almıştır. 996/1588 târihinde vefat edip Mahmud Paşa Medresesi yakınında toprağa verilmiştir.⁽²⁾

Hat san'atının târihçesi ve nazariyâtı hakkında İstanbul kütüphânelerinde mevcut yazma eserleri araştırırken Mehmed b. Tâceddin'e âid olup ancak şimdiye kadar yapılan araştırmalar sonucu literatüre, "müellifi Tokat'lı İmam Mehmed" şeklinde geçen "*Hüsn-i Hat Risâlesi*"nin değişik adlarla kataloglara kaydedilmiş sekiz ayrı nüshasının varlığı ortaya çıkmıştır. Daha önceki araştırmalarda

(*) Van 100. Yıl Üniversitesi, İlahiyat Fakültesi, Araştırma Görevlisi.

(1) Nihat Çetin, "İslam Hat San'atının Doğuşu ve Gelişmesi", *İslam Kültür Mirasında Hat San'atı*, İstanbul 1991, s.21; Mücteba Uğur, "Sülüs Hattına Dâir Mühim Bir Risâle Sülüs Yazısı Rehberi", *Vakıflar Dergisi*, İstanbul 1990, c.XXI, s.335; Mahmud Bedreddin Yazır, *Medeniyet Âleminde Yazı ve İslâm Medeniyetinde Kalem Güzeli III*, (nşr. Uğur Derman), Ankara 1989, s. 344 (dipnot)

(2) Müstakimzâde, *Tuhfe-i Hattâtîn*, (nşr. İbnülemin Mahmud Kemâl), İstanbul 1928, s.396; Habîb, *Hat ve Hattâtân*, İstanbul 1306, s.134; Şevket Rado, *Türk Hattatları*, İstanbul 1984, s.78.

Nihat Çetin, bu nüshalardan TSMK Revan, nr.1505'de kayıtlı *Risâle-i Kavâid-i Hat* adlı risâleyi dikkate alarak, bu nüshaların müellifinin Tokat'lı İmam Mehmed Efendi olduğunu ifade etmektedir.⁽³⁾ Halbuki bu risâlelerin müellifi Mehmed b. Tâceddin'dir. Çünkü:

1- TSMK. Revan, nr.1505'de kayıtlı olan risâlenin ferâğ kaydında, mâliye kâtiplerinden Küçük Ali, من سويد محمد افندي الحافظ المعروف بالامام ibâresini kullanarak, İmam Mehmed'in istinsah ettiği nüshayı esas aldığını işâret etmektedir. Buna göre İmam Mehmed Efendi, risâleyi te'lif eden değil, istinsah edendir.

2- Ayrıca bu risâlenin İstanbul Büyükşehir Belediyesi Atatürk Kitaplığı, Muallim Cevdet, nr. K 450'de kayıtlı *Hat Risâlesi*; Hacı Selim Ağa Ktp., Kemankeş, nr. 499'da kayıtlı *Kavâid-i Hüsn-i Hat* ve Süleymâniye Ktp., Esad Ef., nr. 2547/3'de kayıtlı *Tercüme-i Mîzânü'l-Hat* adlı nüshalarının ferâğ kayıtlarında bildirildiğine göre; bu risâlenin Farsca orijinali Van'da Ali Efendi adındaki bir zâtın eline geçmiş ve o da bunun Türkçe'ye tercüme edilmesini Mehmed Efendi'den rica etmiş, Mehmed Efendi de bu istek üzerine kapalı ifâdeleri anlaşılır hâle getirerek bâzı ilâveler de yapmak sûretiyle bu risâleyi Türkçe'ye tercüme etmiştir. Bununla birlikte Mehmed Efendi'nin aynı ferâğ kayıtlarında Abdullah Kırîmî'den hat meşkettiği de belirtilmektedir. (Belge 1-2).

Müstakîmzâde'nin *Tuhfe*'sine baktığımızda, Abdullah Kırîmî'den ders alan ve hüsn-i hatta dâir bir risâle de tercüme eden bir Mehmed Efendi bulunmaktadır, ki bu Mehmed b. Tâceddin'dir.⁽⁴⁾ Halbuki aynı eserde Tokat'lı İmam Mehmed'in biyografisinde buna uygun bilgiler mevcut değildir.⁽⁵⁾

Dolayısıyla bu bilgilere göre, tercüme edilen eseri bir takım ilâvelerle yeniden tertib edenin Mehmed b. Tâceddin olduğu, Nihat Çetin, M. Uğur Derman ve Mücteba Uğur'un müellif olarak gösterdikleri Tokat'lı İmam Mehmed'in ise eserin yazmalarından TSMK Revan, nr. 1505 nüshasına esas teşkil ede bir başka nüshanın sâdece müstensihi olduğu ortaya çıkmaktadır.

Bu bilgilerden sonra risâlenin İstanbul kütüphanelerindeki nüshalarını kısaca tanıtmak uygun olacaktır:

a) *Hat Risâlesi*; İstanbul Büyükşehir Belediyesi Atatürk Kitaplığı, Muallim Cevdet, nr. K450.

Mehmed b. Tâceddin'in tercüme edip yeniden tertib ettiği bu risâlenin, üzerindeki târih itibârıyla en eski nüshasıdır. Bu nüshanın cilt eb'âdî 20x13 cm. ve yazı eb'âdî 13x8 cm. olup 23 varaktır. Mukavva ciltli ve sırtı kahverengi deridir. Âharlı ve filigranlı, krem rengi kağıda, 11 satır hâlinde ve nesih yazıyla yazılmıştır. Zahriye sayfasında ta'lik yazıyla "ceza, mücâzât, cizye, cefâ, celf, cinâyet" kelimelerini açıklayıcı bilgiler bulunmaktadır. Söz başlarında kırmızı,

(3) Nihat Çetin, a.g.m., s.21.

(4) Müstakîmzâde, a.g.e., s.396.

(5) Bkz. a.g.e., s.475-476.

metinde ise siyah mürekkep kullanılmıştır. Müstensihî belli olmayan bu nüsha 1080/1669 târihinde istinsah edilmiştir.

b) *Kavâid-i Hüsn-i Hat*; Hacı Selim Ağa Ktp., Kemankeş, nr. 499.

Cilt eb'âdî 21x14 cm. ve yazı eb'âdî 13x5 cm. olup mecmua içinde, 1^b ile 28^b varakları arasındadır. Çihar kûşe ebrû ciltli ve şîrâzelidir. Âharlı ve filigranlı kağıda 11 satır hâlinde ve harekeli nesihle yazılmıştır. Zahriye sayfasında Kemankeş Emir Hoca'nın vakıf kaydı, serlevha ve ferâğ sayfalarında da 1135/1723 târihli mührü bulunmaktadır. Söz başlarında kırmızı, metinde ise siyah mürekkep kullanılmıştır. Risâleyi Kemankeş Ahmed Efendi 1108/1696-97 târihinde istinsah etmiştir.

c) *Risâle-i Kavâid-i Hat*; TSMK. Revan, nr. 1505.

Cilt eb'âdî 22.5x15.5 ve yazı eb'âdî 12x7 cm. olup 21 varaktır. Zencirekli, kahverengi deri ciltli, miklepli ve şîrâzelidir. Âharlı, filigranlı kağıda 11 satır hâlinde ve harekeli nesihle yazılmıştır. Zahriye sayfasında Mustafa Râkım'ın 1149/1736 târihli temellük kaydı ve mührü bulunmaktadır. Serlevha tezhibli ve bütün varaklar altın cetvellidir. Söz başlarında kırmızı, metinde ise siyah mürekkep kullanılmıştır. Cümle aralarında durak gülleri vardır. Risâleyi mâliye kâtiplerinden Küçük Ali, 1119/1707 târihinde, Hâfız İmam Mehmed Efendi (ö. 1052/1642)'nin istinsah ettiği nüshayı esas alarak istinsah etmiştir.

d) *Hattın Kavâid ve Târihine Dâir Risâle*; Millet Ktp., Ali Emîri, nr. T 804.

Cilt eb'âdî 20x15 cm. ve yazı eb'âdî 13x7.5 cm. olup 19 varaktır. Zencirekli, sâlbekli, alttan ayırma şemseli ve kahverengi deri ciltlidir. Şîrâzesi dağılmıştır. Âharlı ve filigranlı kağıda 11 satır hâlinde ve harekeli nesihle yazılmıştır. Zahriye ve ferâğ sayfalarında Ali Emîri Efendi'nin vakıf mührü vardır. Serlevha tezhibli ve bütün varaklar altın cetvellidir. Söz başlarında, âyet ve hadislerde kırmızı, metinde ise siyah mürekkep kullanılmıştır. Risâleyi 1141/1728-29 târihinde İbrahim Nâmık (ö.1189/1775)⁽⁶⁾, Hâfız İmam Mehmed Efendi'nin nüshasından istinsah etmiştir.

e) *Risâle-i Hat*; Millet Ktp., Ali Emîri, nr. T. 805.

Cilt eb'âdî 21x14 ve yazı eb'âdî 16x8 cm. olup 10 varaktır. Çihar kûşe ebrû ciltlidir. Âharlı ve filigranlı kalın kağıda, 17 satır hâlinde ve nesih yazıyla yazılmıştır. Zahriye ve ferâğ sayfalarında Ali Emîri Efendi'nin vakıf mührü bulunmaktadır. Ayrıca zahriye sayfasında ta'likle Muhammed Sâlih Hilmi'nin temellük kaydı yer almaktadır. Söz başlarında, âyet ve hadislerde kırmızı, metinde ise siyah mürekkep kullanılmıştır. Bu nüshanın kimin tarafından ve hangi târihte istinsah edildiği belirtilmemiştir.

f) *Hüsn-i Hat Risâlesi*; Süleymaniye Ktp., Bağdatlı Vehbi, nr. 1533.

Cilt eb'âdî 16x11 cm. ve yazı eb'âdî 11x7 cm. olup mecmua içinde, 1^b ile 19^b varakları arasındadır. Mukavva ciltlidir. Âharlı ve filigranlı ince kağıda, 11

(6) İbrâhim Nâmık için bkz. Müstakimzâde, a.g.e., s.49; Habîb, a.g.e., s.90; Şevket Rado, a.g.e., s.90.

satır hâlinde ve harekeli nesihle yazılmıştır. Zahriye sayfasında Vehbi Efendi'nin vakıf mührü bulunmaktadır. Söz başlarında kırmızı, metinde ise siyah mürekkep kullanılmıştır. Nüshanın müstensihî ve istinsah târihi belirtilmemiştir.

g) *Tercüme-i Mîzânü'l-Hat*; Süleymaniye Ktp., Esad Ef., nr. 2547/3.

Cilt eb'âdî 19x13 cm. ve yazı eb'âdî 13x7 cm. olup mecmûa içinde 85^a ve 94^b varakları arasındadır. Çihar kûşe ebrû ciltlidir. Şîrâzesi dağılmıştır. Âharlı ve filigranlı kağıda, 17 satır hâlinde ve nesih yazıyla yazılmıştır. Serlevha tezhibli ve bütün varaklar altın cetvellidir. Söz başlarında kırmızı, metinde ise siyah mürekkep kullanılmıştır. Cümle aralarında durak gülleri bulunmaktadır. Bu nüsha 1198/1784 târihinde Sâlih Nâmık tarafından istinsah edilmiştir.

h) *Hat ve Kalem Risâlesi*; Arkeoloji Müzesi Ktp., nr. 473.

Cilt eb'âdî 23x14 cm. ve yazı eb'âdî 15x7 cm. olup 10 varaktır. Âharlı ve filigranlı kağıda 21 satır hâlinde ve nesihle yazılmıştır. Risâle Muhammed Ârif Atâ tarafından 1255/1839 târihinde istinsah edilmiştir.

Mehmed b. Tâceddin'in tertib ettiği *Hüsn-i Hat Risâlesi* ile yukarıda zikredilen nüshalarında kâmuş kalemin yapısı ve özellikleri, kalemin açılması, yontulması, kat' ve şakk edilmesi, hattın ortaya çıkması, gelişmesi, yayılması ve hat nev'ileri hakkında bilgi verildikten sonra harflerin tek başına (müfredât) ve terkipler hâlindeki (mürekkebât) yazılış şekilleri metnin kenarlarında uygulamalı olarak gösterilmiştir.

Risâlenin, Seyid Mehmed Mecdî Efendi'nin 1278/1861'de istinsah ettiği nüshasını esas alarak, Mustafa Necâtüddin *Sülûs Yazısı Rehberi* adıyla târihsiz olarak Dîmeşk'de neşretmiştir. Mücteba Uğur da bu rehberi *Sülûs Hattına Dâir Mühim bir Risâle-Sülûs Yazısı Rehberi* adıyla günümüz Türkçe'sine çevirerek yayınlamıştır.

KAYNAKLAR

ÇETİN, Nihat; "İslam Hat San'atının Doğuşu ve Gelişmesi", *İslam Kültür Mirâsında Hat San'atı*, İstanbul 1991.

HABİB; *Hat ve Hattâtân*, İstanbul 1306.

MÜSTAKİMZÂDE, Süleyman Sâdeddin; *Tuhfe-i Hattâtîn*, (nşr. İbnülemin Mahmud Kemal), İstanbul 1928.

RADO, Şevket; *Türk Hattatları*, İstanbul 1984.

UĞUR, Mücteba; "Sülûs Hattına Dâir Mühim Bir Risâle-Sülûs Yazısı Rehberi", *Vakıflar Dergisi*, XXI, İstanbul 1990.

YAZIR, Mahmud Bedreddin; *Medeniyet Âleminde Yazı ve İslâm Medeniyetinde Kalem Güzeli III*, (nşr. Uğur Derman), Ankara 1989.

TÜRK KÜLTÜRÜNÜN HİZMETİNDE 25 YIL

Kubbealtı Akademi Mecmûası 25. yılını geride bıraktı. Bu vesile ile İstanbul ve Ankara'da iki toplantı yapıldı. İstanbul'da yapılan toplantıdaki konuşmaları daha evvel 1996/Ocak ve Nisan sayılarımızda vermiştik. 20 Ocak 1996 târihinde Ankara'da Türk Dil Kurumu'nun Konferans Salonunda çok güzel bir toplantı gerçekleştirildi. Emeği geçenlere teşekkür ederiz. Bu toplantıdaki muhtevâlî, bize şevk ve heyecân verici konuşmaları siz kıymetli okuyucularımıza da duyuralım istedik. Toplantıyı yöneten Prof. Dr. Sâdık Kemâl Tural'a ve konuşmacılar Prof. Dr. Ken'an Gürsoy, Doç. Dr. Belkis Gürsoy, Yrd. Doç. Dr. İnci A. Birol, Y. Müh. Güner Topuz'a teşekkür ederiz.

GEL, GÖNÜL HUZÛRUNU BERÂBER BULALIM!

Prof. Dr. Sâdık Kemâl TURAL

Burada dört nesli yanyana görmenin bahtiyarlığı içindeyim. Burada çınarlarla fidanları yanyana görmenin bahtiyarlığı içindeyim. Burada, bu pazar gününde gönüllerimizi birbirine uzatmanın yeni bir örneğini vermeye vesîle olanlardan biri olmanın bahtiyarlığı içindeyim.

İnsan bir tüketici; yiyen, içen, her dakika, o tüketim malzemesi sunan tüccarın elinde oyuncak. Tüccar, ona hangi imkânları sunuyorsa, o imkânları, kendisinin tâyin ettiği ve adına "iktisâdın kânunları" dediği bir düzene geniş kütleleri mahkûm ediyor. İnsan diğer taraftan bir toplum içinde yaşamak ve vatandaşlık hukûku ile birtakım kânunlara, nizamlara uymak ile mecbûr ve mahkûm, icbâr edilmiş bir varlık. Devlet, insanlardan kânunlara, tüzüklere, nizamlara uymasını istiyor. Tüccar, iktisâdın kânunlarına uymasını istiyor. Siyâsetcinin, bürokratin ve tüccarın meydana getirdiği üçgenin içinde sıkışmış, sıkıştıkça bunalan bir insan. Böyle bir insanın ruh dünyâsındaki sıkışmaya, böyle bir insanın ruh dünyâsındaki sıkışmanın doğurduğu bunalmaya ve o bunalmanın sonucu olacak derin sıkıntılara kim "Dur, berâber konuşalım!" diyecek. İhtiyaçlar ve ihtiyaçların doğurduğu tüketmeler, tüketmelerden dolayı bağımlı olduğumuz erbâb-ı ticâret. Erbâb-ı ticâret, erbâb-ı siyâset ve erbâb-ı idâre arasına sıkışmış bu insana kim, "Dur, hırslarını yen, gel berâber konuşalım, başımızı vuracak yalçın kayalıkları.. gönül huzurunu gel berâber bulalım!" diyecek?

20. yüzyıl, özellikle Türk cemiyeti bakımından, bir sıkışmalar ve bunalma-

lar asrı. Bu yüzyıl şehirleşmenin, sanâyileşmenin doğurduğu, erbâb-ı ticâretin, erbâb-ı siyâsetin ve erbâb-ı idârenin meydana getirdiği kısırcanın içinde sıkışan, sıkıştıkça bunalan bir Türk cemiyeti meydana getirdi. Bu kendi semâsında ısıldama hakkını keyfince yaşayamayan, kendi ikliminde teneffüsüne gönlince imkân verildiğine inanamayan ve sıkıştıkça bunalan bunaldıkcâ ne yapacağını şaşırان insana kim, "Dur, üzölme gel başka bir iklim daha var!" diyecek?

Herkes böyle bir sesin peşinde. Böyle sesler arada bir çıkıyordu. Bunlardan biri ve o târihleri bilenler bakımından belki de birincisi 2 Mart 1970'e kadar sâdece dar bir çevrede dost ve gönül iklimi yaratanların 2 Mart 1970'den itibaren resmen ve alenen Türk cemiyetinin önüne bir tabelayla ve dâvetle çıkanların yaptığı kendi kubbemizde, kendi semâmızda, kendi iklimimizde teneffüs imkânı arayanların dâveti. Nedir bu? Kubbealtı Cemiyeti ve onun meydana getirdiği dâvet. Kendi kubbenizde, kendi semânızda ısıldamak ve teneffüs etmek yolunda size bir dâvet gelse ne yaparsınız? Kubbealtı Cemiyeti önce "Dil ve Edebiyat Akademisi" adıyla rûhumuzda ve ifâdemizde kendi kendimizle konuşurken ve cemiyetle konuşurken kırılan bozulan ifâde nizâmı etrafında bir cehdin ve gayretin meyvelerini aradı ve bir mecmûa çıkardı: 1 Ocak 1972'den itibaren "Kubbealtı Akademi Mecmûası". Merhûm Sâmîha Ayverdi Hanımefendi, merhûm Ekrem Hakkı Ayverdi Beyefendi ve aziz meslekdaşımız, rehberimiz merhûm Nihat Sâmî Banarlı o devrin gençlerine de, o devrin kendi yaşlarına yakın insanlarına da, "Gelin, bu sıkışmanın, gelin bu bunalmanın, gelin bu bunalmanın getirdiği rûha yabancılaşmanın içinden ayrı bir iklimi koşalım, taşınalım!" dâvetine başkaları "Evet" diyor. Rûhûnu yaratılış sebebine yabancılaştırmaktan alakoyan, alakoymaya niyet eden böyle bir dâvetin o yıllarda ciddî ve kâmil sâhiplerinden biri olan **Kubbealtı Cemiyeti**, hakikaten, mânâlı bir derlenişe ve daha sonra da "Kubbealtı Akademisi Kültür ve San'at Vakfı"na yol açtı. Nedir vakıf? Kur'ânî ifâdesiyle malını, mülkünü sıkışan ve hırslarıyla bunalan insanlara örnek olmak üzere infâk etme, başkalarının emrine tahsis edip kendisinin elini ve eteğini o malın içinden çekmek. Her gerçek vakıf gibi Kubbealtı Vakfı da, çok mânâlı bir "Gelin, birlikte düşünelim, gelin birlikte teneffüs edelim!" örneği değil midir? Mensup ve müntesiplerince Kubbealtı Cemiyeti ve Vakfı olarak bir çok yan kuruluşlar meydana getirildi. Bir çok faaliyete imza atıldı. Hem de şâşâalı, vitrinli işler hâline getirilmeden; hem de televizyonun kuruluşları olmadan.

Yüzlerce genç feyz aldı bu faaliyetlerden. Bazıları içeride, iç halkada, bazıları ise oradan gelen güzel kokuları, güzellikleri, oradan taşınan rüzgârları teneffüs etmeye kendisini hazır hissettiği kadarıyla, dışarıda. Ben onlardanım.

Dehşetengiz basitleştiriciler ve dehşetengiz sathileştiriciler çağında yaşıyorsunuz. Ve büyük bombardımanlar altındasınız, hepimiz mâruzuz. Alelâdeye, basite, bayağıya mahkûm edilmiş bir kitle... Böyle bir dünyâda güzelliğin ve ulviyetin, derinliğin ve başka bir iklimi dâvetin heyecânını nasıl yaşayabilirdiniz?

Kubbealtı böyle bir cehdin müesseseseleşmiş hâlidir. Allâh'ın rahmetine kavuşmuş Ayverdi'lere fâtîha borcumuzu, yaşayanlara teşekkürümüzü ifâde etmek ve bu heyecânın bu güne, bu günden yarına nasıl taşınabileceğini tekrar konuşmak, o kurucuların hâtıralarını tâziz etmek üzere bu hey'etle karşınızdayız. Bugün bu arkadaşlarımızla ben demek istiyoruz ki, demeğe çalışacağız ki, ve birlikte o cümlelerin altını çizerek huzur bulmak isteriz ki, insanları, ruh dünyâsı bakımından yaradılışına ve yaradılış gâyesine yabancılaştırmaya çalışan mekanizmaların çokluğu ve güçlülüğü karşısında elele verebiliriz. Gönül gönüle verebiliriz ve şurada, Cangüzel Hanımefendi'nin yavrusu da dâhil dördüncü nesil var. Burada torunlarının torunlarını gören çınarlar var. Onlardan, bu fidanlara doğru akıp giden güzeller ve güzellikler olmalı. Biz bugün bunun altını çizmek istiyoruz. Böyle bir güzelliklerin birbirine taşınması toplantısına hoş geldiniz. Hoşluğun güzelliğe, güzelliğin ulvîyete taşınmasında bir heyecan iklimini rûha taşımak isteyenlerle beraber olmak için hoş geldiniz. Ben böyle bir toplantının sâdece trafik memuruyum. Sâdece arkadaşlarıma söz sırasını ve zamanı ayarlamak için burdayım.

Dedim ya demin, bir iç halkada o güzellikleri yaşayarak gerçekten bilenler var, bir de benim gibi dışardan teneffüs ederek öğrenenler var diye. Şimdi ben ilk sözü, Dil ve Târih Coğrafya Fakültesi Profesörleri'nden, Felsefeci ve hem sistematik felsefeyi, hem Batı felsefesini gâyet iyi bilen, fakat Felsefe deyince umûmiyetle Doğu'nun zenginliğini ve Doğu'nun ışığını görmemeyi neredeyse benimsemiş olanlara cevap olmak üzere doğmuş olanlardan birine, Ken'an Gürsoy Bey'e vereceğim. Acaba biz Kubbealtı gibi Cemiyetleri, Vakıfları hangi ihtiyaç içinde, o gün de bugün de, kurduk, kurmalıyız ve çok geçmişlerden bugüne doğru gelen bir geleneğin, kalbi kalbe bağlama geleneğinin bugünkü cemiyetlerin içinde tecelli zemîni bulan ve bulunmasına sebep olan niyet ne olmalı? Onun hikâyesini anlatmak üzere kendisine söz vereceğim. Yalnız affınıza sığınarak, arkadaşlarımızı alenen îkaz edeyim. Efendim, bir ikrâmımız arkasından bir konserimiz var. Zamânı çok iyi kullanmaya mecbur ve mahkûmum. O itibarla arkadaşlarımızın, "Sözünüzü bitiriniz!" demeye beni mecbur etmeyeceklerinden emîn olmak hakkımı kullanıyorum. Buyurun Sayın Ken'an Gürsoy.

ASIL ALÂKA BEKLEYEN İNSANDIR, GÂYE İNSANI BULMAKTIR!

Prof. Dr. Ken'an GÜRSOY

Efendim, teşekkür ederim. Sayın başkan, değerli misâfirler. Ben kendimce Kubbealtı Akademisi'nin ve onun ortaya koyduğu bu güzel Mecmûa'nın niçin kurulduğunu, hangi çerçevede neyi gerçekleştirmek için kurulduğunu anlatmak için buradayım. Fakat Sâdık Kemâl Beyefendi o muhteşem belâgatlarıyla öyle güzel anlatıklar ki, benim bunun üzerine birşeyler söyleyebilmem artık mümkün değil. Belki sâdece o Akademiyi, o Vakfı kuranların kendi ağızlarından, kendi ifâdelerinden, hiç değilse bir nebze olsun, yansıtmaya çalışabilirim. Sonra,

ne demek iç halka? O Vakfı kuran sermâye, tuğla, taş sâdece muhabbetti. Siz de evvelâ bu muhabbetin, bu hürmetin içerisindesiniz.

Efendim her müessese ve özellikle vakıf, bir kültür havzasında, bir kültür genişliğinde kendisini buluyor. Ve eğer Türk kültürü içerisinde, bu millî ve mânevî kültür içerisinde kendini bulmuyorsa o zaman yaşayamıyor. İşte pek çok güçlüğe, pek çok zorluğa rağmen eğer Kubbealtı Akademisi Vakfı yaşayabiliyor ise, bu, kültürün devamlılığı içerisinde kendine yer bulduğu için gerçekleşebiliyor. Eğer onu, mutlaka çok derinlerden gelen, mâzinin çok derinlerinden gelen bir genel müesseseye bağlayacak olursak, bu müessese; kuruluşu, amacı, hâli îtibâriyle Türk kültüründe belki en önemli bir yer tutmuş tasavvuf kültürü geleceğiyle alâkalıdır. Biz tasavvufî kurum dediğimiz zaman, zihnimizde yanlış olarak bir tembel ocağı canlandırıyoruz. Dergâhı, tekkeyi bir ferdi kurtuluş için barınak zannediyoruz. Ama hayır. O, bütün bir insanlık câmiasını, yine insanlık adına, muhabbetle mayalamaya çalışan bir kurumdur. "Evet belki tasavvuf, her hâlûkârda edeptir. Belki tasavvuf, herkesin kendi üstüne düşeni yapması, bunu bir ibâdet bilmesidir. Fiillerimiz bu âlem sahnesinde oynanacak piyesten istidâdımıza göre bize verilmiş olacaktır ve biz de bu rolü en güzel şekilde oynayacağız. Evet belki tasavvuf, din duygusunun ahlâk ölçüsünün, san'at ihtizâzının, zihnin tecessüs ettiği evvelî illetin bir sentezi ve dünyâ plânında yükselişi ve hayâtın bütününe sirâyet etmiş, bütününde yaşanır bir felsefe oluşudur. Fakat aynı zamanda tasavvuf müşterek terbiyenin, müşterek görgünün, müşterek felsefenin pişirilip kotarıldığı bir ocak, insanoğlunun kendi benliğiyle temas hünerinin bir nevi laboratuvarı, benliği aşka ve îmâna dayanarak aydınlatıp düze ve temize çıkartan bir mekteptir."⁽¹⁾ Kubbealtı Akademisi Kültür ve San'at Vakfı'nın kurucusu olan Sâmiha Ayverdi'nin sözlerinden naklettim. Şimdi devam ediyorum. "İslâm'da tasavvuf sâdece kuru bir nazariye değil, bir aksiyon, bir yaşama, bir hayat tarzı idi. Halbuki faraza Hint tasavvufu İslâm'dan ayrı bir doktrin kabul ediyordu. Bir kere Nirvana'ya erip, dînyâdan el etmek çekeni dünyâ artık kaybetmiş demektir. Zîrâ yokluktan bir daha terk ettiği dünyâya ve insanların içine karılıp karışmak olamazdı. Ancak İslâm tasavvufu idi ki hayâtın bütünüyle alâkalı bir dünyâ görüşünü, bir ahlâk sistemini hayâtın ta kendisi yapıyor, Allah sevgisi ve insanlık aşkı birbirine kenetleyerek ortaya atıyordu."⁽²⁾ İşte demek ki tasavvufda; demek ki böyle bir kurumda demek ki Kubbealtı Akademisi Kültür ve San'at Vakfı'nda, evvelâ buldurulmaya ve bildirilmeye çalışılan şey insanın kendini bilmesi ve bunu da kültür ve medeniyet içerisinde, kültür ürünleri ortaya koyarak, medeniyet içinde yaşayarak gerçekleştirmekti. Yine kurucusu bir başka makâlesinde şöyle söylüyor: "Bir eski Türk, devirler ve asırlar değişse de, belki anasının kanıyla damarlarına geçmiş bâzı değişmez kâidelerin hudutlarını kırmayı düşünmezdi. İctimâî bünyenin en küçük fakat en sağlam hücreleri olan âile içi hiyerarşi bunlardan biri idi. Bir evlât sakallına ak

(1) Sâmiha Ayverdi; Muhtelif eserlerinden alıntılar.

(2) Sâmiha Ayverdi; Edebî ve Mânevî Dünyâsı İçinde Fâtih. s.35, Baha Matbaası, 1974, İstanbul.

düşse dahi baba ve anasının karşısındaki evlatlık mes'uliyet ve mükellefiyetinden bir şey kaybetmezdi. İşte bu oğul, bu babanın elini öpüp yola ve yolculuğa çıkarken, genç de olsa gençliğini tüketmiş de bulunsa, hayır duâ edip arkasını sıvazlayan babası çok defa ona "Gittiğin yerde han yap oğlum, han yap!" diye öğüt verirdi. Eski Türk anlayışında "han yapmak" demek insanı aramak demektir. İnsan, yâni insanlığa lâıyk olmayan hırs ve zaafardan arınmış kimse. Çünkü insanı bulan her şeyi bulmuş demektir. Çünkü insanı bulmak ve onun insanlık mîrâsına konmak dünyâyâ geliş ve gidişin gâyesine ermek demektir."⁽³⁾

O hâlde amaç, insanı bulmak, yâni kendi şahsiyetini oluşturmak, kendi şahsiyetinin mîmârı olmaktır. Bu nasıl olacaktır? Şahsiyetin oluşturulmasındaki ilk merhale insanın kendi kendisiyle tanışmasıdır. İnsanın kendisiyle tanışması ise, kendindeki insanlar, yâni bütün bir insanlık âlemiyle ilişki kurması demektir. Bunun ise en emin yolu, insanın mânevî başarılarının, başlangıçtan bugüne tabiata ilâve ettiklerinin zemini ve yekûnundan başka birşey olmayan kültür dünyâsıyla tanışması demektir. Çünkü insanın biyolojik değil ama mânevî anlamda nefes alıp verdiği, insan olarak yaşamayı ve yaşatmayı öğrendiği yer bu kültür dünyâsıdır. Kültür, evrendeki insan dokusudur. Topyekûn insanlığın, hatâsıyla sevâbıyla, bütün faaliyetlerinin izlerini taşıyan târih, bu kültür dünyâsında belirir. Orada akseden sâdece târih değil fakat bütün bir insanlık âleminin minyatür örneği olan fert hâlindeki insandır. O hâlde insanın insanla tanışması, insanın insan olarak kendisiyle tanışması aslında onu çevreleyen kültürle tanışmasıdır. Bu ise ne ansiklopedik bir mâlumat edinmek ne de programlanmış bir bilgisayar misâli, dış olaylar arasında bir takım ilişkiler kurmaktır. Ama kendisi ve bütün bir insanlık âlemiyle öyle bir hâlleşme, öyle bir hesaplaşmadır ki, fert orada bütün diğer insanlara açık olarak kendindeki o insanın ben'ini ve şahsiyetini oluşturur. Burada kazanılan kültür sâdece bilgi değil, fakat aynı zamanda bir olgunluk hâlidir. Bir irfandır. Her türlü hoşgörünün temelinde olması gereken bir seviye, bir medenîliktir.

İşte bu anlamda, demek ki, insan olmanın yolu, insanlığı öğrenmenin yolu, şahsiyet kazanmak; kendi şahsiyetinin mîmârı olmanın yolu ise, kültürle tanışmak; medeniyetin içinde kendisini hissetmek, medeniyette kendini bulmaktır. Fakat acaba medeniyeti oluşturan san'at gibi, tefekkür gibi, sistem olarak ele alabileceğimiz kültür unsurları tam anlamıyla insana bu imkânı verebilecek durumda mıdır? Kâbiliyetde midir? Yoksa Kubbealtı Akademisi'nin kuruluş devrinde olduğu gibi ve hatta maalesef bugün de olduğu gibi, bir anarşi, bir bozgun durumunda mıdır? İşte bu, bu Vakfın ele alması gereken en önemli şeydi. Ve Kubbealtı Akademisi Mecmûası ilk çıktığında Nihat Sâmî Banarlı Beyefendi tarafından yazılan Beyannâmede bu husûsa kuvvetle, ısrarla dikkat çekiliyordu.⁽⁴⁾ "İnsanlığın insanca ve efendice yaşamaya şiddetle susadığı bir devirde bulunuyoruz"

(3) Sâmîha Ayverdi; "İnsan"; Kubbealtı Akademi Mecmuası; Yıl 1, Sayı 2, Sa.11, Nisan-1972, İst.

(4) Nihat Sâmî Banarlı; Beyannâme. Kubbealtı Akademi Mec. Yıl 1, Sayı 1, Sa.22, Ocak-1972, İst.

diyor kendisi. "Bu zamanda san'at ve edebiyâtın nizamsızlığı, seviyesizliği, türlü âdilikleri, basit başı boş ve insanlıktan uzaklaşmış bir hayâtı körüklercesine tersine çalışması dünyâ ölçüsünde büyük tâlihsizliktir." Ve devam ediyor: "Kısaca, san'at, insanı ve insan rûhunu, bulunduğu seviyeden kanatlandırarak az veya çok yükselttiği zamanlarda san'attır. San'at insanı ve insan rûhunu tersine bir işleyişle uçurumlara sürükleyip insanlara en iptidâf kılıklara girme, en çirkin sözleri söyleme ve en âdî hareketleri yapma cesâreti verirse, adı yine san'at olsa bile, bu artık âdî bir san'attır. Türk san'atının bu dalâleti de, taklit ve tahrik etmesi Türk haysiyetine yakışmaz hâdisedir." "Aristokrat örnekleri ortadan kaldırmaya başlayan Romantizm devrinde, insanlığın yeni örnekleri, orta sınıf halktan hattâ orta sınıf bile olmayan halkın yaşayışından seçilir olmuştur. Böyle halk zümreleri içinde dahi iyi, efendi ve örnek insanların bulunduğunu görmeye çalışan bu devir san'atı insanlık için bir yıkım değildir. Ancak şu son devir san'atında" diyor Nihat Sâmî Banarlı, "ve ondan yardım gören son devir hayâtındadır ki form yıkımı yanında bir zevk yıkımı ve insanca yaşayış yıkımı şeklinde bir cereyan alıp yürümektedir. İnsanlığın yeni kahramanları, bizzat san'at tarafından insanlığa gösterilen örnekler artık küçük adamlardır. Serseriler ve anarşistlerdir. Böylelikle en âdî görünüşlerin san'at eserlerinde, en âdî küfürlerin ve en vicdan yıkıcı hareketlerin şiir hikâye ve tiyatro gibi edebiyat nevelerinde yer aldığı insanlık büyük bir dehşetle görmektedir." Bu, bizim kültürümüz için de böyledir; Nihat Sâmî Bey'e göre.

"Vaktiyle" diyor, "Türk şâiri Fuzûlî muntazam şiir söylemek, okuyanın zevkine hürmet etmektir demişti. Bizce bu sözlerin, bilhassa bugünkü insanlık için büyük ve derin mânâsı vardır. San'at eserleri asırlar boyu düzgün ve işlenmiş olarak hem göze hem kulağa hem de gönle hoş gelen eserler hâlindeydi. Eski şiirin vezinli kâfiyeli ve muntazam şekilli söyleyişlerle insan ruhları üzerinde uyandırdığı tesir ve alışkanlık, en azından bir nizam ve intizam rûhudur. Eski resim, mîmârî, heykel ve süsleme san'atlarında görülen geometrik ve simetrik güzellikler insanın gözleri önüne bir nizam ve intizam manzarası seriyor. Dolayısıyla bir nizam ve intizam terbiyesi uyandırıyor. Dışarıdan anarşik olmayan bu eserler karşısında insan rûhu, içtenden de huzûra kavuşuyordu." O hâlde kültür, kültürün içindeki bütünlük, âhenk, nizam ve özellikle form ile insanın kendi içindeki kültür, bütünlük ve özellikle onun kendi ideal formu arasında çok önemli bir münâsebet vardır. Eğer biz bu ikisini münâsebetlendirmeyecek ve insanı medeniyet adına ve kültür adına bir anarşinin içerisine sokacak olursak, işte o zaman bu ideal formu da kendi içinde kaybetmiş oluruz.

"Üstelik bu eserler san'atkarlarındaki dehânın bir volkan gibi şahlanmasına ve bir nevi arşa yükseliş hâllerine mâni olmuyordu." diyor Nihat Sâmî BANARLI, eski klâsik formun muhafaza edildiği eserler için: "Süleymâniye Câmii Anadolu'nun dumanlı dağları gibi san'atkarının yer yüzüne sığmayacak kadar gür dehâsının, fakat yine simetrik ve geometrik terbiye içindeki yükselişleri ile muhteşemdir." Ve şunları tavsiye edecektir: "Biz san'atın bütün insanlığa yeniden çeki

düzen verecek kudreti kendinde bulabilir hâle gelmesi lüzûmuna inanıyoruz. Burada, bu arada doğrudan doğruya Türk san'atı üzerinde söyleyecek sözlerimiz ve bu günün genç insanlarına tekliflerimiz olacaktır."

İşte bir mânâda, Kubbealtı Akademisi Kültür ve San'at Vakfı bu ana hedef ile kurulmuş ve mecmûa böyle bir ana gâye ile çıkartılmış. Ben bir felsefeciyim. Ve bu arada şuna da dikkat çekmek istiyorum. Nihat Sâmî Bey diyor ki, "Eserlerinize gıda olacak ideolojiler içinde siz yine Asya'daki ve Türkiye'deki atalarımızın milliyetçi, vatancı ve insancı hedeflerini seçiniz. Milliyetçiliğin ve vatancılığın belki en üstün ve orijinal sözlerini Asya'daki eski Türk edebiyâtı eserlerinde bulacaksınız. İnsancılığa gelince, bu hususta size bu yolda bir dünyâ hâkimiyeti kurmuş müslüman Türk atalarımız büyük örnek olacaktır. Önce Türk ve müslüman olmak; sonra, vicdanlı bir insan rûhuyla bütün insanlığı sevmek. Bu mevzûda size Anadolu'da ki Türk edebiyâtının ilk ölümsüz şâiri Yûnus Emre ebedî bir rehber olmak kudretindedir ve durumundadır."

İşte kısaca böyle bir gâyeyle böyle bir başlangıçla başlatıyorlar bu güzel Vakfı. Ve Vakıf kendi içinde en sonunda öyle bir noktaya ulaşmak istiyor ki, bu Vakıfdan öyle şeyler çıkartılmak isteniyor ki, bakınız bunu Sâmîha Ayverdi Hanımefendi Vakfın kuruluş günü ya da seminerlerinin başlangıç günü şöyle ifâde etmişler: "Dünyâ kültür târihine bir göz atacak olursak, milletlerin kalkınma hızını ve medenî seviyesini idrâkte kullandıkları metod, tuttukları yol, mâzînin bereketlerini târîh sandukasına yatırmak değil, onları yaşanan zamana aşlayıp zürriyet almaktır. Temennimiz şudur ki, aklı selîm ve millî şuûruna kasedilen ve böylece de irfan hayâtı ve içtimâf hassasiyeti zayıflamış olan milletimiz, üstüne serpilen ölü toprağının rehâvetinden uyanıp ve derinlerinde gizli kalmış bulunan millî cevheriyle yüz yüze gelip bir bâs-ı bâdel mevt hamlesiyle yeniden dünyâ nizâmının içinde bir muvâzane unsuru olmak imtiyâzı elde edebilsin." İşte Vakıf böyle bir mânâyâ, böyle bir gâyeyle sâhiptir. Bu da ister istemez İslâm prensipleri içinde bulunan ve hayâtımıza etki etmiş olan zekât müessesesi ile alâkalandırılmalıdır. Sâmîha Ayverdi ve diğer Vakıf kurucularını, onların zihnîyetini, onların rûhunu etkilemiş ve onların Hocası olmuş bulunan zât, bu zekat müessesesini bakınız nasıl dile getirmiş: "Zengin zekâtı, malından vermek. Fakirin zekâtı zenginden itimâdını kesmektir. Yâni birşey beklememektir. Âşkın zekâtı rûhunu mevlâsı için bezletmek. Âlimin zekâtı tâlibe ilminden vermektir. Evlâdın zekâtı yetime ihsan etmek, evin zekâtı misâfiri ağırlayıp ona îtibar vermektir. Sohbetin zekâtı dedikodudan ârî olmaktır. Nefsin zekâtı ise kötü ahlâktan berî kalmaktır."

Bu Vakıf da, bu Vakıftaki bütün faaliyetler de, -haddim değil ama ister istemez söylemek durumundayım- onun kurucuları ve onun yürütücülerini de, bu Hocanın sözlerine fevkalâde riâyet etmiş ve onu sürdürmüşlerdir. Allah onlardan râzı olsun.

Prof. Dr. Sâdık Kemâl TURAL

Dedim ya! Yine de feyz farkı var. O kadar olacak.

Şimdi bu sistemin, bir sohbet düzeni ve büyüğün küçüğe küçüğün büyüğe bilgiyi, hikmeti taşımasındaki çok özel sistemin, bizim târihî sistemimizin, ince-liklerini bir arkadaşım anlatacak. Bendeniz Gâzî üniversitesi Fen Edebiyat Fa-kültesi Türk Dili ve Edebiyatı bölümünde çalışıyorum. Bu arkadaşım, Yrd. Doç. Dr. Belkıs Gürsoy Hanımefendi'dir; benim meslektaşım ve mesâî arkadaşım. Ben son iki yüzyıllık edebiyatla uğraşanlardanım. O benden daha iyi uğraşan-lardan. Biz artık bürokratik la yapıyoruz. Belkıs Hanım bizim aslî sistemimizi, bugün kaybettiğimiz sistemimizi, birbirimize bir takım şeyleri taşımakta fevkalâde iyi işlettiğimiz zaman netîce aldığımız sisteminizi anlatacak. Buyurun Sayın Belkıs Gürsoy...

NIÇİN "KUBBEALTI"?

Yrd. Doç. Dr. Belkıs GÜRSOY

Aziz Misâfirler,

Bilindiği gibi sanâî devrimini yaşayamamış olan Osmanlı Devleti'nde bil-hassa askerî ve ekonomik sâhada yaşanan hezîmetler, yeni arayışlara yönelmeyi îcab ettirmiş; XVIII. yüzyıldan itibaren de devlet eliyle bir değışme ve yenileş-me yoluna gidilmiştir. XIX. yüzyılda bu değışim süreci hızlanmış, eğitim, ordu, idâre, yaşayış biçimi gibi pek çok sâhada bir yeniden yapılanma ve kabuk değış-tirme faaliyetine girişilmiştir. XX. yüzyılın başlarında üstüste yaşanan savaşlar, İmparatorluktan millî devlete geçiş, inkılâplar, Batı'daki fikir ve san'at cereyan-ları ve bunların bizim ülkemizdeki yansımaları, yeni bir hayat düzeni ve berâberinde yeni bir değerler sistemi ortaya çıkarmıştır. Başdöndüren bu hızlı değışim; an'aneyi ve an'ane üzerinde yükselen kıymet hükümlerini hallac pamu-ğu gibi atarken, pek tabîî olarak da bir geçiş süreci yaşamanın sancılarını getir-miştir. Kimlik arayışı içine giren insanımızla berâber, hiç şüphesiz ki ilim ve san'at hayatımız da bu toz duman ortamdan nasîbini alıyor, kendisinden bekle-neni ortaya koyamıyordu.

Müesseseler ihtiyaçtan doğarlar. İşte Kubbealtı Vakfı da böyle bir ortamda ortaya çıktı. Çözölmeye yüz tutmuş olan an'aneyi ve mânevî değerleri yeniden ihyâ etmek, ilim, tefekkür ve san'atı sağlam bir millî zemin üzerinde oturtmaya çalışmak maksadıyla kuruldu. Burada isim bâbında "Niçin Kubbealtı" sorusuna bir cevap aramakla işe başlayalım.

Türk mitolojisi ve destanlarında gök kubbenin ehemmiyetli bir yeri vardır. Oğuz Kağan Destanı'nda "Yurdumuzu öylesine genişletelim ki gök kubbesi ona çadır, güneş de bayrak olsun" denir. Asırları hızla geçelim: Âkif, Çanakkale Şe-hitleri'nde ;

Sonra gök kubbeyi alsam da ridâ nâmıyla

Kanayan lahdine çeksem bütün ecrâmıyla

derken, yeryüzünü şehitlerimize türbe, gök kubbeyi de bu türbenin örtüsü yap-mak ister. Bu tasavvur ve tahayyül genişliğinin sayısız örneklerini burada zikret-meye vaktimiz yetmez.

Kubbealtı, Fâtih Sultan Mehmed'in kurduğu devlet dîvânının adıdır. O dönemde Topkapı Sarayı'nda toplanan bu dîvâna, Kânunî Sultan Süleyman zamânından itibaren Kubbealtı denilen binâda devam edilmiştir.

Bu toplantılar, sâdece idârî ve siyâsî mâhiyette olmayıp, akademik birer hüviyet de taşımaktaydılar. Bilindiği üzere devletler sâdece sınırlarını genişleterek büyümmezler. Muayyen sınırlar içinde de, basamak basamak yükselerek büyürler. Osmanlı Devleti'nde XV. yüzyıldan itibaren, önce sarayda başlayan bu toplantıların, kademe kademe halka doğru uzandıklarını, merkezden taşraya doğru dalga dalga yayıldıklarını biliyoruz. Her biri birer mektep olan bu sohbet ve toplantılar, insanımızı içten içe besleyip geliştiriyordu. Bu arada eski Türk Dünyâsı'nda ve Selçuklu Devleti'nde de âlim ve san'atkârları koruyan ve kollayan, onların neşv ü nemâ bulmasını sağlayan bir geleneğin var olduğunu da ilâve edelim. Hükümdarlar, devrin âlim ve san'atkârlarını saraylarında toplarlardı, onlardan ilham ve feyiz alırlardı. Osmanlı'da konaklar, evler, dükkânlar meyhâneler ve kahvehâneler birer sohbet mahalli olarak boy gösterirler. XIX. yüzyılda Abdurrahman Sâmî Paşa, Yusuf Kâmil Paşa, Damat Mahmut Celâlettin Paşa, Hersekli Ârif Hikmet Bey'lerin evleri gibi edebî mahfiller, dönemin belli başlı san'at meclisleri arasında sayılırlardı.

Ev toplantılarının dışında Üsküdar'da Dizdar'ın Kahvehânesi, Çiçekçi Kahvehânesi, Balaban İskeleyi'ndeki Paşa Baba Kahvesi, Direklerarası'ndaki Alıyanak Mehmet Efendi ve Kâzım Efendi Kırâathâneleri, Şems Kırâathânesi, Sarafim Kırâathânesi, Kabakulak Hanı gibi yerler, devrin edipleri için kültür lokalleri, san'at kulüpleri mesâbesindedirler.

Avrupa'da ise rönesans döneminde prens saraylarına dayanan ilim ve san'at atmosferi, XVII. yüzyılda kralların ve imparatorların nezdinde bir saray an'anesi şeklinde devam etmekteydi. Fransa'da XIV. Lui'nin İngiltere'de Kraliçe Ann'in, Yunan'da Perikles'in sarayı gibi..

Fransa'da XVII. yüzyılda saraylardan salonlara yayılan bu an'ane, 1620'de Rambouillet'nin salonu ile Fransız tefekkürünün gelişmesinde önemli rol oynamıştır. Bu salon, 1635 yılında Fransız Akademisi'nin kurulmasında ilham kaynağı olmuştur. Fransız Akademisi bu dilin büyük bir lûgatini ve gramerini hazırlayarak, Fransızca'nın bir ilim ve tefekkür lisânı olarak gelişmesini sağlamıştır. XVIII. yüzyılda salonlar ve kahveler vâsıtasıyla âlim ve san'atkârlar, birbirlerine yaklaşmışlar, haftanın belirli günlerinde büyük âilelerin salonlarında toplanmışlardır. Mme Geoffrin, Markiz de Deffand gibi hanımların salonları devrin felsefi ve edebiyâtı üzerinde müessir olmuştur. Bu yüzyılda kahveler de önemli toplantı merkezleri olarak varlığını sürdürmüştür. Café Procope bu kahvelerin en meşhuru olarak bilinir. XIX. ve XX. yüzyıllarda Avrupa'da bu kahve geleneğinin devam ettiği mâlumdur.

Özetlemeye çalıştığımız bu îzâhat akademik sohbetlerin Doğu'da ve Batı'da büyük medenî hamleler için temel taşı teşkil ettiğini gösterirler. Bu an'aneyi sür-

dürme, artık târihe mâl olmuş olan Kubbealtı adını mâhiyetine uygun bir biçimde yeniden yaşatma maksadıyla ortaya çıkan Kubbealtı Akademisi, târihteki büyüklüğümüzün nîrenği noktalarını aramak, yeni faaliyetleri bu noktalar üzerinde kurmak maksadıyla yola çıkan ve milletine hizmetten başka hiçbir iddia ve talebi olmayan bir avuç gönüllünün gayretiyle vücut bulmuştur. Bu meyanda kurulan İstanbul Fetih Cemiyeti, Yahyâ Kemâl Enstitüsü, kitap ve dergi çıkarma faaliyetleri, mûsikî ve el san'atları çalışmaları, sohbet geleneğini sürdüren seminer ve toplantılar aynı gâyenin muhtelif uzantılarıdır.

Aynı ağacın dalları olan bütün bu faaliyetler, sâdece akla, hesâba ve vicdâna dayanan bir kültürün mîrascıları olan milletimizin değerlerini korumak ve geliştirmek dâvâsıyla vücut bulmuştur. Bu değerlerden birincisi, belki de en önemlisi dildir. Zîra dil, sâdece bir iletişim vâsıtası değil, bir var olmak dâvâsıdır. Zengin bir dile mâlik olan milletler, ilim ve san'atta büyük eserler verebilmek şansına sâhip olabilirler. Dilimiz son yüzyılda büyük değişimler yaşamış, nesiller arasında büyük bir kopukluk meydana gelmiştir. Baba ile evlât arasında dahi anlaşma zorluğu doğuran bu kopukluk; milletimizin kültür mes'elelerini katlayarak büyüttüştür. Türkçe asıllı olmadığı için dilden atılan bir çok kelimenin yerine konan tek bir kelime, dili kısırlaştırıp, yoksullaştırmıştır. İnsanın düşünce dünyâsı kelimelerle sınırlı ve doğru orantılı olduğundan; bu durum, ilim, san'at ve tefekkür alanlarında büyük eserler ortaya koyma imkânlarımızı daraltmıştır. Yazdığı kitabın dilinin, anlaşılamayacağı endişesiyle değiştirildiğini gören bir büyüğümüz, "çıkarılan her kelimeyle beraber bir çocuğumun ölümünü görüyorum" diyerek teessürünü ifâde etmiştir. Dil, canlı bir varlıktır. Kelimelerin de bir hayâtı vardır. Kendi yatağında akan bir nehir, nasıl başka başka sularla beslenir, başka suları da beslerse; büyük dil vasfını kazanmış lisanlar da başka dillerle kelime alış verişinde bulunurlar. Bu dilin tabîî seyri içinde normal bir hâdise olarak kabul edilir. Ancak zaman içinde günün değişen ihtiyaçları yeni kelime ve terimlere ulaşmayı zarûrî kılar. Bu da o dilin ilim dili olarak mekteplerde okutulmasıyla, yeni kelime ve terimleri üretip ilâve etmekle sağlanabilir.

Dilin, millet hayâtındaki ehemmiyetinden hareket eden Kubbealtı Vakfı, bir dil akademisi kurmuştur. Memleketimizin seçkin ilim adamlarından bir heyet, bu akademinin üyeleri arasında olup, dilimizin büyük bir lûgatini ve gramerini hazırlama faaliyetine girmiştir. Bilindiği gibi dilimizin ilk lûgati XI. yüzyılda Kaşgarlı Mahmud'un yazdığı *Dîvânü Lûgati't-Türk*, ilk grameri XVI. yüzyılda Bergamalı Kadri'nin kaleme aldığı *Müeyyessiretül-'Ulûm*'dür. Bu târihlerden günümüze kadar geçen zaman içinde pek çok lûgat ve gramer kitabı yazıldığı hâlde, bu konudaki sıkıntılar tamâmen giderilmiş ve bütün mes'eleler hâledilmiş değildir. İşte bütün bu sebeplerden dolayı, Kubbealtı Dil Akademisi yirmi yılı aşkın bir süreden beri *Misâlli Büyük Türk Lûgati* hazırlama çabası içine girmiştir. Bu faaliyet muhterem İlhan Ayverdi Hanımefendi'nin gayretli çalışmalarıyla "T" harfine kadar gelebilmiştir. Eski Anadolu Türkçesi, Osmanlı Türkçesi ve

günümüz Türkçe'sini içine alan bu lûgat çalışması, eski ve yeni pekçok kitabın taranmasına ve halk ağzından derlenen metinlere dayanmaktadır. Gerek lûgatte, gerekse gramerde esas, bizzat dilden hareket etmektir. Lûgat çalışması, yazı ve konuşma dilindeki bütün kelime, terim ve deyimleri örneklerle dayanarak bir araya getirmeye ve en ince farklara göre mânâlandırmaya dayanır. Bu sebeptendir ki, Fransızların meşhur lûgatinin başında "Misâlsiz lûgat, bir iskelettir" ibâresi bulunmaktadır. Bir dilin grameri ise dilin yapısını, kuruluşunu, kânunlarını ve kâidelerini örneklerinden yola çıkıp, bir araya getirmek ve tasnif etmek sûretiyle yapılabilir. Bu prensipler etrafında sürdürülen dille ilgili bu iki faaliyetten sonra, Akademi'nin edebiyatla ilgili fikirlerine geçebiliriz. Bu fikirler edebiyâtı edep köküne bağlayan ve ona ahlâkı yükseltici ve terbiye edici bir mâhiyet yükleyen edebiyat anlayışına paralel düşer. Merhum Nihat Sâmî Banarlı "San'at insanı ve insan rûhunu bulduğu yerden kanatlandırarak, az veya çok yükselttiği zaman san'attır" der ve ilâve eder. "San'at insanı ve insan rûhunu tersine bir işleyişle uçurumlara sürükleyip, insanlara en iptidâf kılıklara girme cesâretini verirse, adı san'at bile olsa bu artık âdî bir san'attır."

Kubbealtı Akademisi, form yıkımının bir zevk yıkımını doğurduğunu ifâde eden bir anlayışla insanı iyiye, doğruya ve güzele sevk eden rafine bir zevk terbiyesini hedef alır. Mayasını ve hızını an'anedan alan san'at ve edebiyat eserlerini yaşatmak ve ortaya çıkarmak ister. Bu çeşit eserlerin yazılmasına ve neşredilmesine yardımcı olmaya çalışır.

Aziz Misafirlerimiz,

Kubbealtı Vakfı'nın "kökü mâzide olan âti" olmak yolundaki değerli çabalarından kendi hissemize düştüğü ve dilimizin döndüğü kadarıyla kısaca bahsetmeye çalıştık.

Dinlemek lûtfunda bulunduğunuz için teşekkür eder, hepinizi saygıyla selâmlarım.

Prof. Dr. Sâdık Kemâl Tural

İnci Birol Hanımefendi Kubbealtı Akademisinin, Kubbealtı Akademisi Kültür ve San'at Vakfı'nın bünyesindeki faaliyetlerden bir kısmını, tezyînî san'atlarıyla ilgili gayretlerin hikâyesini lutfedecek. Buyurun Hocam. İnci Hanımefendi, Marmara Üniversitesi'nde öğretim üyesidir. Ve hakikaten Türk tezyînî san'atları konusunda yeni bir idrâk ve yeni bir cehdi, yeni nesillere taşımak gayretini, heyecânını yaşıyor, yaşıyor, kitaplaştırıyor. Ben o kitapları gördükçe, bana da ulaştıkça, ben o heyecânı başkalarına taşıyorum. Buyurun efendim.

SAN'AT İNSANI KANATLANDIRIR!

Yrd. Doç. Dr. İnci A. BİROL

Sayın Başkan ve saygıdeğer dinleyiciler. Konusmama sizleri selâmlıyarak başlamak istiyorum. Aramıza hoş geldiniz.

Târih boyunca güçlü imparatorluklar kuran Türk'ler, dünyâ plânındaki hâkîmiyetini, şuurlu bir inançla bağlandığı, İslâmî dünyâ görüşü ile birleştirdiği zaman, cihâna ışık sağan, köklü medeniyetlerin de bânîsi olmuştur. Kılıcının keskinliği yanında, kaleminin kıvraklığı, gözünün nûru, bileğinin hakkı ve gönlünün zenginliği ile vâir ettiği san'at eserleri, sâdece Türk kültürünü cihâna tanıtmakla kalmamış, kurduğu medeniyetlere de mührünü basmıştır.

İşte böylesine zengin ve cihanşümul medeniyetin mîrasçılarından bir kesim, eldeki değerleri mîrasyediler gibi har vurup harman savururken, kadirşinas ve hamiyetli kimseler de, vefa ve sadâkat göstererek vakıf kurmuş, böylece hem malını, hem canını hizmet için beşeriyete adanmıştır. An'ânevî yapımızdan gelen muhteşem bir tevâzû, millî heyecan ve hizmet aşkı ile reklâm ve menfaat endişesinden uzak yapılan, bu örnek davranışlar, mâzîmizin derinliklerinde gizlidir.

Kubbealtı Akademisi Kültür ve San'at Vakfı da, bu zihniyetin günümüzdeki örnek uygulamalarından biridir. Kurucusu bilindiği gibi muhterem Ayverdi âilesidir.

Türk İslâm düşüncesine göre VAKIF, yeterli mala sâhip olan bir kimsenin, malını belli bir hayır maksadına seferber etmesidir. Yâni malını, gerçek sâhibi olan Allâh'ın mülkiyetine bırakmak sûretiyle, gelirini toplumun hayrına adaması demek olan VAKIF, Osmanlı devrinde cemiyetin sırtını dayadığı, güvenilir bir müessese olarak hizmet vermiştir.

Bu anlayış ile kurulmuş olan Kubbealtı Akademisi Kültür ve San'at Vakfının gâyesi, ilim ve san'atta Türk milletinin, târihten günümüze taşıdığı haslet ve değerleri esas alarak, millî tefekkür ve san'atın, ilelebet pâyidâr olmasına hizmet etmek ve bu maksatla ilmî, içtimâî faaliyetlerde bulunacak yan kuruluşları hayâta getirmektir.

Bu gâyesini, akademik bir çatı altında seminer, sohbet, açık oturum, anma günleri gibi günler tertiplemek, geleneksel san'atlarımızı öğreten, nakışhâne ve kurslar açmak, tetkik gezileri, yarışmalar düzenlemek, maddî sıkıntı içinde bulunan vasıflı gençlere karşılıksız burs vermek sûretiyle yürütmektedir. Bu kadar hizmet ile yetinmeyen Vakıf mensupları, güzel türkçemizi korumak ve zenginleştirmek düşüncesi ile Kubbealtı Dil Akademisi tesis etmiş, büyük bir lûgat çalışmasını da başlatmıştır. Aynı zamanda Vakıf, Akademi Mecmûası ve bir çok seviyeli neşriyatı ile hizmetini sürdürmektedir. En yeni faaliyeti ise, daha çiçeği burnunda bir kuruluş olan, Ayverdi Enstitüsü'dür.

"Maddî mânevî fedakârlıklarla yürütülen bu faaliyetlerin güç kaynağı nedir?" diye sorulursa, ilk akla gelen cevap, "Halka hizmeti nâfile ibâdet bilen bir yüce îman, aşk ve şevk zenginliğidir" olur.

İzin verirseniz sizlere, bu hizmetlerden bir kaçını da ben tanıtmak istiyorum.

Şüphesiz her milletin varlığı, öz kültürünün üzerine kurulmuştur. Atalarımız, "Hangi coğrafya ve şartlarda bulunursa bulunsun, bir ulusun bekâsı toplulu-

ğuyla, devâmı inancıyla, kıyâmı dili ve hilâliyle mümkündür." derler. Bunun için de TÖRE denilen şifâhî prensiplerin, yaşanan hayatta, şifâhî eğitimle verilmesi, gençlerin yetişmesinde önemli bir adımdır. Bu da âilede başlar. Daha sonra örnek ve önder insanların yardımlarıyla devam eder. Kitaplar çok şeyler söylese de, bunlara bir üslûp, tavır, hâl ve mânâ kazandıran, prensipleri hayâta taşıyarak, yaşamak sûretiyle topluma sunan, gene o kâmil insanlardır.

Kubbealtı Akademik seminerlerinin sebebi ve hedefi de budur. Konferans, açığoturma, sohbet ve anma günleri şeklinde yapılan seminerler, ilim ve kültür hayâtımızın mümtaz hocaları tarafından, samîmî, seviyeli ve karşılıklı saygı sevgi ortamında yapılmaktadır. Böylece genç kuşaklara, kendi kültür hazinelerinden emânetler sunulur.

Seminerlerde, dil, edebiyat, târih, san'at, sosyoloji, iktisat, felsefe, ilâhiyat v.b. bir çok konularda bilgi aktarmak yanında, millî mes'elelerimiz üzerinde tartışılarak doğru çözümler de aranmaktadır.

Seminerlerden sonra, geleneksel tezyînî san'atlarla ilgili faaliyetlere, göz atacak olursak;

1972'de yayın hayâtına başlayan Akademi Mecmûası'nın ilk sayısındaki Beyannâme'de, rahmetli Nihat Sâmi Banarlı, san'at için; "San'at insanı bulundugu seviyeden kanatlandırarak az veya çok yükselttiği zaman san'attır." der.

Târih boyunca, M.Ö. III.yy. Orta Asya'sından günümüze kadar varlığını ispat etmiş Türk san'atı, kendi üslûp ve geleneği içinde, âit olduğu toplumlara, sâde ve zevkli görünüşüyle, ihtişam ve şevk sunmuştur. Heyecan vermiştir. Bakan göz onda dinlenmiş, gönüller huzur bulmuştur. Fakat iniş çıkışlarla dolu bu dünyâda, gün gelmiş cehâlet illeti Türklere de musallat olmuştur. Böylece cehâlet peşi sıra inkârı, inkâr ise ihâneti getirmiştir.

İşte bu üzücü şartlarda Kubbealtı Akademisi, kaybolmakta olan değerleri tekrar hayâta getirmek istedi. Böylece 1971'de Prof.Dr. A.Süheyl Ünver hocamızın önderliğinde, tezhip çalışmalarına başladı. Daha sonra sâhalarında birer otorite olan, kıymetli hocalar, Muhsin Demironat ve Rikkat Kunt'da bu çalışmalara feyz katmışlardır. Bu kıymetli hocalarımızı ve vakfı kuran müstesnâ şahsiyetleri huzûrunuzda saygı ve şükranla yâd ediyor, kendilerine rahmet diliyoruz.

Vakfın tezhip ve hat alanındaki hizmetleri, günümüzde de ciddî ve ehliyetli bir kadro eşliğinde sürdürülmektedir. Nitekim 1984'de, üniversite çatısı altında eğitime geçen, Geleneksel Türk El Sanatları bölümlerine, uygulamakta olduğu programla, hocaları ve yetiştirdiği talebeleri ile hattâ yayınladığı ders kitabı ile yardım eden tek vakıf, Kubbealtı Akademisi Kültür ve San'at Vakfı'dır.

Türk mûsikîsi alanındaki hizmetlere gelince;

Yahyâ Kemâl Beyatlı'nın dediği ve hepinizin bildiği gibi,

"Çok insan anlayamaz eski mûsikîmizden

Ve ondan anlamayan birşey anlamaz bizden."

inanişi ile yola çıkan Kubbealtı Akademisi, Üstâd Münir Nûreddin Selçuk ve

büyük mûsikîşinas Kemâl Batanay önderliğinde, mûsikî kurslarını başlatmıştır. Yusuf Ömürlü Bey'in tükenmek bilmeyen azim ve gayreti ile, hem teorik, hem de uygulamalı devam eden bu çalışmalar, ilâhîler ve klasik eserler sâhasında yapılan yayınlarla da destek bulmuştur.

Neyzen Ömer Erdoğan, kemanda Cemil Mataracı, tanburda Mustafa Uysal, kânunda Sâlih Balakbabalar, kudümde Fatma Âdile Başer, bu alanda vakfa hizmeti geçmiş, kıymetli san'atkârlardır. Hâlen Yusuf Ömürlü'nün başkanlığında yürütülen bu faaliyet, klasik Türk mûsikîsi alanında yapılan neşriyat ve hazırlanan kaset çalışmalarına ağırlık verilerek devam etmektedir.

Halka hizmeti HAKK'A hizmet bilen bir inanış ile yürütülen bu hamiyetli ve fedâkârâne çalışmalar, atalarımızın bizlere en mükemmel hâli ile devrettikleri vakıf geleneğimizi, şânına yakışır bir şekilde, gelecek yüzyıllara taşıyabilirse şükürümüz sonsuz olacaktır. Teşekkür ederim Efendim.

Prof. Dr. Sâdık Kemâl Tural

İnci Hanım'a çok teşekkür ederiz. İlmî, ciddî, millî ve bedî bir sebilin nasıl işlediğinin hikâyesini dinlediniz. Güner Bey, bir teknik eleman, bir iş adamı. Güner Topuz Beyefendi bir mühendis, bir tüccar. Fakat öyle bir tüccar ki Allâh'a hamd olsun, şükr olsun bu sebilden testisini doldurabilmiş olanlardan. Şimdi o bu sebilden testisini doldurduğu sırada su nasıl akıyordu, testiği nasıl uzattı? Güner Bey bu konudaki tahassüslerini anlatacak. Buyurun Sayın Güner Topuz Beyefendi.

KUBBEALTI'NIN ÖĞRETTİKLERİ

Y. Müh. Güner TOPUZ

Efendim,

Sözlerime başlamadan önce bu toplantının yapılmasına sebep olan KUBBEALTI Vakfının âziz kurucularından bugün maddeten aramızda olmayan fakat mânevî mevcûdiyetlerini her an hissettiğimiz muhterem Sâmiha Ayverdi ve Ekrem H. Ayverdi'yi hürmet ve tâzimle yadediyor hayatta bulunanlara sıhhatli ömürler niyâz ediyorum. Bu vesîle ile bu toplantının gerçekleşmesinde emeği geçenlere, özellikle Atatürk Kültür Dil ve Tarih Yüksek Kurumu'na ve Atatürk Kültür Merkezi Başkanı Sn. Sâdık Kemâl Tural'ın şahsında tüm yetkililere minnet ve şükranlarımı arz ediyorum.

Bizler Anadolu'nun mütevâzi köşelerinden tahsil maksadı ile çıkmış, hasbelkader yolumuz bu mübârek Vakfın kurucularına ulaşmış, bu münâsebetle de kendini çok bahtlı addedenlerden olmuşuzdur.

İşte benim sizlere arz etmeye çalışacağım hususlar hayâtımın 33 yılını dolduran ve merkez noktasını KUBBEALTI Vakfı'nın teşkil ettiği güzellikler, hayranlıklar, şükranlardan oluşan bir hayat pınarından bahsetmek olacaktır. Bu münâsebetle bu tanışıklığa vesîle olan can dostlarıma "Kılavuzu bülbül olan gül

koklar" sözündeki mânâ güzelliğine bağlılıkla, huzûrunuzda ayrıca teşekkür ederim. Zîra KUBBEALTI mektebinde öğrendiğim en önemli derslerden biri, "Vâsitaya teşekkürü bilmeyen Allah'a şükürünü bilmez" ölçüsüdür.

Bu müessese fahrî bir halk Üniversitesi'dir ve senelerdir Türk gençliğine çeşitli kolları ile fîsebillillah hizmet eden seviyeli, medenî, hiçbir faaliyetinde taassuba yer vermemiş bir kültür ocağıdır.

Kubbealtı bize şunu öğretti: "**Ne mutlu o kimseye ki, hayâtı boyunca uğrunda yaşamaya da ölmeye de degecek ölçüler edinmiştir.**" Hayat öyle kıymetler uğruna harcanmalı ki onlar insanın hayâtından daha kıymetli ve aziz olsun. Meselâ bir paranın nereden geldiğini bilmek istiyorsanız nereye gittiğine bakın! denilmiştir. İşte insan da sözüyle, ameliyle neye yarıyorsa, himmeti, gayreti ne ise kıymeti de odur o kadardır. Ne olduğumuz değil ne yaptığımız önemlidir, neye yaradığınız önemlidir. O hâlde ömrümüz geçerken öyle kazanç elde edelim, öyle bir ticâret yapalım ki bu ticâret bize, uğrunda yaşamaya da ölmeye de degecek prensipler kazandırsın, hayâtımızı o prensipleri yaşamaya sarfedelim ki hayâtımız kıymet kazansın. O ticâret de, kalbine vatan ve îman sevgisi koyabilmek, zamânını da bu kıymetlere hizmet ederek harcamaktır.

Okuduğum bir hikâyede, köyünden tahsil maksadıyla çıkan bir delikanlıya gün görmüş yakınlarından birisi elini öpüp ayrılırken avucuna şöyle bir yazı tuşturmuş. Kağıtta, **ilim tuzağı mârifet avını çukuruna düşürmezse zahmet edip te o tuzağı kazma!** yazıyormuş. Delikanlı tahsil müddetince bu yazıyı bir muska gibi taşımış, okumuş, düşünmüş, çalışmış, medreseyi bitirmiş, yüksek ilim müesseselerinden takdîr-nâmeler almış, ilim sâhibi olmuş. Ancak; ilmi, âlim sıfatını almak için değil, insanlık ehliyetini kazanmak için tuzak bilmiş ve günün birinde köyüne dönmüş. Doğruca, artık iyice yaşlanmış olan yakının elini öpmek üzere evine gitmiş. İhtiyar, delikanlıyı "Hoş geldin oğul, dediğimi yaptın mı?" diye karşılamış. Delikanlı da mahcup cevap vermiş: **İlim tuzağına mârifet avını düşüremedim, yalnız aşk tuzağına ben av oldum,** demiş. Ak sakallı ihtiyarın gözünden iki damla yaşla beraber ağzından şu sözler dökülmüş: **Oğlum, ben 99'u öğrettim sen 100'ü bulmuşsun. Aşk olan yerde mârifet eksik olmaz,** demiş.

Ya bizler? Aşkın, mârifetin, muhabbetin, fedakârlık ve ferâgatin, vatan ve îman sevgisinin, engin ve ulû fikirlerin mübârek ve mümtaz şahsiyetler eliyle sebil sebil dağıtıldığı aşk ve îman bereketlerinden ne kadarını alabildik? Şu kadarını ifâde etmek bir hakkın teslim edilmesidir ki, o köylü delikanlının binbir zahmet ile aradığı faziletler Kubbealtı'nda bizlere bol bol ikram edildi. Bizim aldıklarımız ise idrâkimiz ve gayretimizle sınırlı kaldı. Ama tadı da damağımıza bulaştı. Sâdece bu bulaşık tad bile bendenizi ve nicelerini hayâtının en zirve tâlihinin bu kapıya erişmek ve orada öğretilenlere hayâtını tahsis etmenin en büyük bahtiyarlık olduğuna inanmaya ve îman etmemize yetti, hattâ arttı. Bütün samîmiyetimle inanıyor ve ifâde ediyorum ki, hayâtımızın en ulvî cephesi bu prensipleri tanımak, onlara gönül vermek ve hayâtımıza geçirmek, dinleyene

söylemek, isteyene vermek ve avucunu açanın elini doldurmak gayreti ve arzusu olmuştur.

Kubbealtı'nın kurucularından muhterem ve mübârek Sâmiha Ayverdi bu vakıftan adımını atmış herkesin üzerinde bir rahmet bulutu gibi dolaşmıştır. Hayâtının merkezi olan Allâh vergisi ilâhi aşkın şevki ile, coşkusu ile, sâhibi olduğu mânevî zenginlikleri insanlara aktarma yolunda ömrünü vakfetmiştir. Vatanına, îmânına insanlara hizmet etmeyi hayâtının gâyesi bilmiş ve bu şûuru sâdece bilmekle yetinmeyip etrâfına da aşılamıştır.

Hayâtında tatbik etmediğini etrâfına teklif ve tavsiye etmemiştir. Teklif ve tavsiyelerini yaparken **"Sözün kabûl yeri gönüldür, yumuşak, tatlı söyle ki sözün evvelâ muhâtabının gönlünde yer tutsun"** diyerek, muhâtabını rencide etmeden, ona insanlık değerinin saygısı içinde muâmele etmenin lüzûmuna işâret etmiştir.

Gerek Sâmiha Ayverdi ve gerekse ağabeyi Y.Mîmar Ekrem Hakkı Ayverdi hayatlarını vatan sevgisi ve îman şevki ile yaşarken, yüzlerce insanı da, onlarla birer birer meşgul olarak, yetiştirmişlerdir. Sâmiha Ayverdi herbiri ayrı bir kıymet olan 40'a yakın kitap yazmıştır. Sayısız makâle, mektup, risâle bunlara dâhil değildir. Ekrem Hakkı Ayverdi meslek hayâtındaki müstesna hizmetlerinin yanı sıra 50 yaşından sonra hiçbir maddî karşılık beklemeden Osmanlı Mîmârîsi adı altında 8 ciltlik devâsa eserleri vücûda getirmiştir. Eli, sofrası, gönlü açık bu büyük insanlar, varlıkları ne ise, onu da Kubbealtı Vakfına bağışlayarak Allâh'ın verdiğini gene Allâh'ın kullarının hayır ve istifâdelerine tahsis etmişlerdir.

Vakıf senedinin önsözünde yer alan beyanların bir kısmı şöyledir:

Gençliği bağrında toplamakta bulunan bu ocağın mensuplarının zihni ve rûhi bir düzen içinde yetişmelerindeki gayretin ibâdet gibi temiz, mukaddes bir millî vazife ve vicdan borcu olduğuna inanmış bulunuyoruz.

Hareket noktamız bu olmakla beraber, her müslümanın fikir ve gönül dağarcığında bulunması gereken bir Hak kelâmı hayâtımız boyunca bizi, çevremize maddî mânevî imkânlarımızı açık tutmaya sevk eylemiştir.

Cenab'ı Hak Kur'ân-ı Kerim'inde: "Ne oluyor size ki / imân ettikten sonra da Allâh yolunda harcamıyorsunuz? Halbuki göklerin ve yerin bütün mîrası Allâh'ındır." dediğine göre, onun vermiş olduğu mal ve mülkü gene onun kullanımının istifâdesine arz eylemek insanoğluna gurur değil ancak şükür vermelidir vesselâm.

Kubbealtı'nın aziz kurucuları, Vakfı Allâh'a ve bu ocaktan yetişen, uyandırdıkları hizmet meş'alesini dâima uyanık tutacak ve bu Vakfı kendi mallarından daha büyük bir titizlikle koruyacak memleket evlâtlarına emânet etmişlerdir.

Zîra, yaşadıkları müddetçe şu fikrin ehemmiyetle üzerinde durduklarının canlı şahitleriyiz. *"Bugün; asıl himmet ve alâka isteyen ve bekleyen insandır. Memleketin sinâî, iktisâdî, ticârî, teknik ve ekonomik alanda yapacağı ilerlemelere elbette ihtiyâcı vardır ve bu çalışmalar takdîre şâyandır. Lâkin insanı kalındırmadan onun kafasını ve rûhunu besleyip onu, kontrollü, düzenli ve şuurlu*

bir seviyeye getirmeden yapılan her hareket akâmete mahkûmdur. Eğer bir elimizle yaptıklarımızı, diğer elimizle yıkmak istemiyorsak, evvelâ insanı cemiyet yararına kazanmamız gerekir. Ancak insanımızı bir fazîlet ve güven unsuru hâline getirdikten sonra kütlenin aktif bir uzvu olmasını istemeliyiz. Bu da ancak dört başı mânur bir eğitim ve öğretimle olgunluğa erişmekle mümkün olabilir.

Aşırı ve gözü dönmüş hürriyetler insan'daki şecaat, hamiyet, adâlet, millî şuur ve târihî gurur gibi yüksek vasıfları körletip onu küstah, kaba, hoyrat, haksız, kinci ve laubâli yaparak vahşî duyguların esfiri kılar.

O hâlde fayda beklerken zarar görmek istemiyorsak, o gençliğin dudaklarına, bir millî gurur ve mânevî disiplinin tadını değiştirmeliyiz."

Bu tesbitlerden hareket eden Vakıf kurucuları Kubbealtı'nı bir edep, irfan, târih, dil, mûsikî, mîmârî, din, tasavvuf gibi millî ve mânevî değerlerden örüllü insanlık okulu olarak kurmuşlardır. Bu okulun öğretmenleri bildiklerini sâdece söyleyenler değildir. Dile getirdikleri gerçekleri, bilgileri, duyguları bir edebiyat yapma söz ve yazı san'atı göstermek için değil, evvelâ kendi nefislerinde yaşamak için benimsemiş onu ahlâk ve hayat tarzı hâline getirdikten sonra etraflarına telkin ve tavsiye etmişlerdir.

Kubbealtı okulunda karşılaştığınız her müşkülün, karşılaştığınız her sıkıntıının çâresi, ulaştığınız her imkânın bir mes'uliyeti olduğu öğretilir.

Bir haksızlığa mı uğradınız, hakkınızda dedikodu mu yapıldı, size şunlar söylenir:

Kişi ne kadar kâmil olursa olsun hakkında dedikodu yapılır. Bu dedikodular o kimsenin kötülüğüne delâlet etmez. Ama, dedikodu karşısında takındığı tavır onun ahlâkına delâlet eder. Dedikodu insanlık yaratılalı beri var. Açıklık ve dürüstlük insanın kılıcı ve kalkandır. Açık ve dürüst ol ki dedikodu sana zarar vermesin! Sebeplere bağlı kalmayın, zîra sebeplerden ümidini kesenin yüzünü döndürdüğü mihrap Hakk'ın inâyeti kiblesidir.

Bir nimet'e mi nâil oldunuz? Kubbealtı size şunları söyler:

Bir kimseye bir nîmet verilir, bu nîmet sebebiyle halk ona meyleder, bu meyilden doğan külfetler vardır. Bu külfetlere katlanmayanın elinden o nîmet alınır.

Devlet'de önemli bir mevkîye mi getirildiniz? Size,

Bulunduğun mevkîde kendini düşünme, memleketi düşün, seni Allah düşünür.

Bu misâlleri çoğaltmak mümkündür. Ama mühim olan misâl değil prensiptir. O da yaptığı işi sanki Allâh'a yapıyormuşcasına samîmiyet ve dürüstlikle, ibâdet şûuruyla yapmaktır. Yaptığı işte kendini görmeyip, o hizmet sebebiyle Allâh'ın lûtfuna uğradığını düşünebilmektir, zîra insanlara hizmet etmek fırsatı, o kimseye Allâh'ın bir tebessümüdür. Bu tebessüme lâıyk olmak her insan için imrenilecek bir durumdur. Asıl olan prensiptir o da, ilâ-yı kelimetullah için hiz-

met etmektir. Yâni, Allâh'ın ismini yüceltmek için çalışmaktır. Böyle bir gâye uğrunda hizmet o kimseyi de yüceltir, o devleti de yüceltir. Kim ki bir işi Allah için yaparsa Allah da onun için olmayı vaad etmiştir. Cenâb-ı Hak, Kur'ân-ı Kerim'de "**Kim ki benim içindir ben de onun içinim**" buyuruyor.

Târihimiz boyunca da en ulvî iki millî meziyetimiz cihat ve ilâ-yı kelime-tullah için çalışmak şeklinde temâyüz etmiştir. Osmanlı döneminde bu şuur bizleri Avrupa'nın karşısına, sâdece vuran bir siyâsî kuvvet değil, aynı zamanda kültürünün bütün imkânları ve kıvraklığı ile bir medeniyet olarak dikmiştir. Edebiyatda, san'atda, mîmârîde mûsikîde emsâlsiz bir cephe sâhibi yapmıştır.

Avrupa zamanla devletin asıl kuvvetinin nereden geldiğini keşfedip, onu medeniyetinden, kültüründen, îmânından, san'atından ayırarak mahrûm ederek yıkabileceğini anlamıştır.

Nitekim, kahramanlığımıza barbarlık,
fazîletimize miskinlik ve korkaklık,
mîmârimize aşırımacılık ve taklid,

iftirâları 19. asırda en yüksek noktasını buldu ve 20. asırda da maalesef meyvelerini verdi. Bizantologlar Osmanlı medeniyet ve kültürünün Yunan'dan aktarma olduğunu gösterme cereyanıyla Türk medeniyetini toptan inkâr işini üstlendiler. Biraz daha gayret etseler neredeyse Türk denen bir millet yok diyeceklerdi.

İstanbul'un Türklerce fethini içine sindiremeyen Batı dünyâsı insaf ile hareket etmek yerine, Türk'ün ulaştığı medenî ve insanî seviye karşısında aşağılık duygusuna kapılmak sûretiyle evvelâ bu medeniyet ve insanlık ölçülerinin temînâtı olan devleti, sonra da bu devlete vücud veren inanç ve idâre sistemini tahrîb için kolları sıvadılar.

Kurulduğu 1299 yılından 1691 Karlofça'ya kadar devamlı gâlip, devamlı hâkim, devamlı kuvvetli ve kudretli Osmanlı, bu 300 yıl zarfında nefsine îtimad-ı aşırıya giderek bir yenilmezlik duygusuna kapıldı. Denebilir ki Osmanlı'nın en esaslî zaafılarından biri bu yenilmezlik duygusu idi ki sonunda ona yenildi.

İçerdeki ihmallere dışardan da sistemli bir yıkıcılık azmi ile hareket eden düşmanları eklenince, devlet bu zorlamaya 300 küsur yıl dayandı ve nihâyet çöktü.

Bu çöküş'ün muhâsebesi uzun yıllardır yapılmaktadır.

Ancak şunu ifâde etmek yerinde olur ki, Osmanlı ve Selçuklu devirlerinin ana fikri ve mücâdelesini istinat ettirdiği mânevî dayanağı ilâ-yı kelimetullah için mücâdele rûhu idi. 6 asırlık çınar olan Osmanlı yaşlanıp hastalandıktan sonra yıkılmıştır. Bu çınarın tohumunu, uygun toprağa dikmek yeni çınar yetiştir-menin yegâne yoludur.

Zîra tabiatın kânûnu da Allah'ın kânûnu da bize aynı şeyi emretmektedir. Zâten tabiat kânûnu diye insanların keşfettiği kânun Allah'ın koyduğu kânundur.

Kanaatimiz ve inancımız odur ki, KUBBEALTI bu şuurla Türk târihinin bir envanterini çıkarmaktadır. Bu envanter, vukufu ve derin bir inceleme ile

mânevî dürbünü olan şahsiyetlerin aklında ve gönlünde istikbâldeki inkişâfını tamamlayarak milletin evlâtlarına sunulmaktadır. Zîra bilinmektedir ki, büyük terbiyeci zamânın ihtiyaç ve talebini potansiyel olarak kendinde taşıyan üstün prensiptir. Bu prensibin geliştirilip aksiyona çevrildikten sonra maddî verimler hâlinde kitleye dökülmesi işi de "Milletine hakkıyla hizmet etmek arzu ve azmini mecbûriyet ölçüsünde bir mes'uliyet olarak yüreğinde duyan Türk evlâtlarına kalmaktadır." Ancak bu hizmet maddî-mânevî bir kazanç, şahsî-zümrevî bir menfaat için değil sırf hak rızası için yapılmalıdır ki hizmetin sâfiyetine halel getirilmemiş olsun. Çünkü uzun vâdede kalıcı olan Benliksiz hizmettir ve Benliksiz hizmet edendir.

Kubbealtı'nın aziz kurucuları kendilerini yetiştiren Hocaları büyük mürşit Ken'an Rifâî Hazretleri'nden aldıkları bu prensibi kendi varlıklarında geliştirip etraflarına aşılama işini hakkıyla ifâ ettiler. Yazdılar, söylediler, sohbet ettiler insanlar yetiştirdiler. Dertleriyle dertlendiler, sevinçleriyle mes'ud oldular. Maddî-mânevî neleri varsa son damlasına kadar etraflarına bezlettiler. Bizlere maddî-mânevî varlıklarını ve hayatlarının semeresi olan tüm eserleriyle birlikte KUBBEALTI'na vakfederek emânet ettiler. Bihakkın hizmet ettiler ve etraflarına da her vesîle ile hizmet etmeyi telkin ve tavsiye ettiler.

Yaptıkları hizmetleri takdir eden bir kuruluşun mükâfat töreninde bulunmuşum. Devletin 3 bakanı iltifatlar edip şükranlarını sundular. Sâmiha Ayverdi kürsüye çıkıp şunları söyledi: "Benim yapmaya muvaffak olduğum hizmetler bir dağ mesâbesinde olan millete nisbetle o dağa konmuş bir kuş hükmündedir. Dağın yüceliği yanında kuşun ne önemi olabilir?"

Hayatları, eserleri, hâtıraları, sohbetleri, fikirleri, vatan sevgileri ve îman coşkuları bizler için sönmeyen ışıklar olarak ufkumuzda parlamaktadır. Yeter ki gözümüzü o ışığın aydınlattığı yoldan, hizmet yolundan ayırmayalım.

Müstesna insanlara yakın olma nasîbinin, insana bu nasîbin bedelini de ödeme mes'uliyetinin yüklediğinin idrâkinde olan KUBBEALTI Vakfı Sâmiha Ayverdi'nin mânevî ve tasavvufî müktesebâtı, târihî ve içtimâî görüşleri, millî değerlerimiz, âilemiz, kültür mes'elelerimiz hakkındaki teşhis ve tahlillerini ele aldığı çeşitli hususlar üzerinde durup bunları milletimize mâl etmeyi gâye edinmiş ve bir Ayverdi Enstitüsü kurmaya girişmiştir.

Kubbealtı Mecmûası'nın çıkmaya başladığı yıllarda hazırlanmaya başlayan ve bugün 25.yılıni dolduran Misâlli Türkçe Lûgatı çalışması sonuçlanma safhasına girmiştir. Zîra kültürümüz ve millî benliğimizin sayısız eserleri dilimiz üzerine inşâ edilmiştir. Y.Kemâl'in veciz ifâdesiyle "Türkçenin çekilmediği yerler Vatan'dır" fikrini kuvveden fiile geçirmenin yolu Türkçe'yi kurtarmaktan geçmektedir. Türkçe kurtarılmalıdır ki evlâtlarımızı vatanına, milletine, millî iftihârlarına, îmânına bağlamak sûretiyle nesilleri milletimiz adına kazanmak mümkün hâle gelebilsin. Lûgat çalışmalarını KUBBEALTI Vakfı kurucularından olan ve hâlen Vakfın Başkanı bulunan muhterem İlhan AYVERDİ yürütmekte-

dir.

Artık bundan sonrası, kendilerinin bunca emek ve fedakârlıklarını görerek yetişmiş olanların hayırlı evlâtlar olmak mes'uliyetiyle hak rızâsı için çalışmaları, öğrendiklerine göre amel ederek etrâfını da faydalandırması, halka hizmet Hakk'a hizmettir şuûruyla gayret kemerini kuşanmalarıdır.

Konuşmamı Sâmiha Ayverdi'nin bir işâret ve müjde olan şu sözleriyle tamamlamak istiyorum.

Ölmüş dede ile de, yanan harman ile de nasıl öğünülmezse, geçmiş yılların târihe mâl olmuş zaferi, seferi, bergüzârları ile de vakit geçirmek, bugünü ziyan etmekten başka neye yarar ki? Onları genç nesiller için bir hazîne olarak muhâfaza edip, ondan döl almak, belki de en çıkar yol olsa gerek. Artık bugün Türk evlâdının, zaman çarkını çevirdikçe, icatları zincirine ilâve ettiği değerler gibi, onun da yeni buluşların ufkuına yol araması gerekmez mi?

Varsın Türkoğlu, Avrupası ile Amerikası ile yarışa girişsin, ne ki, iflâs denemek noktaya gelmiş Batı'ya yol göstermek gene Müslüman âlemine düşmekte bulunduğunu unutmamak lâzım geldiğini ne yazık ki dünyâ henüz idrâk etmiş sayılmaz. Amma onlardan da evvel, kendi kendimize dönmemizin mes'uliyetini idrâk etmemiz îcap etmekte değil midir?

Beni sabırla dinlediğiniz için teşekkür eder, hepinizi hürmetle selâmlarım.

Prof. Dr. Sâdık Kemâl Tural

Mühendis testiği iyi doldurmuş. Şimdi Allah bâzılarını mal mülk zengini, bâzılarını ilim zengini, bâzılarını yetki zengini, bâzılarını dert zengini ediyor. Bâzılarını da sıhhat zengini. Pek azı mal ve mülk zengini olup mallarını başkalarına tahsis etmiş. Bu Ayverdiler başkalarına mallarını mülklerini emânet ederken ölçülerinde koymuşlar. O ölçülerden birini, bir yazıtı sineni şimdi birlikte dinleyeceğiz. Bir genç hanım, Cangüzel Zülfikar, Bilkent Üniversitesi'nde târih okutmanı. Buyurun.

(Okunan Metin için bk.: Sâmiha Ayverdi, Yabancılar ve Biz, Kubbealtı Akademî Mecmûası, 1989/3, s.5)

Prof. Dr. Sâdık Kemâl Tural

Bu idrâki geniş bir kütleye ve nesillere taşımış olan insanları rahmetle minnetle anıyorum. Bu toplantının plânlanması sırasında kuş kanatları gibi her sâniye koşan Ayşe Topuz kardeşime de teşekkürlerimi ifâde etmeyi zevkli bir vazîfe sayıyorum. Şimdi size bir küçük ikrâmımız var, sonra Ahmet Hatipoğlu'nun konseri olacak. Hepinizi saygıyla ve sevgiyle selâmlıyorum.

MEYDANLAR

Ayşe Göktürk TUNCEROĞLU

31 Aralık gecesi yarım milyon insanla berâber bira ve parfüm kokulu bir meydana tıklımış, şarkılar, kahkahalar, ıslıklar arasında saatin onikiyi vurması için beklerken meydanları düşünüyorum.

Dünyâ târihi meydanların târihidir. Bir târih kitabı okurken bilin ki meydanları okuyorsunuz. Târihin sayfaları meydanlarda yazılmıştır.

Bir de masalarda...

Orta Osya'dan "Kızıllema" istikâmetinde yola çıkan ecdâdımıza Küçük Asya kapılarının açıldığı Malazgirt Meydanı,

Orada yenilenlerin dokuzuncu göbekten torunlarının intikam almaya geldikleri ve bir kere daha Anadolu'dan sürüldükleri Sakarya Meydanı,

Sultan Üçüncü Murad'ın büyük oğlu Şehzâde Mehmet'in dillere destan sünnet düğününün yapıldığı At Meydanı,

Yeniçerilerin ünlü kazanlarını kaldırıp devletin başına geçirdiği, en sonunda aynı kazanın kendi başlarına geçtiği,

Tecemmü eyledi Meydan-ı Lahm'a

Koyup kaldırmadan ikide birde,

Edip küfran-ı nimet nice bâğî.

Kazan devrildi söndürdü ocağı.

diyen Keçecizâde İzzet Molla'nın kıt'asıyla edebiyâtımıza giren Et Meydanı,

Hallâc-ı Mansur'un "Enel Hak" dediği için darağacına çekildiği Bağdat'taki Tak Kapısı Meydanı,

Eski Atina'da sporcuların, san'atçıların mahâretlerini, satıcıların mallarını, filozofların dünyâyı sarsan fikirlerini ortaya döktükleri Agora Meydanı,

Aynı adı taşıyan katedrali, Duka'ların pembe boyalı sarayı, saat kulesi ve yüzbinlerce güvercini ile asırlarca siyâsî ve sosyal hayat merkezi olmuş, Venedik'teki San Marco Meydanı,

Bir tarafında Korkunç İvan'ın yaptırdığı St. Basil's Katedrali, bir tarafında Lenin'in mezarı, bir tarafında Kremlin Sarayı ile târih boyunca ihtişamlı törenlere, eğlencelere, kanlı nümâyişlere, infazlara sahne olmuş Moskova'daki Kızıl Meydan,

Napolyon'un yıldızının söndüğü, St. Helena adasına sürülmesine sebep olan 1815 yenilgisinin gerçekleştiği Brüksel'deki Waterloo Meydanı,

1989'da tankların insanları çiğneyip geçtiği Pekin'deki Tienanman Meydanı,

Öğrencilerin "Hürriyet isteriz!" diyerek başbakanın yakasına yapıştıkları Kızılai Meydanı.

Ve burası... New York'ta her sene 31 Aralık gecesi saat 12'de dünyânın başına ışıktan top düşürdükleri, yılın geri kalan 364 gününde çalgıcıları, uçkâğıtçıları, soyguncuları, evsizleri ile meşhur Times Meydanı.

Amerika'nın en meşhur meydanı herhalde New York'un Manhattan adasındaki Times Meydanı'dır. "Dünyânın Kavşağı" derler oraya. Çok geniş değildir ama dünyânın her köşesinden insanların kaynaştığı çok kalabalık, çok ışıltılı bir yerdir. New York'a bir kere gelen bile oraya uğrar, bir şekilde parasını kaptırır, gider. Ya elektronik eşya dükkânlarının açıkgez, çok bilmiş tezgâhtarlarına mağlup olur, ya köşe başlarındaki uçkâğıtçıların oyununa yenik düşer, ya iki teneke kutu ile o kadar güzel müzik yapan çalgıcıların mahâretine gönül rızasıyla cüzdan açar, ya da yankesici delikanlıların el çabukluğu mârifet cüzdanını aşırmaları karşısında ağzı açık kalır.

New York her yeni yıla Times Meydanı'nda girer. Bütün Amerikalılar için ömürlerinde bir yılbaşını New York'ta Times Meydanı'nda karşılamak arzû edilen bir tecrübedir. Aslında orada yapılan bir özel iş de yok. Sâdece et et üstüne meydana yığılmak ve beklemek... Gelmekte olan seneyi burada karşılamak.

Sene nereden geliyor ki?

Times Meydanı nereden gelip nereye gittiği belli olmayan senenin karşılandığı istasyondur.

31 Aralık günü ikindiden itibaren insanlar Times Meydanı'na yığılmaya başlıyor. Yanlarında yiyecekleri, bilhassa içecekleri! Civardaki iş yeri sâhipleri dükkânlarını erkenden kapatıp vitrin önlerine tahta perdeler örterek olabilecek şişe taarruzlarına karşı tedbir alıyorlar. Kaldırım kenarlarına araba park etmek yasak bugün. Zâten yasak olmasa da kimse arabasını o hengâmenin ortasında kurban etmek istemeyecektir. Gürbüz atlarıyla polisler... İnsanlar geldikçe geliyor. Hava soğuk ama meydan halkının salıverdiği nefesler; başların, gövdelerin arasından, kalorifer borularında dolaşan sıcak hava buharı gibi ılık ılık yayılıyor. Meydanın en yüksek binâsının tepesine yerleştirilmiş, elektrik ampülleriyle tecessüm eden top meydan halkına göz kırıyor. Meydanın kahramanı odur zâten. Bu ışık yumağı, önceleri elma şeklinde idi. New York'un sembolü elmadır. Fakat sonradan 31 Aralık'ın bütün dünyâda takvimi değiştirdiği düşünülerek, elma -dünyâyı sembolize etmek üzere- topa tebdil oldu.

Vakit gece yarısına yaklaşırken meydanın heyecanı artıyor. Derken geriye sayma başlıyor. Son bir dakika. Altmış saniye... Nihâyet saat gece yarısı oniki! Times Meydanı'nın ışık topu düşüyor! Çığlıklar, alkışlar arasında düşüyor. İşte

saatlerdir beklenen an! Bütün yorgunluk bu düşüşü görmek içindi. İnsanoğlu târih boyunca meydanlarda bir şeylerin düşürülüşünü seyir için toplandı. Siyâset meydanları gözden düşenler için kuruldu. Yıl dediğimiz mevhûme de 365 gün içinde gözden düşüyor. Yenisi ufukta belirince eskisinin hükmü kalmıyor. Düşen bir şeyin olduğu meydanda dâima onun yerine yükselen, onun yerini alacak bir şey de mevcuttur. Times Meydanı'nda her sene 31 Aralık gece yarısı bir yıl düşerken bir yıl yükseliyor.

Times Meydanı 1997'e girdi. Başları iyice dumanlanmış meydan ahâlisi hançerelerinin ve ciğerlerinin son gücü ile haykırp yeni seneyi selâmlıyor. Yeni sene ile berâber meydanın âhengi değişti.

Yoksa bana mı öyle geldi?

Aslında değişen nedir? Dünyâ bizim bu cümbüşlerimize hiç aldırmadan güneşin çevresindeki yörüngesinde milyonlarca yıldır olduğu gibi dönmeye devam ediyor. Times Meydanı'nda ışıktan top düşürülürken durup bir nefes bile almadı. Ne hızı değişti, ne temposu. Yörüngesi üzerinde bir çentik, bir eşik de yok ki, yılın sonunu, başını gösterebilir. Aslında ne gelen bir sene var, ne giden. Başı sonu olmayan bir devrân dönmekte. Biz insanoğlu işte... Her sene 31 Aralık gecesi kendi kendimizi kandırır, yeni seneye girdik diye avutur, "yeni" sıfatının sarıp sarmaladığı vaadlere, ümitlere, kuşe kâğıda basılmış takvimlere bel bağlayarak mutlu oluruz.

GÖRDÜKLERİM-DUYDUKLARIM-OKUDUKLARIM

Kemâl Y. AREN

BABALAR UYANIN!

Âlemde ne güzel babalar var, bir etrâfınıza bakın!..

Üç oğlu olan bir babanın hikâyesini anlatacağım size:

.....

.....

Oğulları orta II veya III'e geldiğinde -yâni tam bulûğ çağı devrelerinde- daha ders yılı başında baba-oğul oturup anlaşıyorlar: Allah nasib eder de bu sene sınıfımı takıntısız geçerse, yaz tâtilinde inşaallah "CANLI COĞRAFYA DERSİ GEZİSİ"ne çıkacaklardır. Sâdece ikisi. Yanlarına başkasını almak yok!

Nitekim bu sene en küçük oğlana sıra gelmiş.

Gün tâyin edilmiş.

Elde çantalar.

Allahâısmarladık!..

Ver elini OTOGAR!.. Erken saatlerde kalkan Bilecik otobüsüne biniyor. Orada öğle yemeği. Minibüsle "Hayme Ana"yı ziyâret... Canlı coğrafya dersinin başı orası... Oradan destur alınıyor. Osman Gâzi'nin mübârek anacığından. Ne güzel bir başlangıç!..

Sonra ellerinde Türkiye rehberi. Yol tâyin ediyorlar... Daha doğrusu oğlu tâyin ediyor, baba sağını-solunu tashih ediyor.

Kastamonu'ya kadar kona-göçe gidiliyor. Ama ne gidiş!.. Bâzen vâdi içinde nefis manzaralı eski bir otelde, bâzen herhangi bir tesisin konaklama yerinde kalınıyor. Bâzen bir köfteciden köfte etmek, bâzen peynir-domates-üzümle karın doyuruyorlar. Şakır şakır su seslerinin yarattığı besteyi dinleyerek alınan abdestler, kılınan namazlar, okunan kitâbeler, sorulup târihleri, efsâneleri öğrenilen ecdad yâdigârı çeşmeler, türbeler, câmilerin etrafında tavaf eder gibi dolanışlar, çekilen fotoğraflar, kendiliğinden başlayıveren baba-oğul sohbetleri... tatlı tatlı, ılık ılık, hiç bitmeyecekmiş gibi ama bâzen herhangi bir sebeple kesiliveren sohbetler.

betler... Sonra "Nerede kalmıştık?.." deyip ciddî ciddî hatırlama gayretleri, hatırlayamayışlar ve kahkahalar!.. Tatlı, çocuksu, sıcacık!..

Sırtlarda çantalar... Saatlerce yorulmaksızın yürüyüşler. Bâzen bir çağlayan başında mola. Köpük köpük abdest, tabiatın her zerresinin kıldığı namaza iştirak, varlığın zikrini duyuş!...

Camel Trophy'e benzettim!.. Benziyor mu gerçekten? Bilemiyorum!....

On beş gün sonra yuvaya dönüş!..

Sevgili babalar UYANIN!..

BAKIN DÜNYÂDA NE GÜZEL BABALAR VAR!..

O da çok önemli bir iş adamı... Onun da işi başından aşkın... İstanbul'da bir üniversitede profesör...

Ama oğluna, sâdece ona âit bir on beş gün ayırabiliyor!.. Ona tâbî olup, onunla baba-oğul olmanın mânâsını yaşıyor... Bulûğ çağıının en tabîî duygusu "Babaya muhâlefet"i yumuşacık bir geçişle eritiveriyorlar. Böylece başka gençlerin gönlünde yıllarla devam eden soğukluk onlarda hiç oluşmuyor...

"Bu rehabilitasyonu bilerek mi tatbik ettin?" diye sordum. "Hayır, bilmiyordum." dedi. Gönlüne öyle doğmuş. Büyük oğlanla yaptığı böyle bir seyahat hoşuna gidince, diğerleriyle de tekrarlamış. Hepsı buymuş!..

Bu güzel babaya gönüller dolusu muhabbet...

Aziz ol, dostum!..

YAHYÂ KEMÂL'i ANMA TOPLANTISI

Avrasya-1 Vakfı'nın AKM'de 11 Kasım gecesi dâvetlilere sunduğu nefis bir ziyâfet...

20.00'den 23.00'e kadar tam mânâsıyla bir rüya âleminde yaşadık. Halûk Kurdoğlu'nun sesinden ve multivizyon gösterisiyle Yahyâ Kemâl'in şiirleri... Prof. Necat Birinci'den "Bir Tepeden" adlı şiirin enfes yorumu. Ve... tek kişilik hârîka bir "Kendi Gök Kubbemiz" temsîli. Büyük artist Sönmez Atasoy'u tanıdım.

Geceyi tertip edenlerden Allah râzı olsun.

"SENE SİZ DEMEYİ ÖĞRENDİM GÂRİ!.."

Şimdi anlatacağım, hiçbir özelliği olmayan, klâsik bir öğretmen-öğrenci hikâyesi. Ama neden bilmem, dinlediğim zaman göz pınarlarıma yaşların birikmesine ve ağır ağır yanaklarımdan yuvarlanmalarına engel olmadım? Belki de artık ihtiyarlıyorum... Neyse anlatayım da kararı siz verin:

Yıl 1967.

Melih Bey, Manisa'nın Saruhanlı nâhiyesinde -şimdi ilçe oldu. Belki il olma rüyâları görüyor.- Evet, Türkçe öğretmeni Melih Bey Saruhanlı Ortaokulu'ndadır.

Yeni bir öğretim yılının başladığı günler...

Bahçede nöbet tutuyor.

Pek de yüksek olmayan duvara bir çoban çocuk oturmuş, önünde de üç koyun. Otlatıyor.

Melih Bey çocuğa yaklaşıp:

"- *Evlâdım, koyunlarını başka yerde otlat, burası mektebin bahçesi.*"

Çocuk telâşsız, rahat bir sesle:

"- *Ben bu koyunları satçen, mektebe kaydolcen*" der.

"- *İyi öyleyse, babanı ya da anneni al gel, kaydını yaptır.*"

"- *Babam okutmeyo!.. Ondan gelmez.*"

"- *Peki öyleyse, gel sen benimle bakalım.*" der.

İçeriye girerler, Melih Bey velîsi olur, kaydı yapılır.

Üç sene sonra çocuk okuldan mezun olur. İzmir'de yatılı ve parasız bir meslek okulu olan Yapı Meslek Lisesi imtihanlarını kazanarak gider. Sonra öğretmen ile öğrenci arasındaki haberleşme kesilir.

Seneler, seneler sonra bir gün... Tam yirmi beş sene sonra. Bu arada Melih Bey, maâriften emekli olmuş, bir özel dershânedede çalışmaktadır.

Öğle tâtilinde bir ziyâretçisi olduğu haber verilir.

İner, karşılar.

Tanımadığı bir bey...

"- *Hocam beni tanıdınız mı?*"

"- *Özür dilerim, tanıyamadım.*"

Misâfir gülümser.

"- *Sene siz demeyi öğrendim gâri.*" der.

"- *143 Hasan!..*"

"- *Evet hocam! 143 Hasan.*"

Otuz sene evvelinin Saruhanlı'sında velîsi olduğu çoban çocuk! Onun üç sene Türkçe hocalığını da yapmıştır. Ne ki, bu çoban çocuğa "sen" yerine "siz" demeyi öğretememiştir. Çocuk ne zaman ona bir şey söyleyecek olsa 'sen' diye başlar, o da, "evlâdım, sen değil, siz, demen gerekir." der, ama, hayır!.. O, senelerce, ısrarla 'sen' demeyi sürdürür, öylece mezun olur, gider.

Peki, 143 Hasan bunca sene sonra Melih Bey'i nasıl bulmuştur?

Anlatır:

"Seneler, seneleri kovalamış, Hasan, önce inşaat mühendisi, bilâhare

başarılı bir müteahhit olur. İzmir, Aydın, Denizli de pek çok inşaatı o yapmış, büyük bir şirket de kurmuştur.

Dünyâ telâşl, bir sürü koşuşturmacanın içinde gün gelmiş kendi adını dahi unutmuş ama bu gününün velî-nîmeti olan ve kendisine bir türlü sen yerine "siz" diyemediği, Saruhanlı'daki Türkçe hocasını unutmamıştır. Her sene 24 Kasım'da içi cız eder! Ne etmeli, ne yapmalı, izini, yerini-yurdunu nasıl bulmalı da gidip elini öpmeli, şükranını ifâde etmeli?...

İnanmaktadır ki bu, onun için bir "Hac" ziyâreti olacaktır.

Nihâyet bu sene, bu emelini tahakkuk ettirir. Melih Bey'in İstanbul'da olduğunu öğrenir. Kalkar gelir. Bir hafta boyunca baş vurmamak yer bırakmaz. Sonunda Milli Eğitim Müdürlüğü'nden, çalıştığı bir okulu yalar, oradan izini tâkib eder ve... bulur.

Kendini tanıttı şekli de:

"Sene siz demeyi öğrendim gâri" olmuştur.

.....

.....

Ne var bunda?

Göz pınarlarını yaşla dolduracak ne var? diyeceksiniz!..

Hiç!.. Gerçekten!

Ama,

Vefâsızlığın kol gezdiği günümüzde, belki de çok şey... Ya da gâlibâ yaşılanıyorum...

Aziz okuyucularım, bu sayıda okuduklarımı size duyurabilmek için maalesef çok az yerim kaldı.

Birer cümleyle tanıtmaya çalışacağım. Meraklılarına duyurulur:

* Emine Işinsu'nun "Kaf Dağı'nın Ardında" adlı eserini yeni bitirdim. 78 Kuşağı'nın enfes bir romanı.

* Erzurum'da üç ayda bir yayınlanan "AKADEMİK ARAŞTIRMALAR DERGİSİ"nin yaz ve güz sayıları elime geçti. İkisi de, ilmî değeri yüksek pek çok makâleyi ihtivâ ediyor. Sosyal ilimlere alâka duyanlara tavsiye ederim.

* Brezilyalı yazar Paulo Coelho'nun SİMYÂCI adlı postmodern romanı okunmaya değer. İslâmî literatürde, Behlül Dânâ'ya atfedilen bir hikâyeyi düşündürüyor.

* Aziz okuyucularım, yolunuz Milli Eğitim Yayınlarından birine düşerse yeni yayınlara bir bakın. Ola ki zevkinizi okşayan bir şeyler bulursunuz.

Güzel günler sizlerin olsun, efendim.

Altın Çini

ALTIN ÇİNİ

KÜTAHYA-TÜRKİYE

Sebilerenler Cad. Karamalığıl Apt.

Zemin Kat No: 36 Kütahya

Tel: (274) 216 24 12 - 216 35 60